

Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja.
Sarja A: 5.

SUOMEN PANKKI
Kirjasto

TALOUDELLISIA
SELVITYKSIÄ

1945:II

ESIPUHE.

Täten ilmestyy painosta viides nide »taloudellisia selvityksiä». Se sisältää tällä kertaa viisi kirjoitusta, joissa selvitetään Suomen tämänhetkisiä taloudellisia ongelmia ja valaistaan hintojen ja palkkojen, ulkomaisen maksutaseen, verotuksen ja obligaatiomarkkinoiden kehitystä. Niinkuin yleensä edellisissäkin niteissä julkaistaan tässäkin varsinaisten kirjoitusten liitteinä hintojen ja rakennuskustannusten kehitystä valaisevia taulukoita.

Helsinki, joulukuun 15. päivänä 1945.

SUOMEN PANKIN
TALOUSTIETEELLINEN TUTKIMUSLAITOS

A. E. TUDEER

SISÄLLYS

	Sivu
Suomen sotakorvaus ja sen taloudelliset seuraukset. Kirj. professori Br. Suviranta	5
Suomen ulkomaiset maksusuhteet sodan aikana. Kirj. fil. maist. Ragni Bärlund	17
Palkka- ja hintakehitys vuonna 1945. Kirj. polit. kand. Erik Törnqvist	26
Obligaatiolainat vuosina 1938—1944. Kirj. fil. maist. Yngvar Heikel	39
Valtionverotus vuosina 1943—1945. Kirj. fil. maist. Heikki Valvanne	52

Liitteitä.

Liite 1. Hintojen kehitys vuosina 1938—1944	72
Liite 2. Rakennuskustannusten kehitys vuosina 1936—1944	74

Br. Suviranta:

Suomen sotakorvaus ja sen taloudelliset seuraukset.

Kysymyksen luonne.

Ensimmäisen maailmansodan päätyttyä mr J. M. Keynes kirjoitti kuuluisan tutkimuksensa »The economic consequences of the peace of Versailles». Seuraavan vuosikymmenen aikana Saksan ja sen entisten liittolaisten sotakorvauskysymystä käsiteltiin lukuisissa artikkeleissa ja lentokirjasissa. Mutta vaikka nämä kirjoitelmat täyttäisivätkin kokonaisen kirjaston, ei mikään niistä vedä vertoja Keynesin taloudelliselle erittelylle, joka on muodostunut klassilliseksi. Myöhemmät tapahtumat ovat myös kaikessa oleellisessa vahvistaneet hänen ennakoarvionsa kehityksen kulusta. Keynesin teos tarjoaa siten erinomaisen esimerkin sellaisen tutkimuksen arvosta, joka asiantuntevasti, puolueettomasti ja ilman poliittisia ennakkoluuloja käsittelee sodan — samoin kuin rauhanehtojen — taloudellisia seurauksia.

Toinen maailmansota ei ole vielä johtanut lopullisiin rauhansopimuksiin. Mutta ne välirauhan ehdot, joista on sovittu, sisältävät monia määräyksiä voittajamaille suoritettavista sotakorvauksista. Tällä pohjalla korvaussuoritukset ovatkin useissa tapauksissa jo olleet käynnissä siitä huolimatta, että välirauhan ehtoja voidaan tietenkin muuttaa tai täydentää lopullista rauhaa solmittaessa.

Näin on ollut laita myös Suomeen nähden. Moskovassa syyskuun 19. päivänä 1944 allekirjoitettuun välirauhansopimukseen sisältyy määräyksiä niistä sotakorvauksista, joita Suomen on suoritettava Neuvostoliitolle. Myöhemmissä neuvotteluissa näille määräyksille on annettu selvempi ja kiinteämpi muoto. Täten tehtyjä sopimuksia noudattaen onkin ensimmäinen korvausvuosi jo päättynyt ja toinen on paraikaa menossa.

Seuraavassa luodaan aluksi lyhyt katsaus Suomen sotakorvausehtojen pääasialliseen sisältöön. Sen jälkeen esitetään teoreettinen erittely korvaussuoritusten taloudellisista seurauksista.

Sotakorvauksen ehdot.

Suomen sotakorvaus Neuvostoliitolle perustuu syyskuun 19. päivänä 1944 tehdyn välirauhansopimuksen 11. artiklaan, jossa sanotaan: »Suomi sitoutuu korvaamaan Neuvostoliitolle sotatoimien ja Neuvostoliiton alueen miehityksen johdosta aiheuttamansa vahingot 300 miljoonan dollarin arvosta maksettavaks

kuudessa vuodessa tavaroina (puutavaraa, paperia, selluloosaa, meri- ja joki- aluksia, erilaisia koneita)». Saman artiklan liitteessä sanotaan edelleen: »Molemmat hallitukset vahvistavat erikoissopimuksella yksityiskohtaisen erittelyn tavaroista, jotka Suomen on toimitettava Neuvostoliitolle sopimuksen 11. artiklan mukaan, samoin kuin tarkat määräykset näitä hankintoja varten kunakin vuonna. Sopimuksen 11. artiklassa edellytetyn korvauksen suorituksen laskuperusteena on Amerikan Yhdysvaltain dollari sen kultapariteetin mukaan sopimuksen allekirjoittamispäivänä eli 35 dollaria yhdestä kultaunssista.»

Välirauhansopimuksessa edellytetty erikoissopimus allekirjoitettiin Helsingissä joulukuun 17. päivänä 1944. Sen mukaan tapahtuu sotakorvaustoimitusten arvon määrääminen vuonna 1938 maailmanmarkkinoilla vallinneitten hintojen mukaan Amerikan Yhdysvaltain dollareissa korottanialla näitä hintoja koneiden ja laitteiden sekä alusten osalta 15 % ja valmiiden tuotteiden osalta 10 %.

Eri pääryhmien osuus sotakorvausten kokonaismäärästä on sopimuksessa vahvistettu seuraavaksi:

	Milj. doll.	%
Metsäteollisuuden tuotteita	100	33.3
Vanhoja aluksia	14	4.7
Uusia aluksia	60	20.0
Kaapelituotteita	25	8.3
Koneita ja laitteita	101	33.7

Nämä toimitukset on suoritettava yhtä suurin erin kuuden vuoden kuluessa eli ennen syyskuun 19. päivää 1950. Siinä tapauksessa, ettei tavaroita toimiteta määrääjän kuluessa, Suomen hallitus sitoutuu jokaisen kokonaisen kuukauden myöhästymisestä toimittamaan ylimääräisesti 5 % määrääjän kuluessa toimittamatta jääneen saman tavaran määrästä tai muita Neuvostoliiton valitsemia tavaroita sellaisesta arvosta, joka vastaa 5 % määrääjäikäisesti toimittamatta jääneen tavaran hinnasta. Tällaiset lisätoimitukset eivät silti vapauta Suomen hallitusta toimittamasta niitä tavaramääriä, joiden suhteen myöhästymisiä oli tapahtunut. Koneiden ja laitteiden suhteen, joita ei ole toimitettu täydellisinä tai joita niiden vajavaisuuden vuoksi ei voida käyttää suunniteltuihin tarkoituksiin, sovelletaan tätä määräystä, aivan kuin niitä ei olisi lainkaan toimitettu.

Kuten edellä mainittiin, ovat vuotuiset suorituserät yhtä suuret. Sen sijaan vaihtelee eri tavaroiden osuus vuosittain maksettavista kokonaissuorituksista seuraavasti:

	1. vuosi		2. vuosi		3.—6. vuosi	
	milj. doll.	%	milj. doll.	%	milj. doll.	%
Metsäteollisuuden tuotteita	22.9	45.8	19.6	39.2	14.4	28.8
Vanhoja aluksia	14.0	28.0	—	—	—	—
Uusia aluksia	3.2	6.4	9.9	19.8	11.8	23.6
Kaapelituotteita	3.3	6.6	4.5	9.0	4.3	8.6
Koneita ja laitteita	6.6	13.2	16.0	32.0	19.5	39.0

Eri pääryhmiin sisältyvät sotakorvaustavarat on sopimuksessa tarkoin eritelty.

Metsäteollisuuden toimituksista on sahattua puutavaraa, vaneria, juntpaaluja ja paperipuuta 34 miljoonan dollarin, koottavia puutaloja ja lankarullia 7 miljoonan dollarin sekä paperia, selluloosaa, pahvia ja puuhioketta 59 miljoonan dollarin arvosta.

Vanhat alukset on Suomi sopimuksen mukaisesti jo luovuttanut Venäjälle ensimmäisenä korvausvuotena. Näistä aluksista oli 28 rahtilaivaa yhteensä noin 59 000 bruttorekisteritonnia, 4 ^{rahtilaivaa} ~~parassalaivaa~~ lähes 9 000 bruttorekisteritonnia, 2 tankkilaivaa 1 250 tonnia, 7 merihinaajaa, 2 jäänsärkijää, 1 meritelakka, 18 rannikkohinaajaa, 18 pientä matkustajalaivaa, 11 pientä rahtilaivaa sekä 14 rautaproomua.

Uusia aluksia Suomen on korvaussopimuksen mukaan toimitettava Neuvostoliitolle kaikkiaan 460 yksikköä: 89 kpl. 400—800 hv:n meri- ja järvi-hinaajia, 55 kpl. 2 000—3 000 tonnin meri- ja järviroomuja, 8 kpl. 3 000 tonnin merimoottorialuksia, 4 kpl. 2 000—3 000 tonnin merihöyryaluksia, 10 kpl. 800 hv:n merikalastustroolareita, 200 kpl. erilaisia järviroomuja, 90 kpl. merikuunareita ja 4 kpl. täydellisiä meritelakoimislaitteita.

Kaapelitoimitukset käsittävät 34 375 tonnia kirkasta kuparijohtoa, 2 600 km voimajohtoa ja 1 700 km ohjauskaapelia.

Koneitten ja laitteitten pääryhmä käsittää kokonaista 164 nimikettä. Ryhmään sisältyy puunjalostuskoneita ja täydellisiä tehdaskoneistoja puunjalostusteollisuutta varten sekä vetureita, moottoreita, rautatievaunuja, sähkölaitteita jne.

Muut taloudelliset rasitteet.

1. *Neuvostoliitolle palautettava omaisuus.* Väli- rauhansopimuksen 14. artiklan mukaisesti Suomen on määräjän kuluessa palautettava Neuvostoliitolle kaikki se omaisuus, joka sodan aikana siirrettiin Neuvostoliiton alueelta Suomen puolelle. Sitä vastoin Suomen hyväksi ei lueta niitä pääomansijoituksia ja parannuksia, joita tällä alueella miehityksen aikana tehtiin ja joiden arvo nousee moneen miljardiin markkaan.

Mainitun omaisuuden takaisin palautus alkoi heti väli- rauhanteon jälkeen ja heinäkuuhun 1945 mennessä palautetun omaisuuden arvon on laskettu nousevan noin 2 600 miljoonaan markkaan vuoden 1944 lopussa vallinneiden hintojen mukaan, (mikä silloin vastasi noin 32.5 miljoonaa dollaria). Syyskuussa 1945 allekirjoitettiin erikoissopimus, jossa korvauksen määrä vahvistettiin 22 miljoonaksi dollariksi siltä omaisuuden osalta, jota ei vielä oltu palautettu Neuvostoliitolle. Tämä määrä on suoritettava yksityiskohtaisesti eriteltyinä tavaroina, pääasiassa metsäteollisuuden tuotteina.

2. *Saksan ja sen liittolaisten omaisuus.* Väli- rauhansopimuksessa Suomi sitoutui sotasaaliina luovuttamaan Neuvostoliitolle kaiken Suomen alueella

olevan Saksalle ja sen vasalleille kuuluneen sotilasomaisuuden ja alukset sekä estämään Saksalle ja Unkarille tai niiden alueilla asuville kansalaisille kuuluneen omaisuuden siirtämisen pois Suomesta. Mainitun omaisuuden arvo nousee melkoiisiin summiin, kun otetaan huomioon, että Saksa sodan aikana teki Suomessa laajahkoja sijoituksia sotilaallisia tarkoituksia varten ja että Suomessa jo ennen sotaa asusti lukuisia Saksan alamaisia, minkä lisäksi jonkin verran saksalaista pääomaa oli sijoitettu Suomen teollisuuteen. Kysymys Suomessa olevan saksalaisen omaisuuden suuruudesta on kuitenkin vasta selvitettävänä.

3. *Liittoutuneiden valvontakomission kulut.* Suomen on suoritettava välirauhansopimuksen toimeenpanemista valvovan liittoutuneiden valvontakomissionin kulut. Kalenterivuonna 1945 nousevat nämä kustannukset noin 300 miljoonaan markkaan.

4. *Sisäisen hallinnon kustannukset.* Sotakorvaushankintojen hoitamista varten asetettiin lokakuussa 1944 erityinen sotakorvausteollisuuden valtuuskunta (Soteva), jolla on oikeus määrätä, mitä sotakorvaustuotteita minkin teollisuuden on valmistettava sekä toimittaa tarpeellisia tarkastuksia sotakorvaustuotantoa varten työskentelevissä teollisuuslaitoksissa. Sen menot ensimmäiseltä korvausvuodelta nousevat noin 30 miljoonaan markkaan. Lisäksi tulevat ne kustannukset, jotka aiheutuvat Neuvostoliittoon palautettavan omaisuuden toimituksia valvovan ns. palautuskomitean työskentelystä.

5. *Suomen velka Saksalle.* Potsdamin kokouksen päätöksen mukaan Neuvostoliitto voi tyydyttää vahingonkorvausvaatimuksiaan sen miehittämällä Saksan alueella olevalla omaisuudella ja saksalaisilla saatavilla erässä maissa, mm. Suomessa. Tässä kohden Suomeen nähden mahdollisesti aiheutuvat vaatimukset eivät näin ollen perustu Suomen ja Neuvostoliiton väliseen välirauhansopimukseen. On vielä selvittämättä, miten suuret tässä kysymykseen tulevat saatavat ovat ja missä määrin niiden vastapainona on suomalaisia saatavia Saksasta samoin kuin korvaus Saksan sotavoimien Pohjois-Suomessa aiheuttamista hävityksistä, joiden kokonaismäärän on laskettu nousevan noin 14 000 miljoonaan markkaan.

Korvaussuoritusten laskuperusteet.

Edellä on lyhyesti tehty selkoa niistä sotakorvauksista, jotka rasittavat Suomea välirauhansopimuksen tai erikoissopimusten mukaisesti. Ennen kuin voidaan muodostaa sitovaa käsitystä näiden rasitusten todellisesta määrästä, on vielä tarkastettava suoritusten laskuperusteita sekä kysymystä, mikä reaalinen merkitys on sillä seikalla, että korvaukset on suoritettava tavaranä eikä rahana.

Mitä merkitsee ensinnäkin määräys, että laskuperusteena on käytettävä Amerikan dollaria sen kultapariteetin mukaan sopimuksen allekirjoittamispäi-

vänä eli 35 dollaria yhdestä kultaunssista? Tämän kultapitoisuuden määrittelyn tarkoituksena näyttää alun perin olleen suojella sopimuspuolia sellaisen yllätyksen varalta, että Yhdysvallat muuttaisi dollarin kultapitoisuutta. Jos tätä kultapitoisuutta alennettaisiin, kuten tapahtui vuonna 1933, silloin sotakorvausten määrä dollareissa laskettuna ilmeisestikin vastaavasti kasvaisi. Jos päinvastoin dollarin kultapitoisuutta korotettaisiin, Suomen sotakorvausten dollarimäärä supistuisi. Sen jälkeen kuin sotakorvausten hinnoittelu on määrätty, kuten alla esitetään, kokonaan toisten perusteiden mukaan, tällä kulta-lausekkeella tuskin kuitenkaan on enää reaali poliittista merkitystä.

Korvaussuoritusten hinnoitteluun nähden oli teoreettisesti valittavana kolme mahdollisuutta.

Niinpä hinnoittelu saattoi tapahtua 1) sopimusta tehdessä vallinneiden markkinahintojen mukaan tai 2) tavarantoimituksen hetkellä vallitsevien markkinahintojen mukaan, jolloin nämä hinnat olisi voitu määrittellä esim. kerran vuodessa, taikka 3) erityisesti vahvistettavien hintaperusteiden mukaan.

Suomen puolelta lienee pidetty ensimmäistä tai toista näistä vaihtoehdoista luonnollisimpana, koska hinnoittelu olisi silloin tapahtunut todellisten olojen pohjalla. Valvontakomissio puolestaan ilmoitti lähtevänsä »normaalihinnoista», joihin se piti ennen sotaa eli tarkemmin sanoen vuonna 1938 vallinneita hintoja.

Suomelle tämä tulkinta oli kahdessa merkityksessä epäedullinen. Ensimmäisenä hinnat olivat vuonna 1944 vallinneita hintoja alemmat eikä ollut mitään varmuutta siitä, että maailmanmarkkinahinnat tulisivat myöhemminkään niinä vuosina, joihin sotakorvauksia suoritetaan, laskemaan keskimäärin vuoden 1938 tasolle. Ja toiseksi Suomen tärkeimmän vientitavaran, puutavaran, hintataso oli juuri vuonna 1938 erityisen epäedullinen.

Neuvottelujen tuloksena komissio kuitenkin lopulta myöntyi siihen edellä esitettyyn lievennykseen, että vuoden 1938 hintoja saatiin laivain ja metalliteollisuuden tuotteiden kohdalta korottaa 15 % sekä muiden tavarain kohdalta 10 %. Se merkisi Suomelle huomattavaa helpotusta alkuperäiseen vaatimukseen verrattuna, jos kohta hinnat näinkin laskettuina jäivät melkoisesti alapuolelle sodan jälkeen vallinnutta hintatasoa.

Miten suuri tämä erotus on, lienee vaikeata tarkalleen määrätä. Mutta eräänlaisena osviittana mainittakoon, että ensimmäisen korvausvuoden suoritukset, 50 miljoonaa dollaria, vastasivat nimellisesti noin 4 000 miljoonaa markkaa. Tällöin markan ja dollarin välinen keskimääräinen ostovoimapariteetti kyseisenä ajanjaksona on arvioitu 80:ksi.¹ Todellisuudessa ensimmäisen vuoden sotakorvaukset maksoivat Suomen valtiolle kuitenkin huomattavasti enemmän eli n. 5 000 miljoonaa markkaa. Voitaneen näin ollen päätellä, että Suomi on tänä aikana luovuttanut tavaraa noin 20 à 25 % enemmän, kuin päivän

¹ Ks. *Ragni Bärnlund*, Valuuttojen ostokykypariteetin arviointi, Taloudellisia Selvityksiä 1944.

hinnat olisivat edellyttäneet, ja että siis suoritettujen sotakorvausten arvo itse asiassa nousi ainakin 60 miljoonaan dollariin.

Suunnilleen samaan tulokseen päädytään, jos arvioimisperusteeksi otetaan Amerikan Yhdysvaltojen tukkuhintojen kehitys. Ne olivat heinäkuussa 1945 nousseet sotaa edeltäneestä tasosta 39 %. Jos ensimmäisenä vuonna maksetut sotakorvaukset lasketaan nykyisissä hinnoissa vertaamalla niitä vuonna 1938 Amerikassa vallinneisiin hintoihin (sekä huomiioon ottaen edellä mainitut 10 ja 15 % korotukset näihin hintoihin) saadaan korvaussuoritusten arvoksi 62 miljoonaa dollaria.

Nykyisissä hinnoissa laskien Suomi joutuu näin ollen maksamaan korvaussuorituksia huomattavasti enemmän kuin nimellisesti vahvistetut 300 miljoonaa dollaria. Sama koskee edellä mainitun erikoissopimuksen mukaisia palautussuorituksia, joihin nähden ovat voimassa samanlaiset hinnoitteluperusteet kuin varsinaisiin sotakorvauksiin nähden. Nykyhinnoissa laskettuina saadaan niiden arvoksi noin 28 miljoonaa dollaria nimellisten 22 miljoonan dollarin asemasta.

Mitä merkitsee määräys, että sotakorvaus on suoritettava tavaroina?

Määräystä, että Suomen sotakorvaus on suoritettava tavaroina, on katsottava niiden kokemusten taustaa vastaan, jotka saatiin ensimmäisen maailmansodan jälkeisistä sotakorvauksista. Sikäli kuin silloin oli kysymys luontoissuorituksista, esim. Ranskan hävitettyjen alueiden jälleenrakentamiseksi, ne sujui-
vat suurin piirtein tyydyttävästi ainakin vastaanottajamaan kannalta. Sen sijaan rahassa määrättyjen korvausten suoritus kohtasi monenlaisia vaikeuksia ja synnytti monimutkaisen ns. transferprobleemin: voittajamaat ehkäisivät tulli- ym. politiikallaan sotakorvausvelvollismaiden tavarain myyntiä ulkopuolisilla markkinoilla, mistä taas oli seurauksena, että nämä maat eivät pystyneet velvollisuuttaan täyttämään. Tämä järjestelmä pysyi aikansa pystyssä korvausvelvollisille myönnettyjen luottojen varassa, mutta lopulta se auttamattomasti romahti omaan mahdottomuuteensa.

Näistä kokemuksista viisastuneina on nyt Linnud luomaan tarkoituksenmukaisempi järjestelmä sodan synnyttämien maksusuhteiden selvittämiseksi. Eräänä ilmauksena siitä on ollut liittolaisvaltain välinen lend and lease-menetelmä. Toinen on se jo Krimin konferenssissa hyväksytty periaate, että Saksan vastaiset sotakorvaukset on kokonaisuudessaan maksettava tavaranä tai muina luontoissuorituksina.

Tämän periaatteen mukaisesti on myös Suomen sotakorvaus 100 %:n johdonmukaisuudella rakennettu tavarasuoritusten pohjalle. Siten on todella välitetty vaikea transferpulma ja samalla saavutettu se etu, että vastaanottava

maa voi saada juuri niitä tavaroita, joita se jälleenrakennukseensa tai muihin tarpeisiinsa kipeimmin kaipaa.

Mutta mitalilla on myös nurja puolensa, joka kokonaan kääntyy velallis- maata vastaan. Jos Suomi saisi maksaa sotakorvauksensa dollareissa, silloin se voisi myydä niitä tavaroita, joihin sillä on omia raaka-aineita ja joihin sen tuotantokoneisto soveltuu, niillä markkinoilla, joilla se saisi tavarastaan parhaimman hinnan. Se tietenkin merkitsisi, että se ensi sijassa myisi puutavaraa sekä metsäteollisuutensa tuotteita, jotka ennen sotaa muodostivat yli 80 % sen viennistä. Siten se saavuttaisi kolminkertaisen edun: se voisi edullisesti käyttää luonnonvarojansa, reaali-pääomaansa ja ammattitaitoista työvoimaansa, se voisi säilyttää luonnolliset vientimarkkinansa ja se saisi tuotteistaan edullisen hinnan.

Kun sen sijaan sotakorvaukset on määrätty suoritettaviksi tavarana, ei niille ole olemassa muuta kuin yhdet »markkinat», so. Neuvostoliitto, ja hintaperusteetkin on etukäteen vahvistettu. Lisäksi suoritusten täytyy tapahtua tarkoin määriteltynä tavaroina, joita vahvistettaessa ensi sijassa on otettu huomioon vastaanottajamaan tarve eikä suinkaan luovuttajamaan luontaisia mahdollisuuksia. Niinpä onkin jouduttu sellaiseen »luonnonvastaiseen» korvausjärjestelmään, että yli 60 % luovutettavista tavaroista kuuluu metalli- ja kaapelituotteiden ryhmään, vaikka tämän alan tuotteet normaalioloissa käsittivät ainoastaan noin 4 % Suomen viennistä.

Miten vaikeata räsitusta tämä menetelmä Suomelle merkitsee, nähdään siitä, että osa niistä tehdaslaitoksista ja koneista, jotka näiden tavarain tuottamiseen tarvitaan, on tähän tarkoitukseen varta vasten rakennettava tai hankittava. Se aiheuttaa ylimääräisiä pääomansijoituksia aikana, jolloin maalla olisi siihen kaikkein vähiten varaa ja jolloin nämä pääomatavarat on hankittava päivän hintoihin, samaan aikaan kuin valmiit tuotteet hinnoitetaan alemman hintatason mukaan. Lisäksi on otettava huomioon, että Suomelta suurimmaksi osaksi puuttuvat metalliteollisuudessa tarvittavat raaka- ja käyttöaineet sekä puolivalmisteet, jotka nekin on ostettava kalliiseen hintaan luovutusehtoihin verrattuna. On laskettu, että ulkomailta tuotavien raaka-aineiden ja puolivalmisteiden osuus metalliteollisuuden tuotannon bruttoarvosta on noin 35 %.

Tulevaisuuteen nähden on vielä huomattava, että kun sotakorvaukset ker- ran loppuvat, Suomella on laaja sotakorvausteollisuus, jolle voi käydä vai- keaksi vallata sopivia menekkimarkkinoita. Jos silloin ei esiinny riittävää ky- syntää, on itse asiassa tapahtunut valtavia väärinsijoituksia, joihin kiinnitetty pääoma joudutaan vastaavasti poistamaan. Asia on tietenkin jossain määrin toinen, jos Neuvostoliitto korvaussuoritusten päätyttyäkin on valmis ostamaan tämän teollisuuden tuotteita, mihin Neuvostoliiton taholta onkin annettu toi- veita. Lisäksi on huomattava, että on tavallaan onni onnettomuudessa, että

Suomi voi, kun sotakorvaukset käsittävät etupäässä metalliteollisuuden tuotteita, ainakin rajoitetussa määrässä säilyttää normaalisten vientituotteidensa vanhat markkinat tai hankkia niille uusia markkinoita.

Sotakorvausten rasittavuus.

Edellä esitetty selvitys Suomen korvausvelvollisuudesta on osoittanut, että sotakorvausten kansantaloudellinen rasitus on melkoista suurempi kuin mitä pelkkien nimellismaksujen perusteella voidaan päätellä. On kuitenkin mahdotonta tarkalleen määrittellä, miten suuri se on esim. dollareissa laskettuna, koska eräistä rasitukseen vaikuttavista seikoista ei ole vielä päästy lopulliseen sopimukseen ja rasituksen määrä riippuu myös siitä, minkälaiseksi maailmanmarkkinain hintataso lähivuosina muodostuu.

Jonkinlaisen käsityksen sotakorvausrasituksen kokonaismäärästä kahtena ensimmäisenä korvausvuotena — myöhemmiltä vuosilta on mahdotonta tehdä minkäänlaista laskelmaa, koska lopputulos riippuu vastaisesta hintakehityksestä — antaa alla oleva asetelma, jossa dollarin ja markan suhde toisiinsa on laskettu virallisen kurssin (1 dollari = 136 mk) pohjalla, mikä suurin piirtein vastannee niiden välistä todellista arvoa nykyhetkellä:

	Milj. doll.	Milj. mk
Varsinainen sotakorvaus	n. 124	n. 16 860
Palautuskorvaus	n. 60.5	n. 8 230
Valvontakomissio	n. 4.5	n. 600
Soteva	n. 0.5	n. 60
Yhteensä	n. 189.5	n. 25 750

Tämän mukaisesti olisi rasitus vuotta kohden noin 95 miljoonaa dollaria eli pyörein luvuin noin 13 000 miljoonaa markkaa. Siinä tapauksessa, että varsinaisen sotakorvauksen maksuaika pitenisi 6 vuodesta 8 vuoteen, alenisi rasitus toiselta korvausvuodelta noin 70 miljoonaan dollariin eli noin 9 500 miljoonaan markkaan. Tämä helpotus muodostuisi kuitenkin näennäiseksi, jos Potsdamin konferenssin päätöstä sovellettaisiin siten, että Suomi joutuisi Neuvostoliitolle suorittamaan velkansa Saksalle saamatta samalla lukea hyväksensä saksalaisia saataviaan. Lisäksi on otettava huomioon, että asetelmasta puuttuu kokonaan saksalaisten ja sen liittolaismaiden omaisuuden luovuttamisesta aiheutuva rasitus, minkä määrä on vielä selvittämättä, kuten edellä on esitetty.

Mutta sotakorvausten kansantaloudellinen rasitus ei riipu vain niiden absoluuttisesta määrästä, vaan myös niiden suhteesta kansantuloon. Tätä suhdetta määrättäessä on viisainta lähteä ennen sotaa vallinneista olosuhteista, jolta ajalta on luotettavia laskelmia Suomen kansantulosta. Vuosina 1936—1938 kansantulo arvioitiin keskimäärin 28 900 miljoonaksi markaksi. Vuotuinen korvausmaksu 50 miljoonaa dollaria eli silloisten kurssien mukaan pyörein

luvuin 2 500 miljoonaa markkaa olisi vastannut vajaita 9 % kansantulosta, mikä kuitenkin on alennettava noin 8 %:iin, kun otetaan huomioon edellä mainitun sopimuksen mukaiset 10 %:n ja 15 %:n korotukset vuoden 1938 hintoihin. Jos toiselta puolen otetaan huomioon ne muut korvausluontoiset rasitukset, joista edellä on ollut puhe, voitaneen sanoa, että sotakorvaukset olisivat vastanneet noin 10 % Suomen rauhanaikaisesta kansantulosta.

Siirryttäessä sodan jälkeiseen aikaan on otettava huomioon monia epäedullisesti vaikuttavia tekijöitä: alueluovutukset, joiden kautta Suomi on menettänyt runsaasti 10 % kansanvarallisuudestaan; sodan aiheuttamat melkoiset aineelliset häviökset sekä kansakunnan elävän voiman menetys, joka on kohdistunut ennen kaikkea työkykyisimpään miespuoliseen väestöön; tuotantokoneiston rappeutuminen ja raaka-aineiden puute, minkä johdosta teollisuuden keskimääräinen käyttöprosentti on ehkä vain puolet ja maatalouden tuotantokyky noin 2/3 entisestään; korvaussuoritusten alhaiset hinnoitteluperusteet sekä sotakorvausten tavarana suorittamiseen liittyvät epäedulliset seikat. Näyttäisi sen vuoksi perustellulta otaksua, että Suomen kannettavaksi säilytetyt korvausrasitukset nousevat keskimäärin ainakin 15 %:iin kansantulosta. (Siinä tapauksessa, että sotakorvauksen maksuaikaa pidennetään alunperin vahvistetuista kuudesta vuodesta, tämä luku tietenkin alenee).

Sotakorvausten rasitus ei kuitenkaan jakaannu tasaisesti kaikkien kuuden vuoden osalle. Parina ensimmäisenä vuonna se on poikkeuksellisen suuri sekä näille vuosille kohdistuvien palautussuoritusten että myös niiden pääomansijoitusten vuoksi, joita sotakorvausteollisuuden laajentaminen edellyttää ja jotka nekin muodostavat kansantalouden kannettavan ohimenevän rasituksen ja kenties osaksi pysyvänkin menetyksen. Tuskin sen vuoksi erehtyy, jos laskee sotakorvausrasituksen näinä alkuvuosina nousevan noin 20%:iin kansantulosta.

Tässä esitetyt prosenttiluvut ovat tavattoman korkeat, jos niitä vertaa esim. niihin sotakorvausmaksuihin, joita Saksa suoritti 1920-luvun lopulla. Niiden osuus kansantulosta on laskettu seuraavaksi:¹

	%
1925	1.69
1926	1.84
1927	2.18
1928	2.60
1929	3.24
1930	2.39

Suomen maksukyky.

Tavattoman raskaasta sotakorvausvelvollisuudesta huolimatta Suomi on onnellisesti selviytynyt ensimmäisestä korvausvuodesta. Sen aikana vietiin nimitäin Neuvostoliittoon kaikkiaan 51 miljoonan dollarin arvosta varsinaisia

¹ Vrt. *Mises, Omnipotent Government*, s. 213, New Haven 1944.

sotakorvaustuotteita, toisin sanoen 1 miljoonan dollarin arvosta enemmän kuin aseleposopimus olisi edellyttänyt. Tästä huolimatta Suomi joutui kuitenkin maksamaan jonkin verran sakkokorkoa, sillä kone- ja kaapelitoimituksissa oli vuoden päättyessä noin 1.83 miljoonan dollarin vajaus, eikä sitä kompensoinut se, että muita tuotteita oli toimitettu $2\frac{1}{2}$ miljoonan dollarin arvosta yli säädetyin määrin.

Ensimmäisen vuoden suhteellisesti tyydyttävä tulos johtui siitä, että tavara-suorituksiin sisältyi runsaasti maan varsinaisen vientiteollisuuden, metsäteollisuuden, tuotteita, sekä valmiita pääomatavaroita, kuten vanhoja laivoja. Ratkaiseva vaikutus oli myös Ruotsista syksyllä 1944 saadulla huomattavalla tavaraluotolla. Kaikesta huolimatta sotakorvausten taakka oli niin raskas, että väestön elinkanta täytyi pysyttää sillä alhaisella tasolla, jolle se sodan aikana oli laskenut, ja että markan arvoa ei jaksettu puolustaa, vaan se laski enemmän kuin kaikkina viitenä sotavuonna yhteensä.

Nyt alkanut toinen toimitusvuosi tulee ilmeisesti olemaan edellistä vaikeampi ja ehkä vaikein kaikista korvausvuosista. Sen aikana on suoritettava ensimmäisen vuoden vajaus korkoineen, rakennettava kolme kertaa niin paljon laivoja kuin ensimmäisenä korvausvuotena sekä noin $2\frac{1}{2}$ kertaa ensimmäisen vuoden määrät koneita ja laitteita. Myöskin kaapelien osuus lisääntyy. Tosin tilanne metsäteollisuuden tuotteiden kohdalta helpottuu varsinaiseen sotakorvaukseen sisältyvien määrien huomattavasti aletessa, mutta sitä vastassa on sopimus palautuskorvauksesta, jonka mukaan etupäässä metsäteollisuuden tuotteita on luovutettava vuoden 1946 loppuun mennessä 22 miljoonan dollarin arvosta.

Mitä mahdollisuuksia Suomella on selviytyä edessä olevasta korvausvelvollisuudestaan? Siihen on epäilemättä olemassa monia suotuisia edellytyksiä. Maan tuotantokoneisto on suurin piirtein säästynyt sodan hävityksiltä ja sitä on viime vuosina osittain laajennettukin: Maan väestö on työkykyistä ja tottunut jännittämään kaikki voimansa kriittillisen hetken tullen, kuten äskeiset sotavuodetkin osoittivat, sekä tulemaan vähällä toimeen. Voitaisiin näin ollen ehkä optimistisesti väittää, että Suomen sitkeä kansa on nytkin voittava vaikeudet ja pääsevä tilanteen herraksi.

Näin helpohintaisella tavalla ei sotakorvauskysymystä kuitenkaan voida kuitata. Tosiasia on, että kansa on henkisesti ja ruumiillisesti väsynyt viiden sotavuoden näännyttämänä. Tosiasia on myös, mihin edellä jo viitattiin, että tuotantopääoma on »väsynyt»: teollisuus toimii vajeatehoisesti, maatalouden tuotantokyky on huomattavasti laskenut, sodassa tuhoutunut sekä sotakorvauksena luovutettu tonnisto vastaa noin $\frac{2}{3}$ rauhan ajan tonnistoa, kun taas autokannasta on menetetty yli $\frac{3}{5}$ aikaisemmasta määrästä: Tosiasia on myös, että markka on ajoittain ollut romahduksen partaalla ja että yltyvä inflaatio on synnyttänyt vaikeita taloudellisia ja yhteiskunnallisia ristiriitoja.

Jotta työkurto ja työnhalu palautuisivat, tuotannon pyörät saataisiin jäl-

leen käyntiin ja rahan arvo vakaannutetuksi, olisi maahan saatava välttämättömiä elintarvikkeita sekä raaka- ja käyttöaineita. Siihen ei nykyisellään, kuitenkin näytä olevan riittäviä mahdollisuuksia, koska tämä tuonti on maksettava viennillä. Mutta vienti ei voi tarpeellisessa laajuudessa päästä käyntiin, koska tuotanto on lamassa. Lisäksi tulee se seikka, että pääosa nykyisestä viennistä menee vastikkeettomasti luovutettaviin sotakorvaussuorituksiin. Niinpä vuoden 1945 yhdentoista ensimmäisen kuukauden kokonaisviennistä määrältään 9 592 miljoonaa markkaa oli sotakorvausvientiä 5 676 miljoonaa markkaa eli 59 %. Vain 3 916 miljoonaa markkaa eli 41 % oli siis käytettävissä maan omien tarpeiden tyydyttämiseen.

Suomen ulkomaankaupan lähivuosien kehitysmahdollisuuksia verrattuina ennen sotaa vallinneisiin olosuhteisiin, valaisevat seuraavat ulkomaankaupamme johdon taholta suoritettut laskelmat. Vuosina 1936—1938 oli siviilikulutukseen tarkoitettu tuontimme silloisissa dollareissa keskimäärin 160 miljoonaa dollaria. Tämä tuonti voitiin kokonaisuudessaan peittää maksutaseemme ylijäämällä ja vielä lisäksi lyhentää Suomen ulkomaista velkaa. Silloisessa tuonnissamme oli tietenkin runsaasti sellaistaakin, mitä ilman olisimme hyvin voineet tulla toimeen. Nykyinen aivan välttämätön vuotuinen, tuontitarpeemme kotimaan tarkoituksiin on arvioitu 105 miljoonaksi dollariksi vuoden 1938 rahan arvossa. Tähän tuontiin käytettävä kaupallinen vientimme rajoittuu vuoden 1938 dollarin arvoa käyttäen vuonna 1945 noin 40 miljoonaan dollariin, vuonna 1946 (jolloin sotakorvausteollisuuden hankintoihin tarvitaan runsaasti enemmän valuuttaa) ainoastaan noin 28 miljoonaan dollariin. Vastaava laskelma vuodelle 1947 — edellyttäen, että Suomen vientiteollisuus silloin toimii täydellä teholla — päättyy noin 78 miljoonaan dollariin sekä vuosille 1948—1950 noin 119 miljoonaan dollariin vuotta kohden. Vaikkakin kaikki nämä luvut luonnollisesti perustuvat varsin epävarmoihin laskelmiin, antavat ne kuitenkin käsityksen siitä, missä määrin Suomen välttämätön tuontitarve siviilitarkoituksiin ylittää käytettävissä olevan kaupallisen viennin.

Sen valaisemiseksi, minkälaisissa vaikeuksissa maan tuotantoelämä nykyisin työskentelee, esitettäköön vielä seuraava esimerkki. Kivihiilen ja kaksin puutteen vuoksi on asianomainen ministeriö äskettäin ilmoittanut, että sementiteollisuudelle ei voida varata mitään kivihiiliä, mistä on seurauksena, että suuri osa keskeneräisiä asuinrakennuksia jää valmistumatta. Vientiteollisuuden tärkeille rakennustyöille sementin loppuminen muodostuu yhtä kohtalokkaaksi. Samaa on sanottava voimalaitostyömaista, joten maan alueluovutusten johdosta välttämättömästi kaipaamat voimallisämahdollisuudet siirtyvät epämääräiseen tulevaisuuteen. Oman probleeminsa muodostaa lisäksi työttömiksi joutuvien rakennustyöläisten sijoittaminen.

Kylmä tosiasia näyttää näin ollen olevan, että Suomen kannettava korvausrasitus ylittää kansantalouden kantokyvyn, sellaisena kuin se on tällä hetkellä. Lamassa olevasta tuotannosta ei voida saada irti korvaussuorituksiin tarvitta-

via määriä, ja tuotanto on lamassa, koska sotakorvaukset ovat niin tavattoman raskaat.

Tästä umpikujasta on ainoastaan kaksi ulospääsyä. Toinen on se, että korvaussuorituksiin saataisiin sellainen huojennus, kuin maan rajoittunut maksukyky edellyttää. Eräänä askeleena tähän suuntaan on generalissimus Stalinin äskettäin antama ilmoitus siitä, että varsinaisen sotakorvauksen suoritus aika pidennetään kuudesta kahdeksaan vuoteen. Tällä toimenpiteellä voi kuitenkin olla reaalipoliittista merkitystä ainoastaan siinä tapauksessa, että lähivuosien korvausrasituksen kokonaismäärä todella rajoitetaan maan maksukyvyyn mukaiseksi. Päinvastaisessa tapauksessa korvausvelvollisuutta ei voida täyttää ja maa joutuu suorittamaan sakkomaksuja, jotka voimassa olevien ankarien säännösten mukaan kasvavat korkoa 60 % vuodessa.

Toinen tie umpikujasta on sellaisen ulkomaisen luoton saaminen, että taloudellinen toiminta pääsisi sen varassa elpymään ja tuotantokoneisto saataisiin käyntiin täydellä teholla. Kun tehtaat ja muut kiinteät tuotantolaitteet ovat melkein täydellisesti säilyneet sodan hävitykseltä, kysymys on lähinnä tarpeellisen käyttöpääoman hankkimisesta, jotta tuotantolaitokset voitaisiin varustaa raaka- ym. tarvittavilla aineilla. Ilmeistä on, että niin pian kuin kansantalouden tuotannolliset voimat olisi täten saatu täyteen käyntiin, Suomen maksukyky huomattavasti kohoaisi, mikä tekisi mahdolliseksi saadun luoton takaisinmaksamisen.

Joulukuussa 1945.

Ragni Bärlund:

Suomen ulkomaiset maksusuhteet sodan aikana.

Tavaroiden ja palvelusten vaihtoa samaten kuin rahallisia toimituksia oman maan ja ulkomaisten välillä valaistaan yleensä tilastollisesti maksutaseessa ja sitä täydentävässä katsauksessa pääomaliikkeeseen. Tällaiset tiedot ovat näyttäneet hyödyllisiksi tarkkailtaessa ulkomaisia maksusuhteita ja pyrittäessä ylläpitämään niiden tasapainoa.

Jo säännöllisten olojen vallitessa on kuitenkin osoittautunut mahdottomaksi saada täydellistä kuvaa ulkomaisista veloista ja saatavista enempää kuin maksutaseen tuloista ja menoista sekä pääomaliikkeestäkään. Tämä pitää paikkansa Suomen yhtä hyvin kuin muidenkin maiden maksusuhteisiin nähden, näihin kun vaikuttavat monet sellaisetkin seikat, joita ei voida numerotiedoilla valaista. Sotavuosia koskeva selvittely kohtaa vielä suurempia vaikeuksia. Sodan poikkeuksellisten olojen kestäessä tavallinen ulkomainen kanssakäyminen häiriintyy horjuttaen maksutaseen jo ennestään heikkoja laskemismenetelmiä, minkä lisäksi erikoiset, sodan synnyttämät maksusuhteet olisi otettava laskelmassa huomioon. Suurin epävarma tekijä on tässä sotilastavaroiden tuonti, joka tapahtuu tavallisia polkuja sivuuttamalla, joten tavaroiden arvo on usein vaikeasti todettavissa eikä ole verrannollinen muun tuonnin arvoihin. Sotilasviranomaisten ulkomaisia luotto- ja maksusuhteita ei myöskään ole helppoa selvittää. Julkaistut ja julkaistavissa olevat tiedot maamme ulkomaisista maksusuhteista koskevat siten toistaiseksi vain siviililuontoisia tekijöitä. Nämä ovat kuitenkin sellaisinaankin siksi tärkeitä ja mielenkiintoisia, että selonteko yksistään niistä on paikallaan. Oikeastaan juuri niistä voidaan sanoa, että ne valaisevat elämän tavallisessa kulussa tapahtunutta muutosta, jota vastoin toistaiseksi tuntematon sotilastavaroiden tuonti ja siitä aiheutuneet maksut muodostavat niistä syrjäisen ja sota-ajalle ominaisen lisätekijän.

Aikaisemmat maksusuhteet.

Itsenäisen Suomen ensimmäisen vuosikymmenen vilkas taloudellinen kehitys oli kotimaisen pääomanpuutteen takia ollut mahdollinen ainoastaan ulkomaisen luoton tukemana. Pitkäaikaisia ulkomaisia obligaatiolainoja oli saatu sijoitustarkoituksiin, mutta myöskin lyhytaikaista luottoa sekä tuonnin että viennin rahoittamiseen. Näin muodoin maan koko nettovelka, pankkien ja vientiliikkeiden saatavat vähennettyinä velkojen kokonaismäärästä, oli vuoden 1929

loppuun mennessä noussut 8 160 miljoonaan markkaan parikurssien mukaan laskettuna. Vuonna 1930 se oli vielä yhtä suuri, mutta näinä kahtena vuonna se saavuttikin huippunsa. Kun kauppataase sittemmin koko kolmikymmenluvun aikana, yhtä vuotta lukuun ottamatta, oli suuresti vientivoittoinen, velkaa voitiin vähitellen supistaa. Vieläpä lyhytaikaiset saatavat samanaikaisesti enemmän kuin kaksinkertaistuivat. Siten ulkomaisen nettovelan määrä vuoden 1938 joulukuun loppuun mennessä oli saatu alenemaan 440 miljoonaan markkaan pariarvojen mukaan laskettuna. Todellisuudessa suoritettiin kuitenkin tämän ajanjakson kuluessa ulkomaille paljon suurempia velankuoletuksia, kuin mitä tästä velkamäärän vähenemisestä voitaisiin päätellä. Suomen markan ulkomainen arvo aleni nimittäin vuosien 1931—1932 kansainvälisen finanssipulan yhteydessä siinä määrin, että velasta aiheutuneet maksut varsinkin parina kolmena vuonna kävivät suunniteltuja huomattavasti suuremmiksi. Mutta seuraavinakin vuosina korkeammat valuuttakurssit nostivat ulkomaille meneviä maksuja. Toiselta puolen dollarin ja Ranskan frangin devalvointi vaikutti päinvastaiseen, meille edulliseen suuntaan. Miten paljon ulkomaiset suoritukset näin ollen todella vaativat Suomen markkoja, ei ole todettavissa, tiedetään ainoastaan, että päiväkurssien mukainen nettovelka aleni kokonaista 9.8 miljardia markkaa seitsenvuotiskautena 1932—1938. Vuoden 1931 lopussa se oli nimittäin ollut 10 160 miljoonaa markkaa, mutta vuoden 1938 lopussa se oli enää vain 380 miljoonaa. Kansainvälisen tilanteen jännittymisen aiheuttama puolustuksen tehostaminen vuonna 1939 ei myöskään vielä tapahtunut ulkomaisen lainanoton varassa. Nettovelka näet lisääntyi mainittuna vuonna ainoastaan 40 miljoonaa markkaa.

Maksutase vuosina 1940—1944.

Maamme asema oli siten, mitä ulkomaiseen velkaantumiseen tulee, sangen hyvä joutuessamme sotaan. Entistä raskasta velkataakkaa ei ollut painamassa, kun sota, niinkuin luonnollista oli, käänsi kehityssuunnan, ja Suomen oli pakko taas turvautua uuteen ulkomaiseen luottoon.

Muutos alkoi vuonna 1940, kun meidän oli ostettava elintärkeitä tavaroita muista maista huolimatta siitä, että niiden saanti oli käynyt hankalammaksi ja niiden hinnat ja kuljetuskustannukset usein monin verroin korkeammiksi. Vastaavia tuloja ei sen sijaan enää kertynyt, varsinkaan päätulolähteestämme viennistä. Ensinnäkin meidät eristettiin tärkeimmistä vientimarkkinoistamme ja toiseksi, vaikka suomalaisten tuotteiden menekkiä olisikin voitu lisätä niissä maissa, joihin meillä oli kauppayhteys, niin sodanaikainen työvoimien ja raaka-aineiden puute ei sallinut sitä. Meille on sitä paitsi ollut epäsuotuisa se seikka, että tuontihinnat ovat nousseet paljon enemmän kuin vientihinnat, joten kauppataase on muodostunut vielä epäedullisemmaksi, kuin se muuten olisi ollut.

Ulkomaankauppa on aina ollut Suomen ulkomaisen maksuliikkeen ratkaisevana tekijänä ja määrännyt sen tuloksen. Niin on ollut asian laita nykyisissä poikkeusoloissakin. Varsinkin tuonti on eristyksestä huolimatta ollut melkoinen. Sodan puhkeamisesta syksyllä 1939 aiheutuneen tilapäisen lamaan-tumisen jälkeen se nimellisarvoltaan lisääntyi vuodesta toiseen, kunnes se nousvien hintojen takia vuonna 1943 ylitti kaikki siihenastiset luvut. Tuonnin arvo oli silloin 12 880 miljoonaa markkaa. Vuoden 1944 luku oli taas pienempi, koska yhteys muihin maihin paitsi Ruotsiin oli syyskuun keskivaiheen jälkeen katkaistuna. Kaikkiaan tuotiin vuosina 1940—1944 ulkomailta tavaroita 52 890 miljoonan markan arvosta. Mainittu summa on virallisen kauppatilaston mukainen, joten puolustuslaitoksen muonitus- yms. siviililuontoisten tavaroiden tuonti sisältyy siihen, mutta eivät varsinaiset sotatarvikkeet. Siihen ei myöskään ole sisällytetty niitä tavaroita, joita etenkin talvisodan aikana, mutta myöskin myöhemmin on niin anteliaasti lahjoitettu meille ulkomailta. Näiden arvo, arvioinnin mukaan 675 miljoonaa markkaa, sisältyy maksutaseen tulo-puoleen lahjoitusten yleissummaan, mutta on tässä lisättävä muun tuonnin arvoon ja esiintyy siis myöskin maksutaseen menopuolella. Toiselta puolen virallisesta tuontiarvosta on vähennettävä ne meri- ja kuljetusvakuutusmaksut, jotka tuontitavaroista on suoritettu suomalaisille vakuutusyhtiöille ja jotka siis ovat jääneet kotimaahan. Ne nousivat arvioinnin mukaan 145 miljoonaa markkaan. Vuosien 1940—1944 tuontiarvoksi saadaan näitten korjausten jäl-keen 53 420 miljoonaa markkaa.

Samanaikaisesti ulkomaille vietyjen tavaroiden arvo ei ollut noussut kuin vähän yli puoleen tästä määrästä ollen kauppatilaston mukaan 28 510 miljoonaa markkaa. Varsinkin sodan ensimmäisenä vuonna, 1940, vienti painui mitättömän pieneksi eli vain 2 880 miljoonaa markkaan. Myöhemmin saatiin jälleen ostajia tavaroillemme, joten vienti lisääntyi, kuitenkin saavuttamatta entistä laajuuttaan. Vuonna 1943 viennin arvo oli 8 715 miljoonaa markkaa. Seuraavana vuonna vienti samoin kuin tuontikin suureksi osaksi keskeytyi väli-ruuhanteon jälkeen.

Eräitä muitakin tärkeitä tulolähteitä oli kuitenkin yhä edelleen, joten sota-vuosien maksutase päättyi edullisempaan lukuun kuin kauppata-se. Maksu-taseen muut tulot nimittäin ylittivät sen muut menot 7 175 miljoonalla mär-kalla. Etenkin muutamat suuret erät saivat tämän aikaan, niinkuin näkyy seuraavalla sivulla olevasta asetelmasta.

Suomella on sotavuosina ollut eräitä tilapäisiä tuloja, joista ulkomailta saadut, jo mainitut tavaralahjoitukset samoin kuin rahalahjat ovat tärkeim-mät. Nämähän ovat monessa suhteessa olleet meille arvokkaita, ja niiden koko-naisarvo oli niin suuri, että se tuntuvasti vaikutti myöskin maksutaseeseen nousten arviolaskelmien mukaan noin 2 520 miljoonaa markkaan. Tästä mää-rästä 2 000 miljoonaa saatiin vuonna 1940. Tavaralahjoitusten vasta-arvo on, kuten mainittu, lisätty tuontiarvoon. Rahalahjojen yhteinen määrä oli 1 845

	1940	1941	1942	1943	1944
	Milj. mk	Milj. mk	Milj. mk	Milj. mk	Milj. mk
Tilapäisiä tuloja:					
Ulkomaisia lahjoituksia . . .	+ 2 000	+ 380	+ 55	+ 40	+ 95
Kullan myynti	+ 600	+ 430	—	—	—
Yhteensä	+ 2 600	+ 760	+ 55	+ 40	+ 95
Tavanmukaisia nettotuloja tai					
-menoja:					
Laivarahteja	+ 940	+ 880	+ 755	+ 1 000	+ 650
Korkoja :	— 145	— 200	— 135	— 130	— 45
Muita	— 65	+ 105	+ 65	— 15	— 35
Yhteensä	+ 730	+ 785	+ 685	+ 855	+ 570
Kaikkiaan	+ 3 330	+ 1 545	+ 740	+ 895	+ 665

miljoonaa markkaa. Tilapäiseksi tuloksi on edelleen katsottava kullan myynti ulkomaisten valuuttojen hankkimiseksi, jota tarkoitusta varten Suomen Pankki vuosina 1940 ja 1941 möi kultaa ulkomaille kaikkiaan 1 030 miljoonan markan arvosta. Myyntien kautta kultavarasto supistui niin pieneksi, ainoastaan 170 miljoonaksi markaksi, ettei valuuttoja ole sen jälkeen enää voitu tätä tietä hankkia.

Tilapäisluontoisten tulojen ja menojen lisäksi oli olemassa eräitä tavanmukaisia tuloja ja menoja, joista kauppalaivaston ulkomaisessa liikenteessä ansaitsemat rahtitulot mainittakoon tärkeimpänä tuloeränä. Rajoitetusta meriliikenteestä huolimatta niistä on laskettu 4 225 miljoonaa markkaa tulleen maan hyväksi vaihdellen 750 ja 1 000 miljoonan markan välillä vuodessa, paitsi vuonna 1944, jolloin loppuvuoden muuttuneet olosuhteet entisestään rajoittivat merenkulkua. Velasta suoritettavat korot taas muodostivat suurimman nettomenoerän, 655 miljoonaa markkaa. Korkokanta on ollut sangen edullinen, varsinkin sen jälkeen kun tuntuvia koronalennuksia on myönnetty ja kun ulkomaisilla selvitystileillä oleva velka on koroton — niinkuin ei myöskään vastaavista saatavista saada korkoa. Korkomäärien aleneminen kasvavasta velasta huolimatta 200 miljoonasta markasta vuonna 1941 pelkkään 45 miljoonaa vuonna 1944 ei kuitenkaan riippunut ainoastaan näistä seikoista. Tämän lisäksi aleneminen johtui osaksi suhteiden katkeamisesta eräisiin lainantajiin, nimittäin Yhdysvaltoihin ja Englantiin, osaksi siitä, ettei korkoja enempää kuin lyhennysmaksujakaan ole viime vuosina saatu siirtää Ruotsiin. Maksu on joko lykätty tai se on ollut jätettävä tšekäläiseen pankkiin sulkutilille. Kaikki nämä maksamatta jääneet korot on siis myöhemmin olosuhteiden järjestytyttyä suoritettava. Muut maksutaseeseen kuuluvat suoritukset ovat aina olleet hyvin vähäpätöisiä tässä lueteltuihin verrattuina, eikä niiden merkitys ole nytkään kasvanut. Mainittakoon niistä kuitenkin, etteivät ne rasit-

taneet valuuttavarastoa sotavuosien aikana, vaan ne päinvastoin päättyivät pieneen ylijäämään.

Seuraavaan asetelmaan on otettu maksutaseen pääryhmät vuosittain. Kauppataseen valta-asema ilmenee siitä havainnollisesti. Tuonnin arvot eivät tässä ole virallisen tilaston mukaisia, vaan ne ovat ylempänä mainittuun tapaan korjattuja.

	Tuonti	Vienti	Kauppa- tase	Maksutaseen muut tekijät	Maksutase kaikkiaan
	Milj. mk	Milj. mk	Milj. mk	Milj. mk	Milj. mk
1940	9 635	2 880	— 6 755	+ 3 330	— 3 425
1941	10 200	4 320	— 5 880	+ 1 545	— 4 335
1942	11 735	5 995	— 5 740	+ 740	— 5 000
1943	12 865	8 715	— 4 150	+ 895	— 3 255
1944	8 985	6 600	— 2 385	+ 665	— 1 720
Yhteensä	53 420	28 510	— 24 910	+ 7 175	— 17 735

Koko viisivuotiskauden 1940—1944 aikainen ulkomainen maksutase päättyi 17 735 miljoonan markan vajaukseen. Tämä vajaus on ollut tavalla tai toisella rahoitettava.

Pääomaliike vuosina 1940—1944.

Maksutaseen vajauksen peittämiseksi oli ensinnäkin käytettävissä entisiä ulkomaisia saatavia, joiden pääosana olivat Suomen Pankin ja liikepankkien ulkomaisille pankkitileille kertyneet valuutat. Tämän lisäksi vientiliikkeillä oli erinäisiä saatavia. Joulukuussa 1939 oli Suomella kaikkiaan 2 820 miljoonaa markkaa tunnettuja ulkomaisia saatavia, kaikki lyhytaikaisia. Sodan kestäessä pankkien valuuttavarasto tarpeellisen suuren uudistumisen puutteessa väheni vähenemistään, ja mainitut vientiliikkeiden vapaat saatavat tulivat jo sodan alkuvuosina perityiksi sekä kulutetuiksi erilaisiin suorituksiin. Toiselta puolen oli samanaikaisesti kertynyt selvitystilisaatavia eräistä maista, nimittäin Hollannista, Belgiasta sekä jossain määrin myöskin Tanskasta, tilarvoltaan yhteensä 1 320 miljoonaa markkaa. Näiden varojen käyttö oli kuitenkin sidottu määrättyihin maksuihin, eivätkä myöskään loput vuoden 1944 päättyessä meillä vielä olevista ulkomaisista saatavista olleet vapaasti käytettävissä, vaan suuri osa niistä oli jäätynyt sellaisiin maihin, joista niitä ei voitu saada irti sotatilan johdosta. Näin muodoin oli saatavia jäljellä vielä melkoinen määrä, kaikkiaan 1 880 miljoonaa markkaa, joten niiden nettovähennys sodan aikana oli ollut vain 940 miljoonaa.

Käytettävissä olevat saatavat eivät siis riittäneet pitkällekkään tarpeellisten suoritusten peittämiseksi, vaan ulkomailta oli hankittava uutta luottoa tähän tarkoitukseen. Lyhytaikaista luottoa saatiin vuosina 1940—1944 eri muodoissa. Kuten niin monella muullakin alalla valtio sai astua valjaisiin

myöskin tässä tehtävässä. Lyhytaikaista ulkomaista luottoa valtiolla ei ollut vuoden 1940 alussa enempää kuin muutamaan vuoteen aikaisemminkaan, mutta vuoden 1944 päättyessä sillä oli lähes 1 270 miljoonan markan vasta-arvosta Ruotsin kruunun määräistä vekseliluottoa. Tämä oli vähitellen tavaroiden ostoista syntynyttä velkaa, joka vuoden 1940 joulukuusta alkaen oli hitaasti kasvanut kuukausi kuukaudelta. Suurin velan lisäys on kuitenkin esiintynyt selvitystileillä, sekin siis suoranaisesti tavaroiden ostoista aiheutuneena. Selvitysliike oli pienessä mitassa käytännössä jo ennen sotaa, mutta sodan aikana se tuli hyvin yleiseksi painaen lopuksi leimansa koko Euroopan rahaliikkeeseen. Tämän maksujärjestelmän mukaan eri maat sopivat keskenään siitä, ettei niiden välisiä maksuja suoriteta valuutoilla, vaan tilitysten kautta siten, että viejät saavat maksunsa aikajärjestyksessä, sitä mukaa kuin varoja kertyy toisen sopimusmaan tilille maksuna vuorostaan sieltä tapahtuvasta tuonnista. Selvitysvelkaa arvosteltaessa on pidettävä muistissa, että se tosin muodollisesti katsotaan lyhytaikaiseksi, mutta ettei se lankea minään määräpäivänä maksettavaksi, vaan suoritetaan vähitellen vastaavan arvoisella viennillä. Tämän johdosta se ei tuota samaa epävarmuutta kuin tavallinen avistavelka, vaan on tässä mielessä melkein vakautetun velan tapainen. Selvitysvelkamme oli vuoden 1940 alusta vuoden 1944 loppuun mennessä lisääntynyt kaikkiaan noin 2 300 miljoonaa markkaa, jos siihen luetaan myöskin eräs Saksan erikoistili, joka on selvitystilin luonteinen, vaikkakaan sitä ei kirjanpidollisesti siihen lueta. Vuoden 1943 lopussa tämä velka oli vielä kokonaista 2 350 miljoonaa markkaa suurempi, vaikka sitä jo vuoden 1943 kuluessa vähennettiin — niinkuin jatkuvasti ja vielä lisääntyvässä määrässä vuonna 1944 — Suomessa oleville saksalaisille tapahtuvilla hankinnoilla. Mainittuina kahtena vuonna tähän tarkoitukseen käytettiin yhteensä runsaasti yli $4\frac{1}{2}$ miljardia markkaa selvitystilivaroja. Syyskuusta 1944 alkaen maksusuoritukset olivat välirauhansopimuksen mukaisesti keskeytyneinä useimpien selvitysmaiden kanssa.

Erinäiset muutkin velkaerät lisääntyivät jossain määrin kysymyksessä olevana viisivuotiskautena, joten myöskin lyhytaikainen kokonaisvelka nousi säännöllisesti vuodesta toiseen saavuttaen vuonna 1943 huipun, 7 170 miljoonaa markkaa, josta määrästä se kuitenkin pääasiallisesti mainitusta Saksan selvitystilin vähenemisestä johtuen seuraavan vuoden kuluessa jälleen aleni. Lopputuloksena lyhytaikainen velka vuosien 1940—1944 aikana lisääntyi 3 830 miljoonaa markkaa ollen kauden päättyessä 4 640 miljoonaa.

Samana ajanjaksona kuluessa saatiin vakautettuja lainoja ulkomailta melkein saman verran eli päiväkurssien mukaan laskettuna kaikkiaan 3 700 miljoonan markan arvosta. Osa tästä määrästä oli kuitenkin puolipitkää luottoa, joka jo on ollut uudistettava. Yli puolet lainoista, 1 870 miljoonaa markkaa, saatiin jo vuonna 1940, jolloin sekä Ruotsi että Yhdysvallat myönsivät meille luottoa, mutta myöskin vuonna 1944 lainattu määrä oli melkoinen, ylittäen 860 miljoonaa.

Olosuhteista johtuen Ruotsi joutui olemaan tärkein lainanantajamme. Sen eri aikoina tarkastettavana olevan kauden kuluessa Suomelle myöntämät lainat nousivat kaikkiaan noin 2 370 miljoonaa markkaan. Koko tämä määrä, paitsi 10 miljoonaa markkaa, mikä tuli Helsingin kaupungin osalle, oli valtion ottama. Lainavarat on käytetty pääasiallisesti Ruotsista tapahtuvan tuonnin rahoittamiseen, mutta niiden avulla on saatu mahdollisuuksia myöskin melkoisiin elintarvikemäärien ostoihin Tanskasta.

Amerikan Yhdysvaltojen hallitus asetti jo joulukuussa 1939 suuren luoton, ns. Fatcona-lainan, Suomen valtion käytettäväksi, vaikkei sitä vielä sinä vuonna ollenkaan ehditty käyttää hyväksi. Laina on saanut nimityksensä siitä, että se oli tarkoitettu Finnish American Trading Corporation nimisen elimen välityksellä Yhdysvalloista tapahtuvia tavaranostoja varten. Vuoden 1944 lopussa tätä luottoa oli käytettynä 1 180 miljoonaa markkaa. Eniten Suomi hyötyi siitä vuonna 1940, mutta myöskin vuosina 1941 ja 1944 sitä voitiin käyttää. Väli vuosina meillä ei ollut yhteyttä Yhdysvaltoihin.

Uusista ja entisistä pitkäaikaisista lainoista oli toiselta puolen suoritettava ulkomaille säännöllisiä kuoletuksia. Yhteyksien lainanantajiin ollessa osittain poikki näitä suorituksia ei voitu aivan säännöllisesti suorittaa sotatilan kestäessä. Yhdysvaltoihin vain vuoden 1943 lopussa ja vuonna 1944 ei voitu toimittaa maksuja, mutta sieltä käsin oli sen sijaan Suomen valtiolle myönnetty muutamiin lainoihin nähden moratorio. Englantiin maksujen suoritus keskeytyi jo vuoden 1941 joulukuussa. Ruotsin kanssa meillä tosin on koko ajan ollut vilkas yhteistoiminta, mutta heikon valuuttatilanteemme johdosta tämä maa vuonna 1943 suostui sopimukseen, jonka mukaan maksuja lainoista ei toistaiseksi suoriteta kruunuissa vaan markoissa jonkin tšekäläisen pankin sulkutilille. Ruotsalaiset lainanantajat kuitenkin tavallisesti katsovat edullisemmaksi odottaa maksua, kunnes se voidaan jälleen suorittaa kruunuissa, joten sangen pieniä lainojen lyhennyksiä on viime vuosina tehty. Kaikkiaan suoritettiin vuosina 1940—1944 ulkomaille lainojen kuoletuksia ja takaisinostoja 480 miljoonan markan vasta-arvosta. Näitten lyhennysten sekä uusien lainojen nettotuloksena vakautettu ulkomainen velka vuosien 1940—1944 kuluessa nousi 3 220 miljoonaa markkaa.

Ulkomainen velka joulukuun 31. päivänä 1944.

Kaikkien vuosien 1940—1944 velkasuhteissa tapahtuneiden muutosten jälkeen Suomen näkyvän ulkomaisen siviilivelan nettomäärä nousi 8 410 miljoonaa markkaan kauden päättyessä, oltuaan sen alkaessa 420 miljoonaa. Seuraavassa asetelmassa on esitetty päivänkurssien mukaisen ulkomaisen nettolvelan tekijöitä osoittavat luvut mainittuina ajankohtina, siis vuosien 1939 ja 1944 lopussa.

	1939	1944
	Milj. mk	Milj. mk
Lyhytaikaiset velat	— 810	— 4 640
Lyhytaikaiset saatavat	+ 2 820	+ 1 880
Lyhytaikaiset nettosaatavat tai -velat ...	+ 2 010	— 2 760
Vakautettu velka	— 2 430	— 5 650
Nettovelka kaikkiaan	— 420	— 8 410

Viisivuotiskauden alussa olleet 2 010 miljoonan markan ulkomaiset lyhytaikaiset nettosaatavat olivat sen kuluessa muuttuneet 2 760 miljoonan markan nettovelaksi siten, että lyhytaikaisia velkoja oli vuoden 1944 päättyessä 4 640 miljoonaa markkaa ja vastaavia saatavia ainoastaan 1 880 miljoonaa. Vuoden 1943 lopussa vastaava velka oli ollut paljon suurempi eli 7 170 miljoonaa markkaa, samalla kun saatavia oli vain 1 400 miljoonaa, joten lyhytaikainen nettovelka oli silloin 5 770 miljoonaa. Eri tekijöiden kokoonpanosta on jo pääomaliikkeestä puhuttaessa mainittu, että selvitysvelka on kehittynyt tärkeimmäksi avistavelaksi ja että valtiolle on sodan aikana kertynyt melkoinen vekseliluotto. Muiden velkaerien osalle oli vuonna 1939 tullut kokonaista 97 % kaikista lyhytaikaisista veloista, mutta viiden vuoden kuluttua ne edustivat vain 22 % vastaavista veloista. Sen takia niiden muutoksilla oli hyvin pieni merkitys, varsinkin kun muutamat erät entisestään vähentyivät, muutamat taas lisääntyivät. Kuten myös huomautettiin, saatavia on nykyään melkein yksinomaan selvitystilimäärinä ja pankkien jäätyneinä valuuttavarastoina.

Vakautettua velkaa käsitellään lähemmin tämän julkaisun toisessa kirjoituksessa. Mainittakoon tässä vain, että sen muodostaa ensi sijassa ulkomaan rahan määräisten suomalaisten obligaatiolainojen liikkeessä oleva määrä, sikäli kuin obligaatioita ei ole sijoitettu kotimaahan, mutta että myöskin eräät puoli-pitkät lainat kuuluvat siihen. Joulukuun viimeisenä päivänä 1944 vakautettu velka nousi 5 650 miljoonaan markkaan, josta valtion osuus oli yli 4 770 miljoonaa. Kokonaisvelasta valtion osalle tuli 6 040 miljoonaa markkaa.

Mikäli on kysymys itse sotavuosien ulkomaisista maksusuhteista, esitetyt velkaluvut vastannevat tarkoitustaan. Mutta jos halutaan arvostella, paljonko meillä jälleenrakennuskauteen ryhtyessämme on ollut otettava huomioon ulkomaille suoritettavia määriä, on vielä muistettava pari tärkeätä tekijää. Ensinnäkin Suomen markan arvon huononeminen on vaikuttanut erittäin epäsuotuisesti ulkomaisen velan suuruuteen markoissa ilmaistuna. Tämän ikävän tosiasian vaikutus käy ilmi, jos muunnetaan vuoden 1944 päättyessä ollut velka lokakuun lopussa 1945 voimassa olleiden valuuttakurssien mukaiseksi. Muutamat kurssit ovat tosin nykyään nimellisiä, mutta tärkeimpien lainanantajamaiden rahalle on määrätty uusi kurssi. Näin laskettuna mainittu velka nousi kaikkiaan noin 26.4 miljardiin markkaan. Vakautetun velan osalle tuli tästä 18.7 miljardia markkaa ja lyhytaikaisen nettovelan osalle 7.7 miljardia. Toi-

seksi on velkaan vielä lisättävä sotakorvausvelka, joka mainittuna ajankohtana oli 300 miljoonaa dollaria, sekä Karjalasta vietyjen tavaroiden korvaus, 22 miljoonaa dollaria. Nykyisen kurssin mukaan nämä korvaukset vastaisivat 43,8 miljardia markkaa. Kaikkiaan ulkomaille suoritettava määrä oli siis yli 70 miljardia markkaa vuoden 1944 lopussa. Tämä on epäilemättä melkoinen määrä, joka tulee suuresti rasittamaan kansantalouttamme. Sen maksamiseen tarvitaan niin suuri maksutaseen ylijäämä, so. meidän oloissamme ennen kaikkea niin suuri vientilyijäämä, ettemme ilman muuta voi saada sitä aikaan. Ainoa keino pulman ratkaisemiseksi on uuden ulkomaisen luoton saanti. Entisen velan maksaminen voidaan uusien ulkomaisten lainapäämien avulla siirtää tuonnemmaksi tasoittaen suoritus sillä tavalla pitemmälle ajanjaksolle, jonka kuluessa talouselämämme ehtii toipua sodan vaikutuksesta, niin että se jälleen pystyy tuottamaan vientilyijäämän muodostamiseen tarpeelliset tavarat.

Erik Törnqvist:

Palkka- ja hintakehitys vuonna 1945.

Lyhyessä katsauksessa on mahdotonta antaa tyydyttävää kuvaa Suomen palkka- ja hintakehityksestä vuonna 1945. Tapahtumien kulkuun vaikuttavat tekijät ovat olleet liian lukuisat ja monivivahteiset. Puhtaasti poliittisetkin tekijät ovat vaikuttaneet hyvin suuressa määrin. Tapahtumat ovat seuranneet välittömästi toinen toistaan ja eri aloille ulottuvan valtiojohtoisuuden seurauksia ei vielä voida tarkastella.

Seuraavassa on myös tyydyttävä vain lyhyesti selostamaan tapahtumain kulkua ja rajoitettava antamaan jonkinlainen käsitys palkka- ja hintatilanteesta sellaisena, jollaiseksi se oli kehittynyt syys—lokakuuhun mennessä vuonna 1945.

Tämän sarjan viimeistä edellisessä julkaisussa (A : 3) olleesta katsauksesta ilmeni, että hinta- ja palkkatilanne vuoden vaihteessa 1944/45 oli erittäin epävakainen. Totesimme, että 19. päivänä syyskuuta 1944 solmittu välirauha johti Suomen hintakehityksen aivan uuteen vaiheeseen. Monessa tapauksessa siihenastisen kannattavan viennin loppuminen, puolustuslaitoksen tilausten lakkaaminen, sotakorvaustuotannon ja rakennustoiminnan käyntiin paneminen vaikuttivat välittömästi hintarakenteeseen. Kivihiilen korvaaminen puilla sekä siirtyminen uusiin ja monessa tapauksessa kalliimpiin, ensi kädessä ruotsalaisiin, tuontitavaroihin, johti siihen, että useimmat kustannuslaskelmat täytyi tarkistaa. Nämä muutokset olivat kertakaikkisia, ja ne olisi voitu vähitellen sovittaa uuteen hintajärjestelmään. Samanaikaisesti suhtautuminen palkkakysymykseen kuitenkin muuttui perinpohjaisesti. Joulukuun 1. päivänä tuli voimaan yleinen ylimääräinen palkankorotus. Vuoden vaihteessa ja sen jälkeen tehtiin uusia työ- ja palkkasopimuksia, joissa minimipalkkoja yleensä huomattavasti korotettiin. Tammikuussa muutettiin valtioneuvoston palkkasäännöstelyä koskevaa päätöstä niin, että voitiin antaa koko elinkustannusindeksin nousua vastaava täysi korvaus aikaisemmin voimassa olleen keskimääräisen kahdenkolmasosakorvauksen sijaan. Puhkesi lakkoja. Palkkaneeuvoston asema tuli yhä vaikeammaksi. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto katsoi myös tarpeelliseksi kutsua edustajansa pois neuvostosta, jonka viimeinen kokous pidettiin 22. päivänä maaliskuuta. Valtioneuvosto vahvisti sitten metallityöläisille huhtikuun puolivälistä alkaen yleisen viiden markan korotuksen tuntipalkkoihin. Huhtikuun viimeisinä päivinä pitämässään puheessa pääministeri kääntyi kansalaisten puoleen erityisesti työntekijöille osoi-

tetulla vetoomuksella, että he pidättäytyisivät lakoista, kunnes uusi järjestely saataisiin aikaan, ja kehoitti samalla työnantajia korottamaan niitä palkkoja, joita tammikuusta lähtien ei ollut korotettu yllä mainitulla viidellä markalla.

Näiden palkkatoimenpiteiden lähin syy oli siinä poliittisessa muutoksessa, joka seurasi Neuvostoliiton kanssa solmittua välirauhaa. Eduskuntavaalit, jotka pantiin toimeen maaliskuun puolivälissä, heittivät varjonsa sekä niitä edeltäneeseen että niitä seuranneeseen aikaan. Palkka- ja työmarkkinatilanne oli vuoden vaihteessa kaiken lisäksi sellainen, että jotkin palkkatarkistukset näyttäytyivät jo silloin välttämättömiksi, niinkuin jo edellisessä katsauksessa (A: 3, s. 57 ja seur.) osoitettiin. Yhtenäistä suunnitelmaa palkkakysymyksen järjestämiseksi ei kuitenkaan saatu aikaan talven eikä kevään kuluessa, vaan kukin tapaus hoidettiin erikseen. Ja kuten työvälytystoimistojen toimintatilastosta¹ käy selville, ei tänä aikana yleensä ollut työntekijöitä enempää kuin mitä työpaikkoja oli tarjolla. Tästä johtui, kun poliittinen tilanne otetaan huomioon, että jyrkän palkkapolitiikan harjoittamiseen ei ollut suuriakaan mahdollisuuksia.

Hinta- ja palkkaneuvosto.

Hinta- ja palkkasäännöstelyn korkeimman johdon järjestelyssä oli pahana puutteena ollut se, ettei palkkaneuvoston ja hintaneuvoston välillä ollut läheistä yhteistyötä. Tämän epäkohdan poistamiseksi valtioneuvosto päätti 14. päivänä toukokuuta 1945 yhdistää nämä neuvostot yhdeksi, hinta- ja palkkaneuvostoksi.

Neuvoston puheenjohtajana on valtioneuvoston määräämä ministeri. Muuten siinä on kahdeksan jäsentä, joista kaksi edustaa työntekijöitä ja kuluttajia.

¹ Sosiaalinen Aikakauskirja, N:o 7—8 1945, s. 273.

Työnhakemusten luku 100 tarjottua työpaikkaa kohden kuukausittain vuosina 1940—1945.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Miesosastoissa												
1940	84	99	103	121	134	109	110	105	110	59	52	45
1941	64	90	120	133	106	88	58	34	27	27	27	16
1942	15	19	11	19	19	16	13	11	10	11	10	8
1943	10	10	10	8	9	6	6	6	6	8	7	6
1944	6	8	7	7	8	8	7	7	7	16	64	96
1945	65	63	55	63	54	47	41	45				
Naisosastoissa												
1940	139	177	156	157	158	155	150	145	142	168	204	151
1941	148	161	137	114	97	101	153	142	115	125	152	128
1942	117	116	114	101	91	83	80	81	71	84	95	85
1943	85	82	73	59	70	64	60	76	76	72	77	76
1944	74	76	79	76	70	83	79	81	88	95	86	74
1945	84	101	95	85	76	76	77	87				

Viimeksi mainituiksi saa Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto asettaa ehdokkaita. Maatalouden harjoittajilla on kaksi edustajaa, ja työnantajat sekä teollisuudenharjoittajat saavat ehdottaa kaksi edustajaa neuvostoon. Kahdesta muusta jäsenestä tulee toisen olla palkkakysymyksiin, toisen hintakysymyksiin perehtyneen. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Kaksi viimeksi mainittua jäsentä toimivat neuvoston varapuheenjohtajina ja kumpikin on samalla jaostonsa, nimittäin palkkajaoston ja hintajaoston, puheenjohtajana. Jaostojen vallassa on koko hinta- ja palkkaneuvoston nimissä ratkaista ne neuvostolle kuuluvat asiat, jotka eivät ole periaatteellisesti tärkeitä tai eivät ole merkityksellisiä väestön toimeentulolle eivätkä maan talouselämän kannalta katsoen.

Hinta- ja palkkaneuvosto työskentelee muuten pääasiallisesti samalla tavoin kuin kaksi eri neuvostoa aikaisemmin. Jokainen hinnankorotus on siis alistettava neuvoston hyväksyttäväksi, jos sitä ei voida käsitellä sellaisten yleisten ohjeiden tai hinnoitteluperusteiden mukaan, jotka neuvosto on vahvistanut.

Valtioneuvoston päätös työpalkkojen säännöstelystä 19. 6. 1945.

Kuten edellä jo huomautettiin, välirauhaa seurannut muuttunut poliittinen valtaryhmitys muodosti pohjan palkankorotuksille talvella ja keväällä 1945. Vasemmistopuolueet, joilla ohjelmassaan on työntekijöitten aseman parantaminen muihin yhteiskuntaluokkiin verraten, tahtoivat mm. muutetulla palkkapoliitikalla saada sen aikaan. Tämä toteutettiinkin taasen lähinnä yleisillä palkankorotuksilla, jotka pantiin toimeen sillä tavalla, kuin edellä olemme esittäneet, markkamääräisinä lisäyksinä tuntipalkkoihin, samana kaikille työntekijöille. Tämän palkankorotussysteemin perustelu oli taas aivan yksinkertaisesti se, että tavarain niukkuus aiheutti alempipalkkaisille suhteellisesti katsoen vielä huonomman aseman kuin mitä yksinomaan palkkaero muutoin olisi edellyttänyt. Hehän eivät voineet kilpailla parempituloisten kanssa niistä tarvikkeista, joita jossakin määrin kuitenkin aina on saatavissa säännöstelyn ulkopuolelta, joko ei-säännösteltyinä tai salakauppatavaroina. Palkkatasauksella toivottiin voitavan saada aikaan, että niukat tavaramäärät jaettaisiin tasaisemmin kaikkien kuluttajien kesken.

Erikoiseksi probleemaksi muodostui maataloustyöntekijäin palkkaus. Täydellä syyllä voitiin väittää, että Suomen maataloudessa työskentelevät olivat suhteellisesti alipalkkattuja. Tämä johtuu monista seikoista, joista tärkein lienee se, että teollisuus ja kauppa ovat voimakkaasti laajentuessaan imeneet työvoimaa maataloudesta, mikä tietysti on vaikuttanut suhteellisiin palkkoihin. Maatalouden elintaso on sen vuoksi myös pysynyt alhaisena.

Keväällä tapahtuneiden palkantarkistusten yhteydessä palkat olivat monilla aloilla, mm. rakennustoiminnassa ja sotakorvausteollisuudessa, nousseet vielä enemmän kuin virallisesti oli sallittu. Maataloudessa normaalituntipalkka,

joka joulukuussa 1944 oli määrätty 9: 50 markaksi, oli korotettu 30. päivänä huhtikuuta yllämainitulla 5 markan määrällä 14: 50 markaksi. Kevään ku- luessa, jolloin maatalouden hintakysymys tuli ajankohtaiseksi, valtioneuvosto otti käsiteltäväksi myös maatalouspalkat. Lähtien osaksi siitä yllä kosketel- lusta näkökohdasta, että maataloustyöntekijät olivat muihin verrattuina ali- palkattuja, ja osaksi siitä, että jotkin teollisuuspalkat olivat nousseet huomä- tavan korkeiksi, määrättiin normaalipalkka 19: — markaksi tunnissa, mikä merkitsi tasan 100 %:n nousua joulukuun 1944 palkoista ja yli 120 %:n nousua vuoden 1944 keskimääräisiin normaalipalkkoihin verrattuna.

Täten oli määrätty taso, jonka piti tulla koko palkkasäännöstelyn perus- taksi. Samanaikaisesti kuin maatalouspalkkoja käsiteltiin myös muita palk- koja ja sovittiin ammattityöntekijän korkeimmaksi tuntipalkaksi 35: — mark- kaa. Hinta- ja palkkaneuvoston asiaksi tuli sitä vastoin ehdottaa muitten palkka- ja ammattiluokkien palkat.

Valtioneuvoston palkkasäännöstelypäätös annettiin sitten kesäkuun 19. päi- vänä 1945. Tämän päätöksen mukaan, jonka yksityiskohtainen tarkastelu tässä yhteydessä veisi liian pitkälle, jaetaan maa paikkakuntien kalleuden perusteella neljään paikkakuntaluokkaan ja palkat samoin neljään palkkaryh- mään, miesten ja naisten palkat erikseen. Korkeimmassa kalleusryhmässä on miesten tuntipalkka vaativassa ammattityössä 35: — markkaa ja naisten 29: — markkaa. Alimpaan palkkaryhmään kuuluvien seka- ja aputyöläisten palkat ovat vastaavasti 27: — ja 23—25: — markkaa. Eri paikkakuntaluokkien palk- kojen välinen ero on 5 %, niin että alimman ryhmän palkat ovat 15 % ensim- mäisen ryhmän palkkoja pienemmät.

Niillä aloilla, joilla suoritetaan urakkatyötä, mutta palkkasopimuksessa ei urakkatyöperusteita ole määrätty, on urakkatyön hinnoittelun perusteena pi- dettävä vähintään 30 %:n lisäystä tuntityöhön verrattuna. Sitä paitsi sellai- sille työntekijöille, joille ei heidän työalallaan yleisesti vallitsevan tavan mukaan voida järjestää urakkatyötä, voidaan maksaa ns. urakkakorvaus, joka on 15 % tuntipalkasta. Ohjepalkkojen korotukset ovat mahdolliset erikoistapauksissa, esim. kun työ on lyhytaikaista, erittäin liikaista tai raskasta ja samoin jos se on erityistä taitoa tai kokemusta vaativaa. Periaatteellisesti palkkapäätös kos- kee myös henkistä työtä, mutta käytännöllisesti katsoen palkkapäätös antaa siinä hinta- ja palkkaneuvostolle vapaan vallan määrätä palkat.

Palkkojen nousut vuoden 1944 jälkeen.

Saadaksemme käsityksen siitä, mitä yllä selostettu palkkapäätös on vai- kuttanut palkkoihin, esitämme ensiksi muutamia numeroita tilastollisesta tut- kimuksesta¹, jonka soaiaaliministeriön sosiaalinen tutkimustoimisto on tehnyt työpalkoista valtion töissä vuonna 1944. Tutkimuksen mukaan sekatyöläisen

¹ Sosiaalinen Aikakauskirja, N:o 7—8 1945, Työntekijäin palkat valtion töissä vuonna 1944.

keskituntiansio kaikissa tie-, rata- yms. tie- ja vesirakennus-, rautatie-, maatalous- ja lääninhallitusten alaisissa töissä vuonna 1944 oli 13: 79 markkaa ja erikoistyöntekijän vastaavasti 18: 12. Kaikkien työntekijäin keskipalkka oli koko vuonna 14: 90 ja joulukuussa 15: 80 markkaa. Vuoteen 1943 verraten voitiin todeta palkkojen nousseen vähän yli 7 %. Tarkastettaessa erikseen tuntipalkka- ja urakkatöitä saatiin ensiksi mainituissa töissä keskipalkaksi koko vuonna 14: 08 markkaa, kun taas tuntiansio urakkatöissä oli 18: 58 eli 32 % aikapalkkoja korkeampi. Hevosen ja miehen tuntiansio oli vastaavasti aikapalkoissa 25: 64 ja urakkapalkoissa 30: 39 markkaa. Läneittäin todettiin hyvin suuria eroavaisuuksia, samoin myös valtion eri virastojen alaisuuteen kuuluvissa töissä. Korkeinta palkkaa maksettiin Lapin läänissä (kaikkien töiden keskituntiansio 17: 54), toiseksi korkeinta Uudenmaan läänissä (15: 69) ja alinta palkkaa Mikkelin läänissä (13: 08). Keskipalkka oli alhaisin lääninhallitusten alaisissa töissä (11: 93) ja korkein rautatiehallituksen rautatierakennusosaston töissä (17: 48). Selvyyden vuoksi yhdistämme osan yllä mainituista numeroista taulukoksi, jossa samalla esitämme niiden metsähallituksen alaisten töiden palkat, jotka käsittävät puutavaran hakkuu- ja kuljetustyöt sekä hiihto-, suonkuivaus-, metsänhoito- yms. työt, samoin kuin rautatiehallituksen koneosaston alaisten konepajojen palkat.

Taulukko 1. Työpalkat valtion töissä vuonna 1944.

Keskimääräinen tuntiansio, markkaa.

Työntekijä	Tie-, rata- yms. työt		Metsähallituksen työt		Rautateiden konepajat	
	Aika-palkka	Urakka-palkka	Aika-palkka	Urakka-palkka	Aika-palkka	Urakka-palkka
Sekatyöt	12: 97	17: 28	.	.	12: 71	19: 01
Erikoistyöt	17: 18	23: 18	.	.	17: 66	22: 57
<i>Keskiluku</i>	<i>14: 08</i>	<i>18: 58</i>	<i>12: 95</i>	<i>15: 11</i>	.	.
Hevostyöt	25: 64	30: 39	35: 69	39: 93	.	.

Esitetyt luvut ovat hyvin ylimalkaisia. Ne eivät anna käsitystä palkkajärjestelmän rakenteesta vuoden 1944 aikana, mutta silloin vallinneen tason ne kuitenkin ilmaisevat.

Kuten edellä mainittiin, valtioneuvoston palkkapäätöksen määräämät ohjepalkat ovat huomattavasti esitettyjä korkeammat. Esim. miestyöntekijäin ohjepalkka tavallisessa ammattityössä (3. palkkaryhmä) maaseudulla kolmannessa eli toiseksi alimmassa paikkakuntaluokassa on 28: 75 markkaa tunnissa. Verrattuna »erikoistyöläisiin» tie-, rata- yms. töissä, joitten palkka vuonna 1944 oli 17: 18, nousu on 65 %. Sekatyöläinen saa ohjepalkan mukaan nykyisin kolmanteen paikkakuntaluokkaan kuuluvalla paikkakunnalla 24: 25 markkaa

tunnissa eli 87 % enemmän, kuin mitä vuonna 1944 keskimäärin maksettiin valtion tie-, rata- yms. töissä koko maassa.

Jo esitetyistä luvuista ilmenee, että palkkapäätös johti palkkatason huomattavaan kohoamiseen. Prosentuaaliset nousut ovat todellisuudessa paljon suurempia kuin yllä lasketut, koska vuoden 1944 luvut ilmoittavat saavutetun tuntiansion, kun taas palkkapäätöksen mukaan voidaan erityisiä lisiä normipalkkoihin maksaa työntekijäin taitavuuden perusteella, ja sen mukaan, onko työ erityisen raskasta, lyhytaikaista tai likaista. Palkkoja säännösteltäessä on yleisesti koetettu käyttää hyväksi mahdollisuuksia tulkita palkkapäätös siten, että palkkoja on voitu korottaa.

Luotettavaa tilastoa palkankorotuksista ei vielä ole saatavissa. Seuraavalla sivulla esitetään lukuja, jotka on saatu suoraan joulukuussa 1944 tai vastaavasti heinäkuussa 1945 voimassa olleista palkkasopimuksista, jälkimmäiset valtioneuvoston palkkapäätöksen mukaan tarkistettuina. Joulukuun palkat sisälsivät yllä mainitun valtioneuvoston määräämän korotuksen, yksi marka tunnissa, tai vastaavasti 200 markkaa kuukaudessa, kun taas heinäkuun palkat on osaksi, kuten esim. metallityöntekijäin kohdalta, myöhemmin tarkistettu. Sitä paitsi taulukko ei sisällä kaikkia kyseisen alan ammattiryhmiä, minkä vuoksi prosentuaaliset nousut eivät täysin edusta alaa eikä palkkatasoa yleensä.

Niiden tietojen perusteella, joita on voitu koota hinnankorotusanomuksista lokakuuhun 1945 mennessä, saadaan hiukan täydellisempi kuva palkankorotusten suuruudesta vuodesta 1944 lähtien. Seuraavassa asetelmassa esitetään tuntiansioiden prosentuaaliset nousut vuoden 1944 keskitasosta syyskuuhun 1945 mennessä. Täysin luotettavia lukuja ei vielä ole käytettävissä. Ne perustuvat yleensä tietoihin, joita yritykset tai järjestöt ovat antaneet. Ne on useissa tapauksissa saatu erityisten tilastollisten tutkimusten avulla.

Palkkojen nousu vuodesta 1944 syyskuuhun 1945.

	%
Sementtiteollisuus.....	140—170
Lasi- ja posliiniteollisuus.....	100—110
Tiilitehtaat.....	100—120
Jalkineteollisuus.....	n. 117
Nahkateollisuus, nahka.....	n. 140
» valjaat, hihnat.....	n. 176
» työkäsiineet.....	n. 192
Pukimot.....	120—160
Puuvillateollisuus.....	150—160
Villateollisuus.....	145—155
Trikooteollisuus.....	140—150
Silkkitteollisuus.....	120—130
Sahalaitokset.....	130—140
Selluloosateollisuus.....	100—110

Eräiden alojen palkat 1. 12. 1944 sekä 1. 7. 1945 palkkasopimusten mukaan.

	I paikkakunta- luokka 1. 12. 44.	I paikkakunta- luokka 1. 7. 45.	Nousu %
Ahtaustyöntekijät			
miehet.....	23:—	38:50	67.4
naiset.....	18:60	32:20	73.1
Apteekkiala			
proviisorit.....	5 200:—	8 800:— n. 10 000:— m.	9 250:— 77.9
farmaseutit.....	3 900:—	6 600:— n. 7 800:— m.	7 200:— 84.6
Autokorjaamot			
vanh. asentajat.....	25:—	36:75	47.0
nuor. ».....	18:50—23:—	20:75 33:50	61.4
Autokumikorjaamot			
vanh. vulkanoiijat.....	19:90—21:—	20:40 35:—	71.6
nuor. ».....	16:70—18:25	17:25 32:—	85.5
Graafinen ja kirjansitomoteollisuus			
latojat.....	18:80	35:—	86.2
Jalkinekorjaamot			
ammattitait. työntekijät.....	23:—	33:75	46.7
naiset aputoissa.....	12:—	23:—	91.7
Lasihomot			
lasittajat.....	22:50	35:—	55.6
Maalarit			
ammattimiehet.....	25:50	35:—	37.3
Matka- ja käsilaukkuteollisuus			
ammattitait. naiset.....	14:—	27:—	92.9
» miehet.....	21:—	35:—	66.7
Metalliteollisuus			
6 v. ammatissa työskennelleet	23:—	36:75	59.8
20 v. täytt. naiset.....	13:50	25:—	85.2
Peltisevät			
yli 6 v. ammat. työskennelleet	26:—	36:75	41.3
Rakennusala			
kirvesmiehet.....	20:——23:—	21:50 33:—	53.5
muuraajat.....	21:50—24:—	22:75 35:—	53.8
aputyöntekijät:			
miehet.....	17:40—18:50	17:95 30:—	67.1
naiset laastinkannossa.....	16:——17:—	16:50 29:—	75.8
» muissa töissä.....	14:——15:—	14:50 27:—	86.2
Erään tukkuliikkeen konttorihen- kilökunta			
naiskonttoristit.....	3 000:—	5 700:—	90.0
pääkirjanpitäjä.....	3 800:—	6 700:—	76.3

Metalliteollisuuden palkkojen korotuksista vuoden 1944 jälkeen ei vielä ole saatavissa luotettavia lukuja. Edellä esitettyjen lukujen suuri epävarmuus vaatii suhtautumaan niihin varovasti. Eri yritysten ja varsinkin eri alojen välillä voidaan todeta melko suuria vaihteluita. Tämä riippuu siitä, millaista palkkapolitiikkaa yritys aikaisemmin sotavuosina on noudattanut ja siitä, missä suhteessa alalla tai yrityksessä toimii naisia ja miehiä sekä ammattityöläisiä ja kouluttamatonta työvoimaa.

Edellä esitettiin, että maatalouden ohjepalkat ovat vuoden 1944 keskitasosta nousseet vähän yli 120%. Suunnilleen yhtä suuri on ollut metsä- ja uiittotyönormien korotus. Mainittakoon, että maa- ja metsätalouden palkat ovat ennen sotia vallinneesta tasosta nousseet 7—8 kertaisiksi.

Voitaneen siis sanoa, että viimeksi kuluneen vuoden palkkopolitiikan seurauksena on palkkojen nousu ollut yli 100 %:nen vuoden 1944 keskitasosta. Suuripalkkaiset ovat saaneet pienemmän korotuksen, monessa tapauksessa 50 ja 80 %:n välillä, kun taas kouluttamattomien työntekijäin ja naisten palkannousu on 150, jopa 200 %.

Hintakehitys.

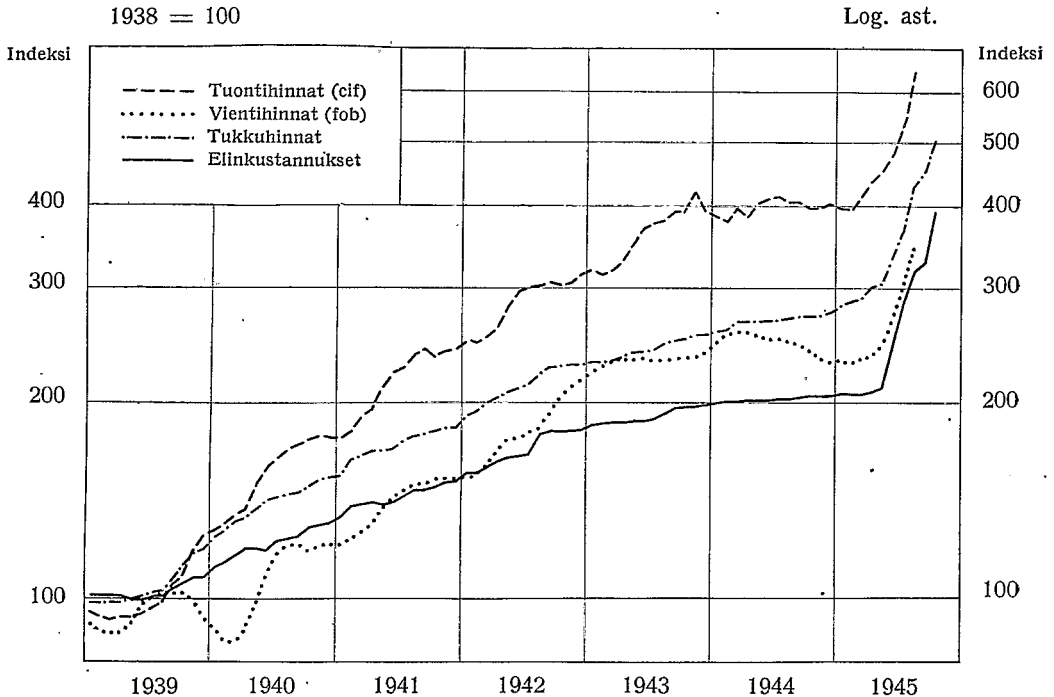
Ilman muuta on selvää, että edellä selostamamme suuri palkkatason nostaminen on vaikuttanut voimakkaasti myös hintatasoon. Palkkojen osuus vuonna 1944 oli varsinaisessa teollisuudessa, jos lasketaan mukaan suoraan palkoista riippuvat sosiaaliset menot ja otetaan huomioon myös palkkojen osuus raaka-aineiden hinnoissa, kansanhuoltoministeriön toimeenpaneman tutkimuksen mukaan keskimäärin 50—60 %. Huomioon ottamatta on jätetty palkkojen osuus mm. poistoissa ja eri hallintokuluissa. Maataloudessa on vastaavat prosenttiluvut yleensä laskettu vielä suuremmiksi.

Palkkojen korotukset eivät kokonaisuudessaan välittömästi vaikuta hintoihin, koska raaka-aineiden hinnankorotus tuntuu vasta sitten, kun raaka-aineiden valmistaja on saanut hinnankorotuksen ja on voinut myydä kalliimman tavaran jalostajalle. Tästä johtuu, että palkkojen korotuksen vaikutuksia hintatasoon ei voida vielä koko laajuudessaan todeta. Esim. puunjalostusteollisuudessa kuluu vähintään vuosi, ennen kuin metsänhakuupalkkojen korotus on täysin vaikuttanut esim. paperin hintaan.

Saadaksemme yleisen käsityksen hinnankorotusten suuruudesta, olemme kuvioissa 1 ja 2 esittäneet toisaalta tukkuhinta-, elinkustannus- sekä tuonti- ja vientihintaindeksien sarjat ja toisaalta elinkustannusindeksin ryhmäindeksien sarjat.

Kuviosta 1 näkyy, että tukkuhintaindeksi alkoi nousta välittömästi vuoden vaihteen 1944/45 jälkeen niiden korotusten seurauksena, joita selostimme tämän sarjan vuoden 1944 julkaisussa (A: 3) olleessa katsauksessa. Marraskuusta 1944 tammikuuhun 1945 yleisindeksi nousi siten 3.6 %, maaliskuuhun

Kuvio 1. Hintakehitys vuosina 1939—1945.



6.6 % ja toukokuuhun 15.8 %, eli keskimäärin 2.6 % kuukaudessa. Sen jälkeen yllä mainitut huhti—toukokuussa toimeenpannut viiden markan korotukset tunnissa alkoivat vaikuttaa. Kesäkuussa indeksi nousi yli 10 % ja heinäkuussa vielä 10 %. Kesäkuussa tulivat voimaan maatalouden kotieläintuotteiden uudet hinnat. Elokuussa taas pantiin toimeen viljatuotteiden hintojen korotus. Elokuun indeksi nousi tästä syystä ja osaksi myös paperivanukkeelle kuukauden aikana myönnetyn hinnankorotuksen seurauksena kokonaista 16 %. Syyskuun indeksi puolestaan nousi edelliseen kuukauteen verrattuna vähän yli 5 % ja lokakuun indeksi vastaavasti noin 12 %. Palkkojen noususta johtuvat viime korotukset eivät vielä ole kokonaisuudessaan vaikuttaneet indeksiin, minkä vuoksi indeksi vielä lähikuukausien aikana tulee nousemaan.

Seuraavassa taulukossa esitämme tukkuhintaindeksin erikoisindeksejä. Niistä ilmenee, että eri ryhmien hinnannousu vuoden aikana lokakuuhun mennessä on ollut hyvin erilainen, samoin vuoden 1938 vastaaviin lukuihin verrattuna.

Taulukosta käy selville, että maataloustuotteiden hinnat ovat nousseet joulukuusta 1944 lokakuuhun 1945 melkein 130 %. Eläinkunnasta saatujen elintarvikkeiden huomattava nousu lokakuussa johtuu kananmunien ja kalan

Taulukko 2. Tukkuhintaindeksi vuonna 1938, joulukuussa 1944 sekä touko-, syys- ja lokakuussa 1945.
1935=100.

	1938	Jou- luuu 1944	Tou- kokuu 1945	Syys- kuu 1945	Loka- kuu 1945	Nousu 1938 vuodesta lokakuuhun 1945 %/o	Nousu 1944 joulukuusta 1944 lokakuuhun 1945 %/o
Eläinkunnasta saadut elintarvikkeet ..	119	258	261	494	620	421	140
Vilja ja viljatuotteet	105	165	167	361	363	246	120
Muut kasvikunnasta saadut elintarvik- keet	95	341	360	500	685	621	101
Rehut	129	356	356	674	674	422	89
Lannoitteet	109	182	243	243	243	123	34
Polttoaineet ja voiteluöljyt	126	501	632	902	1043	728	108
Metallit ja metalliteollisuustavarat ...	122	327	383	515	548	349	68
Kivi-, savi- ja lasitavarat	114	224	288	460	464	307	107
Kemiallis-teknilliset tavarat	100	461	491	626	652	552	41
Vuodot ja nahkatavarat	106	317	346	422	422	298	33
Kautsu ja kautsutavarat	103	236	236	286	333	223	41
Kehruuaineet ja kutomatavarat	100	295	313	387	424	324	44
Paperivanuke, pahvi ja paperi	113	195	242	381	383	239	96
Puutavarat	143	356	402	667	681	376	91
<i>Kotimaiset tavarat</i>	<i>118</i>	<i>299</i>	<i>330</i>	<i>531</i>	<i>578</i>	<i>390</i>	<i>93</i>
Maataloustuotteet	117	264	274	497	604	416	129
Metsätaloustuotteet	145	370	424	733	746	414	102
Teollisuustuotteet	110	287	317	475	514	367	79
<i>Tuontitavarat</i>	<i>104</i>	<i>351</i>	<i>394</i>	<i>446</i>	<i>562</i>	<i>440</i>	<i>60</i>
Kotimarkkinatavarain yleisindeksi	114	314	348	515	577	406	84

hintojen noususta, minkä taas on aiheuttanut kananmunien ja suomuskalan vapauttaminen hintasäännöstelystä. Komitea, jonka ehdotuksesta maataloustuotteiden hintakysymys toukokuussa ratkaistiin, samalla kun maataloustyöntekijäin palkat määrättiin, oli laskenut maatalouden tuottajanhintojen keskimäärin kohoavan 93 %. Ratkaisua tehdessään valtioneuvosto otti käsiteltäväksi myös maatalouden ns. tukipalkkioiden säilyttämiskysymyksen. Maataloustuotteiden ja sianlihan tukipalkkiot korotettiin jokseenkin samassa suhteessa kuin niiden hinnat, viljatuotteiden sen sijaan pysytettiin markkoissa laskettuina aikaisemmallalla tasollaan. Vuoden 1946 talousarvioehdotuksen mukaan tukipalkkiojärjestelmä lakkautetaan vuoden kuluessa.

Saadaksemme paremman kuvan niistä hinnankorotuksista, jotka maatalous on saanut viime sodan syttymisen jälkeen, esitämme seuraavassa taulukossa ne hinnat, jotka Pellervo-Seuran markkinatutkimuslaitos on koennut maanviljelijäin saamista luovutushinnoista. (Vrt. artikkelia tässä julkaisusarjassa vuonna 1943, A: 2.)

Taulukko 3. Maataloustuotteiden luovutushinnat syyskuussa 1945.

T u o t e	Hinta syyskuussa 1945 mk/kg	Nousu vuosien 1937—39 keskimäärästä %
Maito	8:87	615
Kananmunat	61:26	331
Sianliha	71:90	512
Naudanliha	26:53	266
Lampaanliha	34:05	274
Ruis	9:83	337
Vehnä	10:33	294
Ohra	8:69	320
Kaura	6:38	294
Herne	13:22	313
Peruna	4:—	545
Kotieläintuotteet, indeksi	641	541
Peltoviljelystuotteet, indeksi	441	341
Kokonaisindeksi	568	468

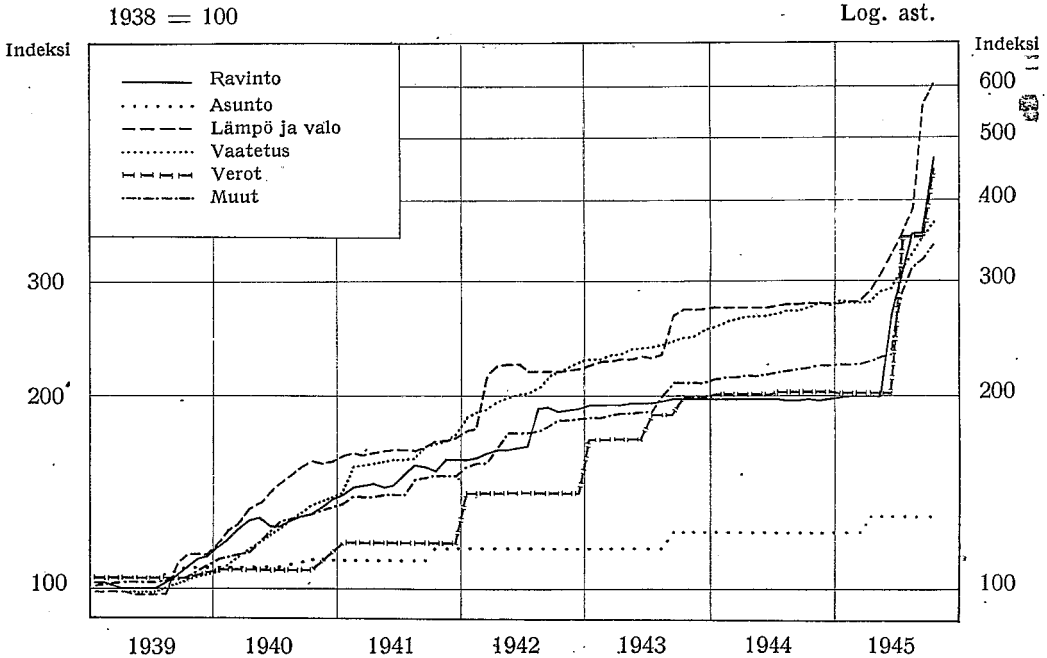
Taulukosta näkyy, että kotieläintuotteiden tuottajahinnat ovat nousseet vuosien 1937—1939 keskiarvoon verraten 541 % ja peltoviljelystuotteiden 341 %. Maataloustuottajain Keskusliitto on laskenut maatalouden palkkatason samanaikaisesti nousseen 613 %.

Kuviosta 2 käy selville, että hinnannousu elinkustannusindeksin eri ryhmissä on ollut hyvin vaihteleva. Eri erikoisindeksiluvut ovat vuodenvaihteesta syyskuuhun 1945 nousseet seuraavasti.

	Nousu %
Lämpö ja valo	102
Ravintoaineet	80
Verot	73
Muut	46
Vaatetus	27
Vuokrat	6
Kaikki	60

Lämmityskulujen voimakas nousu on vain näennäisesti tapahtunut kokonaan vuoden 1945 puolella. Todelliset, syksyllä ja talvella 1944/45 maksetut hinnat ylittävät melkoisesti indeksissä noteeratut hinnat. Polttopuuhanhinnat tapahtuvat näet suurelta osaltaan pystyyn ostamalla, ja hakkuu- sekä ajokustannukset olisivat jo silloin edellyttäneet korkeampia hintoja, jotka hintaviranomaiset kuitenkin vasta vuonna 1945 määräsivät. Veroindeksin voimakas nousu taas johtuu pääasiallisesti siitä, että veronmaksussa valtionverojen osalta siirryttiin vuoden alusta lähtien palkanpidätysjärjestelmään.

Kuvio 2. Elinkustannusindeksin ryhmät.



Vuokrat eivät toistaiseksi ole paljoakaan nousseet. Vuokratyymystä selvittämään asetettaneen lähitulevaisuudessa erityinen komitea, jonka tehtäväksi tulee ottaa selkoa, missä määrin on mahdollista tasoittaa vanhojen ja uusien talojen vuokrat. Syy siihen, että vuokrien korotusta ei toistaiseksi ole hyväksytty, on se, että kohtuullinenkin korotus olisi voinut vaarantaa sen suhteellisen vakavuuden, joka nyttemmin on saavutettu valtioneuvoston palkkapäätöksen perusteella, ja kun talonmistajat yleensä inflaation aikana ovat muita paremmassa asemassa, ovat viranomaiset katsoneet hyväksi siirtää korottamisen siksi, kunnes on saatu aikaan kaikinpuolinen selvitys.

Kaikkiaan elinkustannusindeksi on noussut syyskuuhun mennessä 60 %. Kun, kuten edellä osoitettiin, palkat ovat nousseet noin 100 %, ovat työntekijät ainakin joksikin aikaa saaneet huomattavan parannuksen reaali-palkkoihinsa. Elinkustannusindeksin jatkuva nousu on kuitenkin odotettavissa, koska monien eri tavarain, perunain, juurikasvien, kalan, vaatteiden, sähköenergian, tupakan ym., hinnannousu ei vielä ole vaikuttanut indeksiin. Lokakuun indeksi nousikin kokonaista 19 %. Tähän nousuun vaikutti hyvin huomattavalta osalta edellä mainittu kananmunien ja suomuskalan hinnan vapauttaminen säännöstelystä ja siitä johtunut yhtäkkinen, jyrkkä hinnannousu.

Vakaannuttamispyrkimykset.

Edellä esitetystä käy selville, että vuoden kuluessa on täytynyt panna toimeen huomattavia hinnankorotuksia. Onnistutaanko Suomen hinta- ja palkkataso vakaannuttamaan, riippuu suuresta määrin siitä, kykenevätkö viranomaiset siirtämään palkan- ja hinnankorotuksia myöhempään aikaan, jolloin huoltotilannetta voidaan parantaa tuotantoa tehostamalla ja elintarpeiden ja välttämättömyystarvikkeiden tuontia lisäämällä. Se aikaisemmin monella taholla hyvin yleinen harhakäsitys, että palkkoja voitaisiin korottaa hintoja paljoakaan nostamatta ja elinkustannuksien kallistumatta, on, voitaneen sanoa, suurin piirtein hävinnyt. Tilannetta arvostellaan nyt paljon selvemmin ja oikeammin kuin viime vuodenvaihteessa. Valtioneuvosto on myös ottanut varman kannan kaikkia niitä palkkavaatimuksia vastaan, jotka ylittävät aikaisemmin mainitun palkkapäätöksen.

Jotta vakaannuttamispolitiikka onnistuisi, vaaditaan kuitenkin, että myös eri talouspoliittiset toimenpiteet, jotka tähtäävät tuotannon kohottamiseen ja työtehon parantamiseen, yhdistetään sellaiseen hyvin laadittuun kokonaisuohjelmaan, joka käsittää tehokkaan finanssi- ja luottopolitiikan, hinta- ja palkkatarkkailun vahvistamisen sekä huoltotilanteen pikaista parantamista tarkoittavan tuonti- ja huoltopolitiikan. Merkityksellistä olisi myös elintason kohottamismahdollisuuksien selvittämistä tarkoittava valistustoiminta. Kun nykyisessä palkkasäännöstelyä koskevassa valtioneuvoston päätöksessä on melkoisia puutteita ja kun koulutetun työvoiman, ammattityöläisten, ja sekatyöläisten ja muun kouluttamattoman työvoiman nykyisen päätöksen mukaisten palkkojen välinen suhde ei voi jäädä pysyväksi, täytyy palkkapäätöstä todennäköisesti lähitulevaisuudessa tarkistaa. Tällöin ei saisi tapahtua yleistä palkkojen korotusta. Ellei huoltotilannetta kyllin pian saada paranemaan, osoittautuneen samalla kuitenkin tarpeelliseksi huonommin palkattujen olemassaolon turvaamiseksi saada aikaan erityinen järjestelmä, jonka mukaan voidaan myöntää esim. erityisiä hinnanalennuksia tai muulla tavoin entistä suurempaa apua lapsirikkaille perheille ja sellaisille palkannauttijoille, joiden tulot alittavat kohtuullisuusrajan.

Tässä hahmoteltuja talouspolitiikan tehtäviä ei ole helppoa ratkaista tyydyttävästi. Voidaan kuitenkin toivoa, että viimeksi kuluneen vuoden antamat opetukset hinta- ja palkkarintamalla pystyvät saamaan aikaan sekä viranomaisten, työnantajien että työntekijäin vakavan, yhteisen pyrkimyksen vakaannuttamissuunnitelmien menestykselliseen toteuttamiseen.

15. 11. 1945.

Yngvar Heikel:

Obligaatiolainat vuosina 1938—1944.

Vuoden 1938 päätyttyä, so. viimeisen vuodenvaihteen jälkeen ennen toisen maailmansodan puhkeamista, Suomen obligaatiomarkkinoilla on tapahtunut erittäin suuria muutoksia. Suuri määrä obligaatiolainoja on kuoletettu kokonaan ja lukuisia uusia lainoja on laskettu liikkeelle, eritoten useihin miljardeihin nousevia valtionlainoja. Lisäys johtuu siitä, että valtion on ollut pakko peittää huomattava osa suuresti kasvaneita menojaan luotolla, mutta myös rahan arvon alenemisesta.

Suomen markan määräiset uudet obligaatiolainat.

Tarkastellaan aluksi Suomen markan määräisiä uusia obligaatiolainoja lainanottajaryhmittäin. Leimaamalla korkokannasta toiseen konvertoituja lainoja ei ole luettu uusiksi lainoiksi. Kahden tai useamman vuoden kuluessa liikkeelle laskettu laina on taulukossa kyseisenä vuonna liikkeelle lasketun määrän suuruisena.

Uudet markkamääräiset obligaatiolainat lainanottajan mukaan, milj. mk.

Lainanottaja	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Valtio	282.1	853.2	647.2	5 030.6	4 022.6	11 495.8	14 011.8
Kaupungit ja kauppalat	134.5	188.8	89.2	221.5	7.0	50.0	62.0
Luottolaitokset	384.6	24.3	0.6	42.2	79.4	28.3	—
Teollisuusyhtiöt	390.0	29.2	—	—	—	—	—
Muut	25.5	44.0	—	—	—	—	—
Muut kuin valtio	934.6	286.3	89.8	263.7	86.4	78.3	62.0
Kaikki yhteensä	1 216.7	1 139.5	737.0	5 294.3	4 109.0	11 574.1	14 073.8
% vuonna 1938 emitoidusta määrästä	100.0	93.7	60.6	435.1	337.7	951.3	1 156.7

Jo ennen sotaa valtio oli suuri lainanottaja; esim. vuosina 1932—1939 valtion osuus oli 43.5 % kaikista liikkeelle lasketuista lainoista. Vuonna 1938 tämä prosenttiluku oli kuitenkin laskenut 23.2:een. Sodan syttyessä tilanne kuitenkin muuttui, niin että valtio tuli melkein yksinvaltiaaksi kotimaisilla lainamarkkinoilla. Jo syksyllä 1939, jolloin laskettiin liikkeelle ns. puolustuslaina, valtion osuus nousi noin 75 %:iin, ja 1940, jolloin valtio vielä oli hyvin pidättyväinen kotimaisilla lainamarkkinoilla, sen osuus uusista lainoista lisään-

tyi 87.8 %:iin, kun muuten vain muutamien kaupunkien liikkeelle laskemat lainat ansaitsevat mainintaa. Seuraavien vuosien aikana valtion osuus lisääntyi vielä niin paljon, että vuosina 1943 ja 1944 vain prosentin murto-osa kaikista uusista lainoista oli muitten kuin valtion liikkeelle laskemia. Teollisuusyhtiöiden ja luottolaitosten uudet lainat, joita vuonna 1938 oli kumpiakin noin 32 % uusista lainoista, painuivat jo vuonna 1939 noin 2 %:iin. Vuoden 1939 jälkeen eivät teollisuusyhtiöt eivätkä »muut lainanottajat» lainkaan esiintyneet lainamarkkinoilla kaupunkien ja kauppalainkin ottaessa vain muutamia mitätömiä uusia lainoja. Vuosina 1939 ja 1940 laskettiin yleensä liikkeelle vain pieniä uusia lainaeriä, jälkimmäisenä vuonna vain noin 60 % vuoden 1938 määrästä. Myöhemmin uusien lainojen määrä nousi moninkertaisesti vuoden 1938 määrään verraten, vuonna 1944 lähes 12-kertaiseksi.

Uusien lainojen jakaantuminen korkokannan mukaan ilmenee seuraavasta asetelmasta, jossa valtion »jälleenrakennuslainan» ja »työn ja taistelun lainan» nousevakorkoiset ryhmät on viety eri vuosien nimelliskorkojen keskilukua vastaavaan korkoluokkaan.

Uudet markkamääräiset obligaatiolainat korkokannan mukaan, milj. mk.

Korkokanta %	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
7	0.1	0.0	0.2	0.0	0.0	—	—
5 ¹ / ₄ —6	9.0	9.0	16.0	219.7	7.0	—	10.0
5	12.0	649.2	187.6	1 792.2	2 829.2	3 275.2	4 065.7
4 ¹ / ₂ —4.8	915.6	258.2	438.1	3 037.6	0.6	—	—
4	280.0	20.0	—	53.1	35.7	6 162.5	5 870.6
3—3 ¹ / ₂	—	—	—	—	1 130.1	2 135.8	4 046.1
Palkintolainat	—	203.1	95.1	191.7	106.4	0.6	81.4
Yhteensä	1 216.7	1 139.5	737.0	5 294.3	4 109.0	11 574.1	14 073.8

Vuoden 1938 lainat olivat pääasiallisesti 4¹/₂ ja 4 %:sia ja vuoden 1939 etupäässä 5 %:sia, kuten syksyllä liikkeelle laskettu 513.3 miljoonan markan »puolustuslaina», ja 4¹/₂ %:sia.

Vuonna 1940 otettiin vain kaksi pientä uutta lainaa, toisen otti eräs kaupunki, toisen eräs kauppa, koron ollessa 5¹/₄; pääasiallisesti myytiin kotimaisia 4¹/₂ ja 5 %:sia vuoden 1939 valtionlainaobligatioita, edellisiä runsaasti yli 400 miljoonaa ja jälkimmäisiä 150 miljoonaa markkaa. Valtio pyrki vielä mainittuna vuonna peittämään talvisodasta ja sen taloudellisista seurauksista aiheutuneen valtionmenojen lisäyksen muunlaisella luotolla kuin kotimaisilla obligaatiolainoilla.

Vuonna 1941 korkotaso nousi jatkuvasti. Kaupunkien lainat otettiin enimmäkseen 6 %:sina, osittain kuitenkin 5¹/₂ ja 5¹/₄ %:sina, yhden luottolaitoksen saadessa 5 %:n lainan. Peittääkseen evakuoitujen, invalidien, sotaorpojen ym. huollosta, jälleenrakennuksesta ja maan puolustuksen vahvistamisesta johtuneet lisääntyneet menonsa sekä vuoden jälkipuoliskon aikana

uuden sodan aiheuttamat kustannukset valtio alkoi lisääntyvässä määrässä esiintyä kotimaisilla lainamarkkinoilla. Mahdollisuudet lainapolitiikan harjoittamiseen olivat aluksi hyvin rajoitettuja; sen tähden otettiin lyhytaikaisia nousevakorkoisia ja irtisanottavia lainoja. Sitten pyrittiin pidentämään laina-aikaa ja alentamaan lyhytaikaisten lainojen korkoa sekä luopumaan lainojen irtisanottavuudesta. Vuonna 1941 valtio laski liikkeelle kolme uudentyyppistä, lyhytaikaista lainaa, nimittäin »ensimmäisen jälleenrakennuslainan», jota vuoden päättyessä oli liikkeessä 992.9 miljoonan markan arvosta, »toisen jälleenrakennuslainan» I ryhmän, jonka obligaatioita myytiin noin 545.0 miljoonan markan arvosta, sekä »työn ja taistelun lainan» I ryhmän, jota sijoitettiin 1 492.3 miljoonan markan arvosta. Nämä lainat voidaan sanoa irti määräpäivänä joka vuosi, ensimmäinen laina kaksi kertaa vuodessa, ja ne ovat nousevakorkoisia 4—5½ %:sia tai 4—5 %:sia, keskimäärin 4.80, 4.75 ja 4.57 %:sia, lainoja. »Toisen jälleenrakennuslainan» 455.0 miljoonan markan suuruinen II ryhmä 5 vuoden ja »työn ja taistelun lainan» noin 1 291.5 miljoonan markan suuruinen II ryhmä 7 vuoden juoksuajoin laskettiin sen sijaan liikkeelle 5 %:sena. Lisäksi alettiin laskea liikkeeseen ensimmäisen korvauslainan 12. 8. 1940 päivättyjä 4 %:n obligaatioita; vuoden loppuun mennessä niitä oli sijoitettu 53.1 miljoonan markan määrän.

Varsinaiset sotatoimet olivat vuoden 1941 lopussa miltei keskeytyneet, mutta valtio tarvitsi kuitenkin jatkuvasti vuonna 1942 luottoa kaikkien erilaisten sodan aiheuttamien lisäkustannusten peittämiseen. Mainittuna vuonna laskettiin liikkeelle valtion »isänmaan lainan» I ryhmän vuosittain lunastettavia 3 %:n obligaatioita 1 130.1 miljoonaa markkaa ja II ryhmän 5 %:n obligaatioita 7 vuoden juoksuajoin 2 756.4 miljoonaa markkaa. Kiinteistöpankki sijoitti markkinoille 71.7 miljoonan markan arvosta 5 %:n obligaatioita. Samalla jatkui muiden lainojen emitointi, mm. korvausobligaatioita laskettiin liikkeelle 28.6 miljoonaa markkaa.

Vasta vuonna 1943, kun korvausvaatimuksia oli suuremmassa määrässä ehditty tarkastaa, laskettiin liikkeelle vuoden 1940 korvausobligaatioita huomattava määrä, 4 262.2 miljoonaa markkaa. Lisäksi emittoitiin valtion puolipitkää 4 %:n lainaa 1 900.2 miljoonaa markkaa. Samanaikaisesti myytiin jonkin verran pitempiäaikaisia 5 %:n valtionlainaa 2 066.1 miljoonaa markkaa ja »I säästöpankkilainaa» 1 130.8 miljoonaa markkaa; viimeksi mainittukin on nykyisin 5 %:nen. Joulukuussa laskettiin vielä liikkeelle tuloon ja omaisuuteen perustuvan pakkolainan, »ensimmäisen sotalainan», I ryhmän 3½ %:n obligaatioita 2 135.8 miljoonaa markkaa. Helsingin kaupunki laski liikkeelle 50 miljoonan markan 5 %:n lainan ja Kiinteistöpankki 5 %:sen lainansa loppuosan, 28.3 miljoonaa markkaa.

Vuoden 1944 lainoista oli jälleen suurin osa 4 %:sia, 5 870.6 miljoonaa markkaa, josta korvausobligaatioita 3 303.7 miljoonaa ja kahta puolipitkää valtion lainaa yhteensä 2 566.9 miljoonaa markkaa. Samalla laskettiin liik-

keelle kolme 5 %:sta valtion lainaa vähän erilaisin ehdoin, yhteensä 4 013.7 miljoonaa markkaa, ja »ensimmäisen sotalainan» II ryhmä sekä »toisen sotalainan» I ryhmä, yhteensä 4 046.1 miljoonaa markkaa, kumpikin 3½ %:sia. Kaupunkien emittoimat obligaatiot, 62 miljoonaa markkaa, olivat enimmäkseen 5 %:sia, 10 miljoonaa kuitenkin 5¼ %:sia.

Kuluneina vuosina on laskettu liikkeelle lisäksi kuusi palkintolainaa, yhteensä 678.3 miljoonaa markkaa, joitten myynti mainittuina vuosina näkyy taulukosta. — Kotimaiseen vakautettuun valtionvelkaan lasketaan vielä muutamia valtion ottamia velkakirjalainoja, joita ei tässä ole otettu mukaan, nimittäin kaksi vakuutusyhtiölainaa, toinen 200 miljoonaa markkaa vuodelta 1941, toinen 700 miljoonaa vuodelta 1943, ja vuonna 1944 seurakunnilta otettu ns. kirkonlaina, 250 miljoonaa markkaa.

Uusien lainojen keskiporko on laskettu siten, että jokaisessa korkoluokassa on vuoden aikana emittoidulle määrälle laskettu vuoden korko ja kaikkien siten saatujen korkomäärien summa on laskettu prosenteissa koko emittoidusta lainamäärästä. Palkintolainat on jätetty pois ja nousevakorkoiset valtionlainat käsitelty 4.80, 4.75 ja 4.57 %:sina. Uusien lainojen keskiporko nousi 4.40 %:sta vuonna 1938 4.85 %:iin vuonna 1939. Vuonna 1940 se hiukan laski, mutta nousi seuraavana vuonna saman verran laskeakseen vuonna 1942 voimakkaasti 4.43 %:iin ja vuosina 1943 ja 1944 edelleen 4.19 ja 4.15 %:iin. Nämä keskiporkon muutokset johtuivat suureksi osaksi lainojen erilaisesta juoksuajasta, korosta ym. ja määräävästi niihin on vaikuttanut valtionlainojen säännöllisesti paljon muita korkoja pienemmän keskiporkon vaihtelevaisuus. Näiden muiden lainojen keskiporko oli vuonna 1938 vain 4.52 %, mutta nousi vuonna 1941 jo 5.76 %:iin laskien sitten vuonna 1944 taas 5.04 %:iin saakka.

Suomen rahan määräisten obligaatioiden kokonaismäärä.

Alla oleva taulukko osoittaa kaikkien Suomen rahan määräisten obligaatiolainojen kuolettamattomat määrät vuosien 1938—1944 lopussa, ryhmiteltyinä lainanottajan mukaan. Valtion asutuslaina, vuokra-alueiden lunastuslaina ja kalastustorppalaina on otettu mukaan, vaikkei niitä aikaisemmin olekaan laskettu valtionvelkaan kuuluviksi. Valtion rahastoihin sijoitettu valtionlainojen osa — vuoden 1944 lopussa noin 190.8 miljoonaa markkaa — on tässä katsottu kuolettamattomaksi, vaikkei se todellisuudessa olekaan valtion velkaa. Joulukuun viimeisenä päivänä suoritettut kuolelutukset on tietenkin katsottu suoritetun ennen vuodenvaihdetta, kun taas tammikuun 2 päivän kuolelutukset on pidetty maksamattomina vuodenvaihteessa, vaikka kyseinen lainanottaja olisi-kin maksanut kuoletuserän jo aikaisemmin kuolelutuksen hoitavalle luottolaitokselle.

Markkamääräiset obligaatiolainat vuosien 1938—1944 lopussa, milj. mk.

Lainanottaja	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Valtio	2 975.3	3 556.8	4 039.7	8 974.0	12 652.8	22 864.0	34 822.7
Kaupungit, kauppalat ja seurakunnat	1 319.8	1 458.4	1 504.6	1 677.6	1 617.3	1 586.6	1 584.9
Luottolaitokset ...	1 301.2	1 328.5	1 296.4	1 304.8	1 342.4	1 334.6	1 289.9
Teollisuusyhtiöt ...	1 594.4	1 491.9	1 383.5	1 292.8	1 200.8	1 081.8	937.5
Muut	192.1	219.8	212.8	196.6	189.8	182.8	156.0
Muut kuin valtio..	4 407.5	4 498.6	4 397.3	4 471.8	4 350.3	4 185.8	3 968.3
Kaikki yhteensä ..	7 382.8	8 055.4	8 437.0	13 445.8	17 003.1	27 049.8	38 791.0
Lisäys edellisestä vuodesta	+ 823.5	+ 672.6	+ 381.6	+ 5 008.8	+ 3 557.3	+ 10 046.7	+ 11 741.2
Uudet obligaatiot..	1 216.7	1 139.5	737.0	5 294.3	4 109.0	11 574.1	14 073.8
Lasketut kuoletuksset	393.2	466.9	355.4	285.5	551.7	1 527.4	2 332.6
Lainojen lukumäärä	209	189	188	199	199	203	210

Suomen rahan määräisten obligaatiolainojen kokonaissumma, joka vuonna 1938 oli 7 382.8 miljoonaa markkaa, nousi säännöllisesti koko tarkastetun ajanjakson kuluessa, niin että se vuonna 1944 oli 38 791.0 miljoonaa. Viimeksi mainittuun määrään sisältyy kolmen jo nimellisesti kuoletetun valtionlainan jäännöserä, 192.3 miljoonaa markkaa. Lisäys oli siis 31 408.2 miljoonaa markkaa. Valtionlainat lisääntyivät 2 975.3 miljoonasta markasta 34 822.7 miljoonaan eli 31 847.4 miljoonaa. Kaikki muut lainaryhmät, paitsi »kaupungit, kauppalat ja seurakunnat», pienenivät. Jos tässä mainittuun 34 822.7 miljoonan markan valtion obligaatiovelkaan lisätään valtion vakuutusyhtiöiltä ja seurakunnilta ottamat velkakirjalainat, jotka vuoden 1944 lopussa nousivat melkein 1 144.6 miljoonaan markkaan, mutta toiselta puolen vähennetään siitä valtion rahastoihin sijoitetut obligaatiot, 190.8 miljoonaa markkaa, saamme valtion vakautetuksi suomenmarkkamääräiseksi velaksi 35 776.5 miljoonaa markkaa. Valtionlainat olivat vuonna 1938 vain 40.3 % koko obligaatiokannasta, mutta vähitellen niiden osuus lisääntyi yllä mainittujen muutosten takia, niin että se vuonna 1944 nousi 89.8 %:iin. Jos vuoden aikana emittoidusta määrästä vähennetään nettolisäys, saadaan kuoletusmäärän likiarvo. Vuoden 1938 määrästä, 393.2 miljoonasta markasta se nousi vuoden 1939 aikana 466.9 miljoonaan markkaan ja laski sitten niin, että se kaksi vuotta myöhemmin oli 285.5 miljoonaa markkaa seuraavien vuosien aikana jälleen voimakkaasti noustakseen lisääntyneen obligaatiokannan mukana. Lainojen lukumäärä väheni 209:stä vuonna 1938 188:aan vuonna 1940, mutta vuonna 1944 se taas nousi 210:een. Kaupunkien ja kauppalain yhteinen laina on laskettu yhdeksi lainaksi.

Obligaatiolainat ovat viime vuosina osaksi menettäneet pitkäaikaisten sijoitusten luonteensa, koska suuri osa obligaatioista on kerran tai kahdesti vuodessa lunastettavia tai ne on otettu puolipitkällä, vain 4—10 vuoden juoksuajalla, kuten seuraavasta asetelmasta ilmenee.

Valtion obligaatiolainat 31/12 1944.

	Lainojen luku	Kuolettamaton määrä	
		milj. mk	%
I. Vapaaehtoiset lainat			
<i>A. Vuosittain lunastettavat</i>			
Nouseva korko, juoksuaja 4, 5 tai 7 vuotta ..	3	2 897.7	
Kiinteä korko, juoksuaja 7 vuotta	1	851.0	
	4	3 748.7	10.8
<i>B. Kaikkia obligaatioita lyhennetään vuosittain vahvistetulla prosenttimäärällä; kiinteä korko</i>			
Juoksuaja 5 vuotta, vuotuinen kuoletus 20 %	1	1 068.2	
Juoksuaja 25 vuotta, vuotuinen kuoletus 5 % 20 vuoden aikana	2	1 767.4	
Juoksuaja 30 vuotta, vuotuinen kuoletus 4 % 25 vuoden aikana	1	500.0	
	4	3 335.6	9.6
<i>C. Lunastetaan yhdellä kertaa; kiinteä korko</i>			
Juoksuaja 4 vuotta, korko 4 %	2	3 391.4	
Juoksuaja 5—10 vuotta, korko 5 %	6	9 560.2	
	8	12 951.6	37.2
<i>D. Kuoletuslainat, juoksuaja 22—48 vuotta; kiinteä korko</i>			
	16	2 521.8	7.2
<i>E. Palkintolainat</i>			
	6	407.2	1.2
Vapaaehtoiset lainat yhteensä	38	22 964.9	66.0
II. Sotalainat, juoksuaja 5—6 vuotta, korko 3½ % ..	3	6 182.0	17.7
III. Korvauslainat, korko 4 %			
Juoksuaja 7 vuotta, jokaista obligaatiota lyhennetään vuosittain	1	3 899.7	
Juoksuaja 25 vuotta, kuoletustapaa toistaiseksi ei määrätty	1	1 776.1	
	2	5 675.8	16.3
Kaikki valtionlainat	43	34 822.7	100.0

Vuoden 1944 lopussa vapaaehtoisia lainoja oli vain 66.0 % kaikista valtionlainoista loppuosan ollessa sota- ja korvauslainoja. Vapaaehtoisista lainoista oli enemmän kuin puolet uudentyyppisiä kiinteäkorkoisia lainoja, jotka 4—10 vuoden puolipitkän juoksuajan jälkeen ovat yhdellä kertaa lunastettavia ja joiden korko on 4—5 %. Muuten vapaaehtoisista lainoista oli 16.3 % sellaisia, jotka voitiin sanoa irti vuosittain määräpäivänä, yksi niistä kahdesti vuodessa,

14.5 % oli sellaisia, joiden kutakin obligaatiota vuosittain lyhennetään määräprosentilla. Vain 11.0 % oli vanhantyyppisiä, kiinteäkorkoisia lainoja, joitten juoksuaika oli pitkä, tässä 22 vuotta tai vieläkin pitempi.

Jos erityyppiset lainat lasketaan yhteen juoksuajan pituuden mukaan, huomataan, että 37.3 %:lla kaikista valtionlainoista oli 4—6 vuoden juoksuaika, 43.8 %:lla 7—10 vuoden juoksuaika ja vain 18.9 %:lla 22—48 vuoden juoksuaika. Viimeksi mainitun ryhmän pääosana olivat säästöpankkilainat ja ensimmäisen korvauslainan II ryhmä. Aivan toisenlaiselta näyttää muiden kuin valtionlainojen ryhmittely juoksuajan mukaan. Näistä oli nimittäin vain 10.7 % otettu 20 vuotta lyhyemmällä juoksuaajalla 43.5 %:n ollessa 20—24 vuoden juoksuaajalla ja lopun eli 45.8 %:n ollessa vielä pitemmällä juoksuaajalla.

Alla olevassa taulukossa on kaikki Suomen rahan määräiset obligaatiolainat ryhmitelty korkokannan mukaan. Huomioon on otettu vain nimelliskorko. Todellinen korko on joissakin tapauksissa vähän korkeampi, koska eräät lainat on emittoitu alle parikurssin.

Kaikki markkamääräiset obligaatiot vuosien 1938—1944 lopussa korkokannan mukaan, milj. mk.

Korkokanta %	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
7—7 $\frac{1}{2}$	134.7	103.9	103.7	103.2	2.7	2.2	1.6
5 $\frac{1}{4}$ —6 $\frac{1}{2}$	1 357.9	986.9	953.5	1 124.6	1 077.5	990.8	936.9
5	1 215.3	1 973.0	2 104.8	3 839.5	6 592.6	9 784.3	13 203.6
4 $\frac{1}{4}$ —4.8	3 260.9	3 494.3	3 822.3	6 722.1	6 551.1	6 346.1	6 168.2
4	1 114.0	1 094.1	1 054.4	1 066.5	1 052.8	6 534.7	11 040.6
3—3 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	1 130.1	2 997.7	7 032.9
Palkintolainat ..	300.0	403.2	398.3	589.9	596.3	394.0	407.2
Yhteensä	7 382.8	8 055.4	8 437.0	13 445.8	17 003.1	27 049.8	38 791.0

Taulukko näyttää selvästi siirtymisen korkeakorkoisista lainoista alempi-korkoisiin, mikä osaksi johtui finanssipolitiikan tietoisesta pyrkimyksestä halvempiin lainoihin, mutta suureksi osaksi oli seurausta siitä, että jouduttiin käyttämään sangen lyhyttä juoksuaikaa. Yli 5 %:n lainat ovat vuodesta 1938 vuoteen 1944 vähentyneet absoluuttisesti noin 1/3:lla ja suhteellisesti 20.2 %:sta 2.4 %:iin. Saman ajan kuluessa 5 %:n lainat ovat sitä vastoin tulleet melkein 11-kertaisiksi ja niiden osuus obligaatiokannasta on lisääntynyt 16.5 %:sta 34.0 %:iin muodostaen täten suurimman ryhmän. Lainat, joitten korko on 4 $\frac{1}{4}$ —4.8 % — tähän ryhmään lasketaan kuten aikaisemmin on mainittu nousvakorkoiset lainat — ovat ajanjakson aikana melkein kaksinkertaistuneet, mutta niiden osuus kaikista lainoista on alentunut 44.2 %:sta 15.9 %:iin. Melkein kymmenkertaistuneet 4 %:n lainat ovat toiseksi suurimpana ryhmänä niiden suhteellisen osuuden lisääntyttyä 15.1 %:sta 28.5 %:iin. Vuosina 1938—1941 ei ensinkään ollut 3—3 $\frac{1}{2}$ %:sia lainoja, mutta vuonna 1944 niitä oli 18.1 % kai-

kista lainoista. Palkintolainojen merkitys on jäänyt pieneksi, vaikkakin ne lisääntyivät noin 1/3:lla.

Keskikorko on laskettu samalla tavalla kuin uusienkin lainojen osalta, mutta vuoden lopussa jäljellä olevista kuolettamattomista määristä, palkintolainoja lukuun ottamatta. Kaikkien lainojen keskikorko näyttää hitaasti alenevan, ei kuitenkaan yhtä voimakkaasti kuin uusien lainojen, mikä johtuu jäljellä olevasta vanhasta obligaatiokannasta. Yleensä valtionlainojen ja kaikkien lainojen keskikorko oli suurempi kuin uusien lainojen. Vuosien 1938 ja 1941 lopussa kaikkien lainojen keskikorko oli 4.76 % — vuosina 1939 ja 1940 se oli vähän matalampi, 4.72 % — ja aleni sitten vähitellen vuoden 1944 loppuun mennessä 4.37 %:iin. Valtionlainojen keskikorko oli vaihdellen 4.61, 4.72 ja 4.32 % muitten lainojen keskikoron pysyessä jokseenkin muuttumattomana, noin 4.83 %:na, paitsi vuosina 1939 ja 1940, jolloin se oli vähän pienempi, 4.78 %.

Ulkomaan rahan määräiset uudet lainat.

Vuonna 1938 Helsingin kaupunki otti kaksi 3 $\frac{1}{2}$ %:n obligaatiolainaa, yhteensä 13.64 miljoonaa Ruotsin kruunua, ja kaksi velkakirjalainaa, yhteensä 6.86 miljoonaa Ruotsin kruunua 3 ja 3 $\frac{1}{2}$ %:n korolla. Vuonna 1939 Suomen Höyrylaiva Oy otti 4 %:n 3.5 miljoonan kruunun obligaatiolainan kuolettaakseen vanhan 7 %:n kruunulainansa. Se kuoletettiin jokseenkin kokonaan vuonna 1944. Myös vuonna 1941 Helsingin kaupunki otti velkakirjalainan, 606 250 kruunua. Nämä ovat ainoat pitkäaikaiset muiden kuin valtion vuosina 1938—1944 ottamat ulkomaan rahan määräiset lainat. Valtio sen sijaan on vuodesta 1939 lähtien yhä suuremmassa määrin koettanut peittää voimakkaasti lisääntyneitä menojaan lyhyellä tai puolipitkällä ulkomaisella luotolla. Kyseisenä aikana ei kuitenkaan ole saatu punta- eikä dollarimääräisiä obligaatiolainoja.

Sodan uhatessa vuonna 1939 valtio otti lähinnä puolustustoimien rahoittamiseksi kaksi obligaatiolainaa. Toinen oli 30 miljoonan Ruotsin kruunun määräinen laina 2 $\frac{1}{2}$ %:n korolla, toinen määrältään 40 miljoonaa 4 $\frac{1}{2}$ à 5 %:n korolla. Myöhemmin lainojen korot osaksi tasoitettiin 4 $\frac{1}{2}$ %:ksi, osaksi alennettiin ajoittain 2 $\frac{1}{4}$ %:ksi. Vuoden 1940 alussa valtio sai tavarastoja varten 4 %:n dollariluoton Finnish American Trading Corporation nimisen elimen välityksellä, ns. Fatcona-lainan, josta vuoden 1940 lopussa oli käytetty hyväksi noin 18.8 miljoonaa dollaria ja vuoden 1944 loppuun mennessä runsaasti 23.9 miljoonaa dollaria. Vuosina 1940—1944 valtio sai luottoja Ruotsista, nimittäin 80.4 miljoonaa kruunua 5 à 4 $\frac{1}{2}$ %:sena vuonna 1940, runsaasti 37.6 miljoonaa kruunua vuonna 1942, noin 22.0 miljoonaa vuonna 1943 ja noin 61.3 miljoonaa vuonna 1944. Lainamääriin on laskettu vain käytetty luotto, kun taas mainitun vuoden lopussa oli käyttämättä noin 95 miljoonaa kruunua siitä 150 kruunun luotosta, joka saatiin vuoden lopussa, sen jälkeen kun Suomi oli allekir-

joittanut aselepoehdot ja tarvitsi kipeästi apua saadakseen korvaushankinnoissa toimivalle teollisuudelle koneita ja raaka-aineita. Viimeksi mainittu luotto myönnettiin 3½ %:sena, vuosien 1942—1944 luottojen ollessa 4 %:sia, myöhemmin kuitenkin ajoittain 2 tai 1 %:sia.

Ulkomaan rahan määräisten obligaatioiden ja pitkäaikaisten luottojen määrät.

Arvotut tai maksettaviksi largenneet, mutta sodan takia maksamatta jääneet kuoletuserät on alla olevassa taulukossa pidetty kuolettamattomina. Kun käytettävissä olevien, joskin epätäydellisten, tietojen mukaan hyvin huomattava osa ulkomaan rahan määräisiä suomalaisia obligaatiolainoja ja luottoja on kotimaisten omistajien hallussa, mainitaan tässä koko kuolettamaton määrä sekä paljonko siitä tiettävästi on kotimaisten omistajien hallussa ja paljonko on nettona ulkomaisilla omistajilla.

Puntalainat olivat vuosien 1938—1944 lopussa seuraavan taulukon mukaisia.

Puntalainat, tuhansia puntia.

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Kuolettamaton määrä..	5 039.5	4 444.3	4 306.3	4 203.4	4 121.7	4 028.8	3 955.4
Siitä: Kotimaiset omistajat	1 093.4	988.4	952.3	905.9	854.6	766.6	697.7
Ulkomaiset omistajat	3 946.1	3 455.9	3 354.0	3 297.5	3 267.1	3 262.2	3 257.7

Puntalainojen kuolettamaton määrä oli vuodesta 1938 vuoden 1944 loppuun mennessä vähentynyt noin 1 084 100 punttaa eli 21.5 %. Kotimaisilla omistajilla olleiden lainojen osuus vähennyksestä oli noin 395 700 punttaa ja ulkomaisien omistajien hallussa olevien siten vain 688 400 punttaa. Vuonna 1938 oli kotimaisten omistajien hallussa 21.7 %, mutta 1944 vain 17.6 % koko kuolettamattomasta määrästä. Vuosina 1938 ja 1944 jakaantuivat ulkomaisten omistajien hallussa olevat puntaobligaatit eri lainanottajien mukaan seuraavalla tavalla.

	1938	1944
	£ 1 000	£ 1 000
Valtio	620.6	551.3
Kaupungit	613.3	192.7
Luottolaitokset	2 438.3	2 272.3
Teollisuusyhtiöt	273.9	241.4
Muut kuin valtio	3 325.5	2 706.4
Koko puntavelka ulkomaille	3 946.1	3 257.7

Dollarilainat vuosina 1938—1944 lopussa näkyvät seuraavasta taulukosta.

Dollarilainat, tuhansia dollareita.

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Kuolettamaton määrä..	30 105.1	27 142.4	42 975.1	46 594.6	44 315.5	43 071.2	44 945.4
Siitä: Kotimaiset omis- tajat.	11 629.5	12 323.0	10 143.5	9 401.5	9 302.0	8 863.0	7 860.0
Ulkomaiset omis- tajat.	18 475.6	14 819.4	32 831.6	37 193.1	35 013.5	34 208.2	37 085.4

Näissä luvuissa on mukana, paitsi dollarimääräiset obligaatiolainat ja yllä mainittu Fatcona-laina, myös valtion vuonna 1923 ottama velkakirjamuotoinen laina, ns. sotavelka, jonka kirjanpitoarvo vuoden 1938 lopussa oli runsaasti 8¹/₄ miljoonaa dollaria ja vuoden 1944 lopussa runsaasti 8.7 miljoonaa dollaria. Koko tämän dollarivelan kuolettamaton määrä lisääntyi tänä aikana 14 840 300 dollaria eli 49.3 %; kaikkien ulkomaalaisten hallussa olevien dollariobligaatioiden lasketaan lisääntyneen 18 609 800 dollaria eli 100.7 %. Jos tarkastellaan yksinomaan obligaatiolainoja, huomataan, että niiden kuolettamaton määrä aleni kyseisenä aikana 9 538 000 dollaria eli 43.7 %, josta ulkomaisten omistajien osa oli 5 768 500 dollaria.

Eri lainanottajaryhmittäin jakaantui dollarivelka ulkomaalaisille vuosien 1938 ja 1944 lopussa seuraavalla tavalla.

	1938 \$ 1 000	1944 \$ 1 000
Valtio	14 188.1	34 855.4
Kaupungit	1 798.5	869.5
Luottolaitokset	2 489.0	1 360.5
Muut kuin valtio	4 287.5	2 230.0
Koko dollarivelka ulkomaille	18 475.6	37 085.4

Valtion osuus koko ulkomaisesta dollarivelasta lisääntyi vuodesta 1938 vuoden 1944 loppuun mennessä 20 667 300 dollaria, eli 76.8 %:sta 94.0 %:iin, luottolaitosten dollarivelan vähentyessä 1 128 500 dollaria ja kaupunkien 929 000 dollaria.

Ruotsin kruunun määräiset lainat, obligaatio- ja velkakirjalainat yhteensä, olivat kyseisten vuosien lopussa seuraavan taulukon mukaiset.

Kruunulainat, tuhansia kruunuja.

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Kuolettamaton määrä..	47 493.3	123 296.7	197 919.1	191 229.8	213 393.0	233 184.4	287 222.2
Siitä: Kotimaiset omis- tajat.	6 649.0	37 586.0	37 154.1	34 161.6	23 064.9	21 113.2	16 385.0
Ulkomaiset omis- tajat.	40 844.3	85 710.7	160 765.0	157 068.2	190 328.1	212 071.2	270 837.2

Koko kruunuvelan kuolettamaton määrä lisääntyi 47.5 miljoonasta kruunusta vuonna 1938 noin kuusinkertaiseen määrään, 287.2 miljoonaan. Kotimaisten omistajien osuus kruunuvelasta lisääntyi vuonna 1939 noin 5¹/₂-kertaiseksi, 6.6 miljoonasta kruunusta 37.6 miljoonaan, mutta aleni sitten vähitellen 16.4 miljoonaan kruunuun vuoden 1944 loppuun mennessä. Kruunuvelka ulkomaalaisille lisääntyi 40.8 miljoonasta kruunusta vuonna 1938 270.8 miljoonaan kruunuun vuonna 1944. Jos tarkastellaan yksinomaan obligaatiolainoja, huomataan niiden kuolettamattoman määrän lisääntyneen kyseisenä aikana 39.6 miljoonasta kruunusta 80.0 miljoonaan, josta kotimaisten omistajien osa lisääntyi 6.2 miljoonasta 16.4 miljoonaan, kun taas ulkomaalaisten omistamien obligaatioiden määrä nousi 33.5 miljoonasta kruunusta 68.7 miljoonaan. Pääasiallisin kruunuvelan lisäys tuli siis velkakirjalainojen osalle.

Koko kruunuvelka ulkomaalaisille vuosina 1938 ja 1944 jakaantui eri lainantottajaryhmiin seuraavalla tavalla.

	1938	1944
	kr 1 000	kr 1 000
Valtio	9 396.0	251 695.4
Kaupungit	21 684.3	18 694.8
Luottolaitokset	6 933.0	—
Muut	2 831.0	447.0
Muut kuin valtio	31 448.3	19 141.8
Koko kruunuvelka ulkomaille	40 844.3	270 837.2

Valtion osuus koko ulkomaisesta kruunuvelasta oli lisääntynyt 23.0 %:sta 92.9 %:iin, kaupunkien osuus vähentynyt 53.1 %:sta 6.9 %:iin ja muiden lainojen niin ikään vähentynyt 23.9 %:sta 0.2 %:iin. Valtion velka oli lisääntynyt 242.3 miljoonaa kruunua, josta 199.4 miljoonaa tuli velkakirjalainojen ja vain 42.9 miljoonaa obligaatiolainojen osalle. Kaupunkien ulkomainen velka väheni noin 3 miljoonaa kruunua, ja muut lainat maksettiin melkein kokonaan.

Ulkomaan rahan määräisiin obligaatioihin kuului lisäksi erään teollisuusyhtiön ottama laina, joka vuoden 1938 lopussa oli 1 930 000 Norjan kruunua. Vuodesta 1934 lähtien se oli sijoitettuna kotimaahan ja vuonna 1939 se kuoletettiin kokonaan. Lisäksi kyseisiin obligaatioihin kuuluu Osuuskassojen Keskus Oy:n vuonna 1930 ottama Ranskan frangilaina, joka määrättiin lunastettavaksi elokuussa 1938 ja joka mainitun vuoden lopussa oli 124 296 000 frangia. Lunastamiskurssista aiheutuneiden erimielisyyksien johdosta jäi pieni osa lainasta ulkomaille, vuoden 1944 lopussa 4 549 000 frangia.

Jos kaikki ne ulkomaan rahan määräiset vakautetut lainat ulkomaalaisille, jotka siis muodostavat todellisen ulkomaisen velan, lasketaan päivänkurssin mukaan, saadaan seuraava taulukko.

Vakautettu ulkomaan rahan määräinen ulkomainen velka vuosien 1938—1944 lopussa, päivänkurssin mukaan laskettuna, milj. mk.

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
£-lainat	895.7	680.8	640.6	646.3	640.4	639.4	638.5
\$- »	904.4	731.3	1 620.2	1 835.5	1 727.9	1 688.2	1 830.1
Kr- »	478.3	1 003.7	1 882.6	1 839.3	2 228.7	2 483.3	3 171.5
Fr- »	161.6	17.1	9.9	9.6	5.1	4.9	4.9
Yhteensä	2 440.0	2 432.9	4 153.3	4 330.7	4 602.1	4 815.8	5 645.0

Koko ulkomainen vakautettu velka oli vuodesta 1938 vuoteen 1944 lisääntynyt 2 440.0 miljoonasta markasta 5 645.0 miljoonaan eli 3 205.0 miljoonaa markkaa, johtuen pääasiallisesti siitä, että kruunuvelat olivat lisääntyneet 2 693.4 miljoonaa markkaa ja dollarivelka 925.7 miljoonaa markkaa. Punta-velka oli vähentynyt 257.2 miljoonaa markkaa ja frangivelka 156.7 miljoonaa. Kruunuvelan osuus oli lisääntynyt 19.6 %:sta 56.2 %:iin, dollarivelan vähentynyt 37.1 %:sta 32.4 %:iin; punta- ja frangivelka oli myös vähentynyt, edellinen 36.7 %:sta 11.3 %:iin ja jälkimmäinen 6.6 %:sta 0.1 %:iin.

Jos samalla tavalla lasketaan päivänkurssin mukaan vain ne ulkomaan rahan määräiset obligaatiot, jotka olivat ulkomaisten omistajien hallussa, huomataan niiden määrän vähentyneen 282.2 miljoonaa markkaa. Kruunuvelka oli lisääntynyt 412.4 miljoonaa markkaa ja dollarivelka vähentynyt 280.6 miljoonaa markkaa. Punta- samoin kuin frangivelkakin oli yksinomaan obligaatiolainoja. Tästä obligaatiovelasta oli kruunuvelan osuus noussut 20.1 %:sta 48.2 %:iin, puntavelan laskenut 45.9 %:sta 38.3 %:iin, samoin dollarivelan 25.7 %:sta 13.2 %:iin ja frangivelan 8.3 %:sta 0.3 %:iin.

Ulkomaan rahan määräinen vakautettu velka ulkomaalaisille jakaantui päivänkurssin mukaan laskettuna eri lainanottajien kesken vuosien 1938 ja 1944 lopussa seuraavalla tavalla.

	1938 milj. mk	1944 milj. mk
Valtio	945.4	4 775.5
Kaupungit	481.2	299.6
Luottolaitokset	918.1	517.4
Teollisuusyhtiöt	62.2	47.3
Muut	33.1	5.2
Muut kuin valtio	1 494.6	869.5
Koko vakautettu velka ulkomaille	2 440.0	5 645.0

Valtion ulkomainen velka lisääntyi kyseisen ajanjakson kuluessa 3 830.1 miljoonaa markkaa, mistä 289.3 miljoonaa oli obligaatioita. Luottolaitosten velka, joka oli yksinomaan obligaatioita, vähentyi noin 400 miljoonaa markkaa ja kaupunkien velka 181.6 miljoonaa, josta 128 miljoonaa oli obligatioita. Teol-

lisuusyhtiöitten velka vähentyi 14.9 ja muitten velat 27.9 miljoonaa markkaa. Valtion osuus lisääntyi siten 38.7 %:sta 84.6 %:iin, luottolaitosten vähentyi 37.6 %:sta 9.2 %:iin ja kaupunkien 19.7 %:sta 5.3 %:iin.

Seuraava asetelma esittää kaikki päivänkurssin mukaan Suomen markkoiksi lasketut vakautetut lainat vuosien 1938 ja 1944 lopussa.

	1938	1944
	milj. mk	milj. mk
Suomen rahan määräinen velka	7 382.8	39 935.6
Ulkomaan rahan määräinen velka, kotimaiset omistajat	917.3	716.5
Ulkomaan rahan määräinen velka, ulkomaiset omistajat	2 440.0	5 645.0
Vakautettu velka yhteensä	10 740.1	46 297.1

Suomen rahan määräiset lainat ovat lisääntyneet 68.7 %:sta 86.3 %:iin kaikista lainoista, kotimaisten omistajien osuus ulkomaan valuutassa otetusta velasta vähentynyt 8.6 %:sta 1.5 %:iin ja ulkomaan rahan määräinen velka ulkomaalaisille myös vähentynyt 22.7 %:sta 12.2 %:iin. Lainausta kotimaisilta markkinoilta on tullut siis yhä vallitsevammaksi.

Maksusuhteiden Englannin ja Yhdysvaltain kanssa jälleen palattua entiselleen suoritettiin vuonna 1945 osa maksettavaksi langenneita punta- ja dollari-velkojen erää. Jos jäljellä oleva osa ulkomaista velkaa lasketaan nykyisin (lokakuun lopussa 1945) voimassa olevien kurssien mukaan, huomataan ulkomaisen velan nousevan runsaasti 2 $\frac{1}{2}$ kertaa niin suureksi, kuin edellä on laskettu.

Heikki Valvanne:

Valtionverotus vuosina 1943—1945.

Viimeksi kuluneina vuosina on valtion entistä suuremmassa mitassa ollut pakko turvautua verotukseen saadakseen varoja sodan johdosta moninkertaisiksi kasvaneitten menojensa peittämiseksi. Seurauksena on ollut, että verojärjestelmä on sodan edellisestä kokoomuksestaan olennaisesti muuttunut tehtyjen veronkorotusten ja uusien verojen säättämisen johdosta. Tämän ohessa useat verot ovat muuttaneet luonnettaan sikäli, että niitä säädettäessä on valitsevan katsantokannan mukaisesti yhä enemmän kiinnitetty huomiota erinäisiin sosiaalipoliittisiin — nimenomaan väestöpoliittisiin — näkökohtiin.

»Taloudellisissa Selvityksissä 1942» on *T. Junnila* kirjoituksessaan »Valtionverotus sotavuosien aikana» luonut katsauksen valtionverotuksen kehitykseen viimeisistä rauhanvuosista vuoden 1942 loppupuolelle. Sen johdosta, että verotuksessa on tämän ajankohdan jälkeen tapahtunut huomattavia muutoksia, tehdään seuraavassa selkoa valtionverotuksen kehityksestä vuosina 1943—1945.

Välittömät verot.

Välittömien verojen rungon on jatkuvasti muodostanut tulo- ja omaisuusvero. Se on kuitenkin suuresti muuttanut muotoaan siitä, millainen se oli sodan alkuvuosina. Vuoden 1942 tulojen ja omaisuuden perusteella suoritettava tulo- ja omaisuusvero oli vielä entisen kaltainen; 5. 2. 1943 annetulla lailla oli sitä korotettu tuloveron osalta 50 % ja omaisuusveron osalta 100 %, jollaiset korotukset oli aikaisemmin tehty vuoden 1941 tulosta ja omaisuudesta suoritettavaan veroon. Myös ns. perushankintaveroa oli maksettava vuodelta 1942, silloin viimeisen kerran. Mutta vuodesta 1943 lähtien on tulo- ja omaisuusverotus toimitettu täysin uusitun, 19. 11. 1943 annetun lain mukaisesti, jolla kumottiin vanha 5. 12. 1924 säädetty tulo- ja omaisuusverolaki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Huomattavimpia uudistuksia tässä uudessa tulo- ja omaisuusverolaissa oli fyysillisten verovelvollisten jako kolmeen eri veroluokkaan, joita kutakin verotetaan erilaisen asteikon mukaan tuloverotuksessa. Aikaisemmin oli perhesuhteet otettu huomioon vain sikäli, että kaksikymmentäneljä vuotta täyttäneiden lapsettomien verovelvollisten oli pitänyt suorittaa lisäveroa 40 % heille määrätystä tulo- ja omaisuusverosta, jota paitsi kunkin alle 16-vuotiaan lapsen osalta oli saatu tehdä 2 500 markan suuruinen vähennys tulosta. Nyt jaettiin verovelvolliset ikänsä, aviosuhteensa sekä elatusvelvollisuutensa perusteella eri veroluokkiin siten, että I veroluokkaan tuli kuulumaan »sellainen kaksikym-

Taulukko 1. Tuloveron asteikko lapsivähennyksineen.

Verotettava tulo mk	Veroluokka									Jokaisesta lapsesta vähennetään III:n veroluokan mukaisesta verosta		
	I			II			III			Vähennyksen vakioerä tulon alarajan kohdalla	Lisävähennys alarajan yli menevästä tulon osasta %	
	Veron vakioerä tulon alarajan kohdalla	Vero alarajan yli menevästä tulon osasta %	Veron vakioerä tulon alarajan kohdalla	Vero alarajan yli menevästä tulon osasta %	Veron vakioerä tulon alarajan kohdalla	Vero alarajan yli menevästä tulon osasta %	Veron vakioerä tulon alarajan kohdalla	Vero alarajan yli menevästä tulon osasta %				
									mk	%	mk	%
15 000— 18 000	120	0.8	6	120	0.8	4	—	—	—	—	—	—
18 000— 24 000	300	1.7	7	240	1.3	5	120	0.7	4	120	0.7	2
24 000— 30 000	720	3.0	8	540	2.3	6	360	1.5	4	240	1.0	1
30 000— 45 000	1 200	4.0	10	900	3.0	7.5	600	2.0	5	300	1.0	1
45 000— 60 000	2 700	6.0	13	2 025	4.5	10	1 350	3.0	6.5	450	1.0	1
60 000— 75 000	4 650	7.8	16	3 525	5.9	12.5	2 325	3.9	8	600	1.0	1
75 000— 90 000	7 050	9.4	19	5 400	7.2	15	3 525	4.7	9.5	750	1.0	1
90 000— 135 000	9 900	11.0	22	7 650	8.5	17	4 950	5.5	12	900	1.0	0
135 000— 180 000	19 800	14.7	24	15 300	11.3	20	10 350	7.7	15	900	0.7	0
180 000— 360 000	30 600	17.0	27	24 300	13.5	22.5	17 100	9.5	18.5	900	0.5	0
360 000— 540 000	79 200	22.0	29	64 800	18.0	26	50 400	14.0	22	900	0.3	0
540 000— 900 000	131 400	24.3	31	111 600	20.7	29	90 000	16.7	25	900	0.2	0
900 000—1 500 000	243 000	27.0	33.5	216 000	24.0	31.5	180 000	20.0	27.5	900	0.1	0
1 500 000—3 000 000	444 000	29.6	34	405 000	27.0	32	345 000	23.0	29	900	0.06	0
3 000 000 tai enemmän	954 000	31.8	32	885 000	29.5	29.5	780 000	26.0	26	900	0.03	0

mentäneljä vuotta täyttänyt naimaton henkilö, eronnut tai leski taikka välien rikkoutumisen vuoksi jatkuvasti erillään asuva puoliso, joka ei ole elättänyt verovuonna alaikäistä tahi sitä ennen vähintään kymmenenä vuotena seitsemäätoista vuotta nuorempaa lastaan», II veroluokkaan »naimisissa oleva henkilö, joka verovuoden päättyessä on ollut avioliitossa vähintään kolme vuotta ja joka ei ole elättänyt verovuonna alaikäistä tahi sitä ennen vähintään kymmenenä vuotena seitsemäätoista vuotta nuorempaa lastaan, niin myös kahtakymmentäneljää vuotta nuorempi naimaton henkilö, eronnut tai leski tahi välien rikkoutumisen vuoksi jatkuvasti erillään asuva puoliso, joka ei ole täyttänyt edellä tarkoitettua elatusvelvollisuutta», ja III veroluokkaan muut fyysilliset henkilöt. Kunkin alle 16-vuotiaan lapsen osalta saa verovelvollinen verosta vähennyksen, jonka suuruus riippuu tulon suuruudesta. Sivulla 53 olevassa taulukossa on esitetty uuden tulo- ja omaisuusverolain mukaisen tulo- ja omaisuusveron asteikko lapsivähennyksineen.

Kuten huomataan, on verotettavan tulon minimiraja nostettu 10 000 markasta 15 000 markkaan, III veroluokassa aina 18 000 markkaan. Perheettömän verovelvollisen verotus on entiseen verrattuna jonkin verran raskaampaa, perheellisen sen sijaan lievempää, mitä seikkaa pienituloisissa lapsiperheissä verosta sallittu lapsivähennys on omansa korostamaan.

Uudessa laissa korotettiin myös fyysillisten henkilöiden omaisuusveron määriä. Omaisuusveroa suoritetaan kaikissa veroluokissa yhtä paljon, kuitenkin siten, että aviopuolisoiden yhteenlasketusta omaisuudesta saadaan vähentää 50 000 mk, samoin myös kunkin alle 16-vuotiaan lapsen osalta. Alla on esitetty uusi omaisuusveroasteikko.

Taulukko 2. Omaisuusveron asteikko.

Verotettava omaisuus mk	Veron vakioerä omaisuuden alarajan kohdalla		Veron alarajan yli menevästä omai- suuden osasta
	mk	‰	‰
100 000— 300 000	100	1.0	1.3
300 000— 600 000	360	1.2	1.8
600 000— 900 000	900	1.5	2.4
900 000— 1 200 000	1 620	1.8	3.1
1 200 000— 1 500 000	2 550	2.1	4.0
1 500 000— 1 800 000	3 750	2.5	5.0
1 800 000— 2 700 000	5 250	2.9	6.0
2 700 000— 3 600 000	10 650	3.9	7.0
3 600 000— 7 200 000	16 950	4.7	8.0
7 200 000—10 800 000	45 750	6.4	9.0
10 800 000—18 000 000	78 150	7.2	10.0
18 000 000—30 000 000	150 150	8.3	11.0
30 000 000 tai enemmän	282 150	9.4	10.0

Huomattavaa muutosta uudessa tulo- ja omaisuusverolaisissa merkitsi siirtyminen aviopuolisoiden verotuksessa yhteisverotukseen, mikä järjestelmä oli aikaisemmin ollut käytännössä ennen vuotta 1935. Puolisot ovat nyt verovelvollisia heidän yhteenlasketun tulonsa ja omaisuutensa perusteella sen mukaisesti, kuin kumpikin heistä niitä vallitsee. Koska sekä tulo- että omaisuusveron asteikko on ylenevä, kasvaa heidän yhteisesti suorittamansa veromäärä siitä, mikä se olisi heitä erikseen verotettaessa. Laki sallii kuitenkin puolisoitten yhteenlasketusta tulosta, milloin molemmat puolisot ovat olleet ansiotyössä, vähennettävän puolet vähemmän ansainneen puolison ansiotuloista, enintään 20 000 mk, ja heidän yhteenlasketusta omaisuudestaan taas ylempänä mainitun 50 000 markan suuruisen erän. Näiden vähennysten johdosta aviopuolisoiden verotus keveni pienissä tulo- ja omaisuusluokissa siitä, mikä se oli aikaisemmin, mutta tuli raskaammaksi suuremmissa luokissa, joissa vähennysten suhteellinen merkitys on pienempi.

Tärkeimpiä uudistuksia oli edelleen se, että osakeyhtiöitä, osuuskuntia, yhdistyksiä, laitoksia ja muita niihin verrattavia yhteisöjä, lukuun ottamatta avoimia-, kommandiitti- ja laivanisännistöyhtiöitä, luovuttiin verottamasta ylenevien asteikkojen perusteella. Uudessa laissa määrättiin ne suorittamaan veroa tulon perusteella 20 % ja omaisuuden perusteella 4⁰/₁₀₀. Lakiin sisältyi kuitenkin säännös, jonka mukaan, jos tällaisen yhteisön tulo laissa säädettyjen vähennysten jälkeen on alle 300 000 mk tai omaisuus alle 2 000 000 mk, verotettavaksi tuloksi edellisessä tapauksessa luetaan ainoastaan yhtä monta täyttä prosenttia yhteisön tulosta, kuin siihen sisältyy 3 000 markan määriä, ja verotettavaksi omaisuudeksi jälkimmäisessä tapauksessa yhtä monta täyttä prosenttia yhteisön omaisuudesta, kuin siihen sisältyy 20 000 markan määriä. Tosiasiallisesti on ei-fyysillisten henkilöiden tuloverotus siten 300 000 markan ja omaisuusverotus 2 000 000 markan rajasta alaspäin degressiivistä, niin että vero on esim. 15 000 markan tulosta 1 % ja 100 000 markan omaisuudesta 0.2⁰/₁₀₀. Mainittakoon myös, että ei-fyysillisiltä henkilöiltä poistettiin samalla oikeus sellaiseen verotettavan tulon ja omaisuuden minimiin, kuin fyysillisillä henkilöillä on.

Uuden tulo- ja omaisuusverolain mukaisia veroasteikkoja ei sellaisinaan ole käytännössä sovellettu juuri ensinkään, vaan on niitä ollut pakko korottaa lisätulojen saamiseksi valtiolle. Tuloveron kohdalla merkitsi tällaista korotusta 16. 11. 1944 säädetty 20 %:n korotus vuoden 1943 tulojen ja omaisuuden perusteella kannettavaan tulo- ja omaisuusveroon tuloveron osalta, mikä lisäveroitteemmin määrättiin kannettavaksi kesäkuussa vuonna 1945. Samana päivänä korotettiin vuodelta 1945 maksuunpantavaa tulo- ja omaisuusveroa tuloveron osalta 35 %. — Vuosilta 1943, 1944 ja 1945 maksuunpantavaa tulo- ja omaisuusveroa korotettiin omaisuuden osalta puolestaan jo 6. 8. 1943 35 %. Vuoden 1944 omaisuuden osalta nostettiin tämä veronkorotus 17. 7. 1945 100 %:ksi.

Paitsi uutta tulo- ja omaisuusverolakia on tulo- ja omaisuusverotuksessa tapahtunut toinenkin huomattava muutos, nimittäin siirtyminen ennakkoperintään. Ensimmäinen askel tähän suuntaan otettiin jo 30. 4. 1942, jolloin vuodelta 1941 maksuunpantavasta tulo- ja omaisuusverosta määrättiin I kantoerä suoritettavaksi kesäkuussa vuonna 1942. Vielä pitemmälle käyvää muutosta merkitsi 5. 2. 1943 säädetty laki, jolla vuodelta 1942 maksuunpantavasta tulo- ja omaisuusverosta määrättiin kolmannes maksettavaksi kesäkuussa, toinen kolmannes syyskuussa ja loput marraskuussa vuonna 1943. Lopullinen siirtyminen tapahtui kuitenkin vasta 6. 8. 1943 annetulla lailla tulo- ja omaisuusveron ennakkoperinnästä. Tämän mukaan työnantajan asemassa oleva toimittaa palkkaa, eläkettä ja elinkorkea maksaessaan veronpidätyksen erityisten pidätystaulukkojen mukaan, joissa todennäköinen laskettu vuotuinen vero eri veroluokissa on tasaisesti jaettu eri maksukausille. Epäsäännöllisin väliajoin maksettavasta, samoin kuin tilapäistyöstä ja sivutoimesta suoritettavasta palkasta pidätetään 10 %; milloin palkkion määrä riippuu liikeyrityksen vuosituloksesta tai on suurempi kuin 50 000 mk, on pidätys kuitenkin 15 %. Rahalaitoksiin talletetuista varoista samoin kuin obligaatioista maksetuista koroista pidätetään ennakkona 10 %. Osingosta, mistä pidätystä on tehty jo vuodesta 1926 lähtien, on ennakon suuruus edelleen 20 %. Sen sijaan kiinteistö-, elinkeino-, liike- ja ammatti- sekä muusta tulosta ja omaisuudesta kannetaan ennakko neljässä erässä neljännesvuosittain (maalis-, kesä-, syys- ja joulukuussa). Tällöin ennakon suuruudeksi lasketaan se määrä, joka verovelvollisen olisi voimassa olevan verokannan mukaan suoritettava hänelle viimeksi toimitetussa tulo- ja omaisuusverotuksessa vahvistetusta verotettavasta tulosta ja omaisuudesta. Lopullisessa tarkistusverotuksessa suoritetaan molemmin puolin ne erot, jotka aiheutuvat ennakon kantamisesta suurempana tai pienempänä kuin lopullisesti vahvistettu vero.

Uutta ennakkoperintälakia sovellettiin ensi kerran vuodelta 1944 maksuunpantavaan tulo- ja omaisuusveroon. Vuonna 1944 olisi niin muodoin ollut maksettava sekä vuoden 1943 tulojen ja omaisuuden perusteella määrätty, uuden tulo- ja omaisuusverolain mukainen vero että vuoden 1944 tulosta ja omaisuudesta ennakolta perittävä vero. Vuoden 1943 veroon ei kuitenkaan ollut enää tehty vuosien 1941 ja 1942 veroihin säädettyä 50 %:n korotusta tuloveron ja 100 %:n korotusta omaisuusveron osalta (ks. s. 52); voimassa oli ainoastaan 6. 8. 1943 määrätty 35 %:n korotus omaisuusveron osalta (ks. s. 55). Jotta vuoden 1944 verorasitus pysyisi kohtuullisena, päätettiin siksi vuoden 1943 tulo- ja omaisuusvero kantaa kahdessa erässä, puolet vuonna 1944 ja toinen puoli vuonna 1945.

Tulo- ja omaisuusveron ennakkoperintä on merkinnyt huomattavaa lisää valtion verotuloihin; paitsi siirtymisajan kaksinkertaisen kannon tuomaa lisätuloa on näet muistettava, että valtio tällä keinolla saa verotulonsa arvoltaan paremmassa rahassa välttämättä osittain inflaation vaikutuksen. Kiinteistö- ym.

tulosta ja omaisuudesta neljännesvuosittain ennakkona kannettava vero ei kuitenkaan tuota yhtä paljon kuin »lähteellä» — esim. palkkatuloista — suoritettu pidätys, koska edellisen suuruus määrätään sen tulon ja omaisuuden perusteella, mikä verovelvollisella oli verovuotta kaksi vuotta aikaisemmin; esim. vuoden 1945 ennakot määrätään vuoden 1943 tulon ja omaisuuden perusteella. Löpullinen »tarkistusverotus» on nimittäin niin paljon myöhässä, että se vuoden 1944 tulosta ja omaisuudesta maksetun veron osalta saadaan toimitetuksi vasta vuoden 1945 loppupuolella ja vuoden 1946 alussa.

Vuonna 1942 säädetyillä, silloin ensi kertaa finanssiohjelmaan sisältyneillä ylimääräisillä veroilla on jatkuvasti ollut suuri merkitys tulo- ja omaisuusverolain mukaisen tuloon ja omaisuuteen kohdistuvan välittömän verotuksen täydentäjinä. Niinpä 31. 7. 1942 säädettyä ensimmäistä ylimääräistä tuloveroa vuoden 1941 tuloista seurasi 30. 12. 1942 toinen vuoden 1942, kolmas 7. 7. 1944 vuoden 1943 ja neljäs 17. 7. 1945 vuoden 1944 tuloista. Kolme ensimmäistä ylimääräistä tuloveroa oli miltei samanlaista: verotettavan tulon minimiraja oli 40 000 mk, veron suuruus kohosi 1 600 000 markan tulon kohdalla korkeimpaan määräänsä, 25 %:iin tulosta, ja verosta tehtävä lapsivähennys oli 1 500 mk kunkin alaikäisen lapsen osalta. Neljännessä ylimääräisessä tuloverossa on verotettavan tulon minimiraja nostettu 60 000 markkaan ja lapsivähennys 2 000 markkaan, jonka lisäksi veromääriä on 400 000 markkaa pienempien tulojen kohdalla hieman alennettu. Seuraavassa on esitetty neljännen ylimääräisen tuloveron asteikko.

Taulukko 3. Vuoden 1944 tulojen perusteella määrättävän ylimääräisen tuloveron asteikko.

Verotettava tulo mk	Veron vakioerä tulon alarajan kohdalla		Vero alarajan yli menevästä tulon osasta %
	mk	%	
60 000— 80 000	200	0.3	9
80 000— 100 000	2 000	2.5	10
100 000— 200 000	4 000	4.0	14
200 000— 400 000	18 000	9.0	21
400 000— 800 000	60 000	15.0	25
800 000—1 600 000	160 000	20.0	30
1 600 000 tai enemmän	400 000	25.0	25

Osakeyhtiöt, vakuutuslaitokset ja -yhtiöt oli kokonaan vapautettu suorittamasta kahta ensimmäistä ylimääräistä tuloveroa. Molemmat myöhemmät lait ylimääräisestä tuloverosta sisältävät sitä vastoin säännöksen, jonka mukaan osakeyhtiöiden, osuuskuntien, yhdistysten ja muiden yhteisöjen on maksettava veroa 5 % tulostaan; avoimet, kommandiitti- ja laivanisännistöyhtiöt puolestaan on, kuten uudessa tulo- ja omaisuusverolaissakin, rinnastettu fyysillisiin

henkilöihin ja noudatetaan niiden verotuksessa niin muodoin ylempänä esitettyä, ylenevää asteikkoa.

Myös ylimääräinen varojen perusteella suoritettava vero on jatkuvasti uudistettu. Ensimmäinen 27. 11. 1942 säädetty vero koski omaisuutta vuoden 1941 päättyessä, toinen 6. 8. 1943 säädetty vuoden 1942, kolmas 7. 7. 1944 säädetty vuoden 1943 ja neljäs 17. 7. 1945 säädetty vuoden 1944 päättyessä ollutta omaisuutta. Veron suuruus on koko ajan ollut 1 % vähintään 100 000 markan suuruisista varoista, joiksi ei ole luettu pankkisiijoituksia, saatavia eikä Suomen markan määräisiä obligaatioita. Varoista on muissa paitsi ensimmäisessä varallisuusverossa saatu vähentää velat aina 100 000 markan määrään asti. Ylimääräinen varallisuusvero on, samoin kuin ylimääräinen tuloverokin, kannettu vuosittain kahdessa erässä.

Säästöpankkien suoritettavasta tilapäisestä verosta 31. 7. 1942 annetulla lailla oli säästöpankit, jotka yleishyödyllisiksi laitoksiksi katsottuina olivat tulo- ja omaisuusverosta vapaita, velvoitettu suorittamaan tulo- ja omaisuusveroa vuodelta 1941. Tämä laki uudistettiin 24. 3. 1943 tuloveron osalta vuoden 1942 tuloa koskevaksi; tulosta sallittiin kuitenkin vähentää edellisen lain mukaan suoritettun veron määrä. Uudessa tulo- ja omaisuusverolaisissa määrättiin sittemmin säästöpankit maksamaan veroa tulon perusteella, mutta omaisuusverosta ne ovat edelleenkin vapaat. Ylimääräisestä metsäverosta 31. 6. 1942 annettu laki, jolla metsänomistajat velvoitettiin suorittamaan metsämaan vuoden 1941 puhtaasta tuotosta veroa 20 %, uudistettiin 6. 8. 1943 vuoden 1942 tuottoa koskevaksi.

Sodan alussa käytäntöön otetulla suhdanneverolla on toistaiseksi ollut pysyvä sija valtion tuloarviossa; vuodelta 1942 sitä päätettiin kantaa 30. 12. 1942, vuodelta 1943 taas 21. 1. 1944 ja vuodelta 1944 vihdoinkin 17. 7. 1945 annetulla lailla. Suhdanneveroa on suoritettava elinkeinosta, liikkeestä, ammatista, kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta — vuodelta 1944 myös maatalouskiinteistöön kuuluvasta metsämaasta — saadusta tulosta sekä liiketoiminnasta ja maa- sekä metsätaloudessa saadusta hyvityksestä, milloin tämä verovuoden aikana on lisääntynyt niin paljon, että se tietyissä määrässä ylittää »säännönmukaisen» tulon. »Säännönmukaisena» tulona on koko ajan pidetty vuosien 1936, 1937 ja 1938 tulojen keskiarvoa, jota vuoden 1942 tulojen perusteella maksettavaa veroa määrättäessä saatiin korottaa 30 %, verovuoden 1943 osalta 50 % ja nyt viimeksi 70 % (ns. inflaatioprosentti). Tämän yli menevän, suhdanneveron alaisen verotettavan tulon minimiraja korotettiin vuoden 1942 tulojen kohdalta 20 000 markasta 30 000 markkaan ja verovuodesta 1943 lukien 45 000 markkaan. Suhdanneveroa on edellisen lisäksi maksettava myös kiirteän ja irtaimen omaisuuden satunnaisesta luovutuksesta sekä kiinteistöjen ammattimaisesta myynnistä saadusta, tulo- ja omaisuusverolain säännösten mukaan vahvistettavasta tulosta. Aikaisemmin verotettiin tätä tuloa kokonaisuudessaan, mutta vuonna 1942 saadusta tulosta on ainoastaan 70 % ja vuosina

1943—1944 saaduista tuloista vain 60 % katsottu verotettaviksi. Suhdannevero on kulloinkin määrätty perittäväksi vasta tammikuussa toisena vuotena verovuoden jälkeen. — Taulukossa 4 on nähtävissä viimeisen, vuoden 1944 tulojen perusteella maksettavan veron asteikko.

Taulukko 4. Vuoden 1944 tulojen perusteella määrättävän suhdanneveron asteikko.

Verotettava tulo mk	Veron vakioerä tulon alarajan kohdalla		Vero alarajan yli menevästä tulon osasta %
	mk	%	
45 000— 60 000	1 800	4	22
60 000— 75 000	5 100	8.5	26
75 000— 90 000	9 000	12	30
90 000—105 000	13 500	15	36
105 000—120 000	18 900	18	42
120 000—150 000	25 200	21	46
150 000—180 000	39 000	26	50
180 000—240 000	54 000	30	54
240 000—300 000	86 400	36	56
300 000 tai enemmän	120 000	40	40

Omaisuuksien satunnaisesta luovutuksesta ja kiinteistöjen ammattimaisesta myynnistä saadusta tulosta on suhdanneveroa ollut suoritettava saman ylenevän asteikon mukaan, vuodesta 1942 lukien kuitenkin vähintään 20 %.

Perintö- ja lahjaveroon ei, sen jälkeen kun siihen 31. 7. 1942 oli liitetty erityinen lisävero suurista perinnoista, ole tehty mitään olennaista muutosta. Apteekkimaksuja, jotka vuoteen 1944 asti luettiin valtion tilinpäätöksissä välittömiin veroihin, on puolestaan 22. 12. 1943 annetulla lailla korotettu. Niiden suuruus, joka ennen vaihteli 1 000 markasta 22 000 markkaan, on nyt 2 000—200 000 mk riippuen apteekin suuruusluokasta.¹

Vuonna 1940 säädetyin omaisuusluovutusveron viimeiset kaksi erää tulevat suoritetuiksi vuonna 1945. Lähinnä siirtoväelle sodan johdosta aiheutuneiden menetysten korvaamiseksi säädettiin 5. 5. 1945 toinen

¹ Mainittakoon, että hallitus on 15. 11. 1945 tehnyt lakiesityksen, jolla apteekkimaksun määrä ja suoritusperusteet täysin muutettaisiin. Sen sijaan että tähän asti apteekit on pääasiallisesti lääkemääräysten luvun pohjalla jaettu eri suuruusluokkiin, joissa maksu vaihtelee ylempänä esitetyissä rajoissa, ehdotetaan apteekkimaksu nyt riippuvaksi siitä liikevaihdon määrästä, joka, kun liikevaihtovero ensin on vähennetty, täysin tuhansin markoin laskettuna ylittää 500 000 mk. Maksun suuruus olisi:

6 % ensimmäisestä 500 000 mk:sta,
 9 % seuraavasta 1 000 000 »
 12 % seuraavasta 2 000 000 » ja
 15 % lopusta.

omaisuudenluovutusvero, jota kannetaan vuosien 1944—1948 päättyessä olleiden omaisuuksien perusteella. Vero eroaa I omaisuudenluovutusverosta erityisesti siinä, että se nyt määrätään erikseen kunakin vuonna, jolla toimenpiteellä pyritään ehkäisemään inflaation haitallinen vaikutus veron tuottoon. Verotettavaksi omaisuudeksi luetaan — toisin kuin muissa omaisuusverossa — myös vaatteet, huone- ja talouskalut, taideteokset, kirja- ja taidekokoelmat ja muu tähän verrattava irtaimisto 100 000 markan arvon ylittävältä osalta. Milloin näin määritelty omaisuus ei nouse 80 000 markkaan, ei siitä mene veroa. Perheettömän verovelvollisen kohdalla on vero nyt kuitenkin melkoista pienempi, koska tämä aikaisemmin joutui »vanhapoikaverona» maksamaan 40 %:n lisäveron. Alla on esitetty uuden omaisuudenluovutusveron asteikko.

Taulukko 5. II omaisuudenluovutusveron asteikko.

Verotettava omaisuus mk	Veron vakioerä omaisuuden alarajan kohdalla		Vero alarajan yli menevästä omai- suuden osasta %
	mk	%	
80 000— 160 000	320	0.4	1.2
160 000— 320 000	1 280	0.8	1.6
320 000— 640 000	3 840	1.2	2.0
640 000— 1 280 000	10 240	1.6	2.4
1 280 000— 2 560 000	25 600	2.0	3.0
2 560 000— 5 120 000	64 000	2.5	3.5
5 120 000—10 000 000	153 600	3.0	4.02
10 000 000 tai enemmän	350 000	3.5	3.5

Vuoden 1944 omaisuuden perusteella toimitettavassa verotuksessa on tämän asteikon mukaan laskettu vero kuitenkin suoritettava kaksinkertaisena.

Kotimainen osakeyhtiö, jonka verotettava omaisuus on vähintään 10 000 000 mk, on II omaisuudenluovutusveron suorituksessa asetettu erikois- asemaan. Tällaisen osakeyhtiön osalta toimitetaan verotus vain kerran; vuoden 1944 päättyessä olleen omaisuuden perusteella, ja on veron suuruus tällöin 20 % verotettavista varoista. Ellei osakeyhtiö suorita koko veroa valtiovarain- ministeriön määräämillä, ennen 5. 10. 1945 ostetuilla osakkeilla, on sen korot- tamalla osakepääomaansa tai alentamalla osakkeittensa nimellisarvoa annettava uusia osakkeita ja käytettävä ne veron maksuksi. Sellainen kotimainen osake- yhtiö, jonka verotettava omaisuus vuoden 1944 päättyessä on 5 000 000— 10 000 000 mk, voi myös saada oikeuden suorittaa veron tällä tavalla.

Lopuksi on vielä mainittava, että säästäjien aseman parantamiseksi annettiin 6. 8. 1943 »laki eräiden talletusten ja obligatioiden omistajille myönnettä- västä veronhuojennuksesta». Tämän lain mukaan saadaan yleisiin talletuslai- toksiin sijoitetuista talletuksista, lukuun ottamatta shekkituloilla olevia ja niihin

verrattavia, sekä valtion antamista Suomen markan määräisistä obligaatioista, saaduista korkotuloista valtiolle (myös kunnalle ja seurakunnalle) vuosien 1943—1947 tulojen perusteella toimitettavassa verotuksessa vähentää niiden yhteinen määrä 4 000 markkaan saakka sekä tämän ylittävältä osalta puolet, kuitenkin enintään 100 000 mk. Mainittujen vuosien omaisuuksien perusteella toimitettavassa verotuksessa puolestaan saadaan talletusten ja obligaatioiden arvosta verovapaana vähentää niiden yhteinen määrä 100 000 markkaan asti sekä tämän ylittävältä osalta puolet, enintään 2 000 000 mk. Edellä mainituista korkotuloista ei myöskään toimiteta tuloveron ennakopidätystä. — II omaisuudenluovutusverossa eivät obligaatiot ole kuitenkaan verovapaita ja talletustenkin arvosta saadaan siinä vähentää vain 20 000 mk sekä tämän ylittävältä osalta puolet, enintään 40 000 mk.

Välilliset verot.

Sodan viimeisinä vuosina toimeenpantu verotuksen kiristäminen ulotettiin myös välillisiin veroihin. Uusia välillisiä veroja ei tosin säädetty; onpa kahdesta verosta jouduttu pakosta luopumaankin niiden tuoton ehdyttyä, nimittäin kahviverosta vuonna 1942 ja rehutavarain ja margariinin valmisteverosta vuonna 1943. Eräitä muita välillisiä veroja on sen sijaan korotettu, osittain uusittakin.

Niinpä maahan tuotavista tavaroista kannettaviin tuontituloihin 8. 5. 1942 tehty 100 %:n korotus määrättiin 10. 7. 1942 ja 10. 12. 1943 annetuilla valtioneuvoston päätöksillä olemaan jatkuvasti voimassa aina vuoden 1944 loppuun. Vihdoin 22. 12. 1944 päätettiin tuontitavaroiden rauhanaikaiset perustullit korottaa 200 % vuodeksi 1945.¹

Tupakkavalmisteveroa on sodan aikana ja sen jälkeen useaan kertaan muutettu. Tupakkavalmisteverosta 2. 4. 1942 annetun lain puitteissa alennettiin valtioneuvoston 30. 7. 1942 tekemällä päätöksellä ensin halvemmista tupakkalaaduista menevää lisäveroa hiukan siitä, miksi se oli määrätty 12. 3. 1942. Samaa veroa muutettiin jälleen 8. 7. 1943, osittain alentaen, mutta pääasiallisesti korottaen. Uusi muutos tupakkavalmisteverosta annettuun lakiin tehtiin 18. 8. 1944, jolloin piipputupakasta, purutupakasta ja nuuskasta menevä perusvero alennettiin 40 %:sta 20 %:iin ja samalla säädettiin savukehylysyistä menevän lisäveron enimmäismääräksi 4 penniä entisen 2 pennin asemasta. Tämän lainmuutoksen nojalla päätti valtioneuvosto 14. 9. 1944 korottaa savukehylysyistä maksettavan lisäveron 2 pennistä 3 penniin kappaleelta ja alentaa piippu- ja savuketupakasta suoritettavan lisäveron, tupakan hinnasta riippumatta, 5 markaksi kilolta. Vihdoin 17. 7. 1945 annetulla lailla,

¹ Hallitus on 15. 11. 1945 tehnyt lakiesityksen, jolla tulleja ehdotetaan korotettavaksi 300 % vuodeksi 1946.

joka vieläkin on voimassa, korotettiin tupakkavalmisteista menevän lisäveron enimmäismäärät kaksinkertaisiksi, savukkeiden kohdalla jopa kolminkertaisiksi, perusveron määrien pysyessä entisellään. Nykyisin voimassa olevan perusveron osuus tupakkavalmisteen vähittäismyyntihinnasta on siten seuraava:

savukkeista:	
paperi-imukkeisista	46 %
muista	48 %
sikareista	40 %
piipputupakasta	20 %
purutupakasta	20 %
nuuskasta	20 %
savukehlysyistä, -lehtisistä, -rullista ja -kirjasista	48 %

Tämän perusveron lisäksi kannettavan lisäveron enimmäismäärät ovat seuraavat:

savukkeista enintään 75 penniä kappaleelta,
sikareista enintään 16 markkaa kappaleelta,
piipputupakasta enintään 300 markkaa kilolta,
savukehlysyistä, -lehtisistä, -rullista ja -kirjasista enintään 8 penniä yhtä savuketta vastaavalta kappaleelta tai paperin osalta.

Tämän viimeisimmän lainmuutoksen puitteissa on lisäveron suuruutta ehditty tähän mennessä kolme kertaa muuttaa. Jo lain ollessa esitysasteella, 15. 6. 1945, korotettiin savukkeista menevä lisävero suunnilleen kaksinkertaiseksi, halvempien sikarilaatujen kohdalla veroa lisättiin, kalleimpien kohdalla taas vähennettiin ja savukehlysyjen osalta korotettiin se 6 penniin. Syksyllä teki valtioneuvosto jälleen pienehköjä muutoksia 13. 10. 1945 ja 25. 10. 1945 antamallaan päätöksillä. Jälkimmäisen mukaan on lisäveron suuruus nyttemmin seuraava:

savukkeet:	
paperi-imukkeiset	43.1 penniä kappaleelta
muunlaiset, hinnasta riippuen	33.6—58.3 » »
sikarit, hinnasta riippuen	114 —659 » »
piipputupakka	5 markkaa kilolta
savukehlysyt	5.4 penniä kappaleelta
savukepaperi:	
lehtisinä	3 » »
kirjasina	3 » kultakin lehdeltä
rullina	3 » kultakin 5 sm:n pituiselta rullan osalta

Lisävero ei siten toistaiseksi kohoa miltään osalta sallittuihin enimmäismääriinsä. — Veron nousun havainnollistamiseksi mainittakoon, että kun »Klubi 7»-savukelaatikon hintaan 1. 1. 1939 (4: 50) sisältyi tupakkavalmisteveroa 2: 07 eli 46 %, sen nykyiseen hintaan (40: —) sisältyy tätä veroa 29: 17.5 eli 73 %.

Muihin valmisteveroihin on viime aikoina tehty vain joitakin pienenhköjä muutoksia. Mallasjuomavero säilytti koko sodan ajan 31. 5. 1940 säädetyn suuruutensa. Vasta 1. 6. 1945 valtioneuvosto teki väliaikaisen korotuksen, joka 17. 7. 1945 annetulla lailla sittemmin vahvistettiin olemaan voimassa vuoden 1946 loppuun. Uuden säännöksen mukaan nousi mallasjuomavero, kantavierteen väkevyuden ollessa suurempi kuin 2.8 %, 1 markasta 4 markkaan litralta ensimmäiseen, 2:40 markasta 6 markkaan toiseen ja 6 markasta 9 markkaan litralta kolmanteen veroluokkaan kuuluvista mallasjuomista. Jälkeen 14. 11. 1945 katsotaan veronalaiseksi kuitenkin enää vain sellaisen mallasjuoman tehdasmainen valmistus, jonka kantavierteen väkevyys on suurempi kuin 5 % tai jonka alkoholipitoisuus ylittää 1.4 painoprosenttia. Tulitikkuvero oli 19. 12. 1941 lähtien 10 penniä pakkauksen jokaiselta alkavalta kymmenluvulta tulitikkuja, kunnes se 1. 6. 1945 annetulla valtioneuvoston päätöksellä, jota seurasi laki 17. 7. 1945, korotettiin 20 penniksi. Muut valmisteverot ovat suurin piirtein säilyneet entisellään.

Tässä välilliseksi veroksi katsottu, 3. 1. 1941 käytäntöön otettu liikevaihtovero on 30. 12. 1941 uusitusmuodossa ollut voimassa vuoden 1945 kesäkuun loppuun saakka. Tästä ajankohdasta lähtien on noudatettu siihen 29. 6. 1945 annetulla lailla tehtyjä muutoksia. Tärkein niistä on liikevaihtoveron korottaminen vähittäiskaupan kohdalla 5 %:sta 10 %:iin eli samaan määrään, minkä tuottaja joutuu maksamaan. Veron suuruus säädettiin seuraavaksi: 1) tuottajan myydessä tavaran jälleenmyyjälle 10 %; 2) tuottajan myydessä suoraan kuluttajalle 18 %; 3) vähittäiskaupassa 10 %; 4) ravintola-, ruokala- ja kahvilaliikkeessä tapahtuvasta myynnistä 5 %, paitsi anniskelu- ja tanssiravintoloissa 15 %; 5) liiketoiminnan yhteydessä tuottajan suorittamasta tavaran vuokrauksesta, muutos-, puhdistus-, korjaus- ja kunnostamistöistä 18 % ja kauppaliikkeen kohdalla vastaavista töistä 10 %; 6) majoitusliikkeiden huoneenvuokrauksesta sekä parturi- ja kampaamoliikkeiden palvelussuorituksista 10 %.

Taulukko 6. Eräitten alkoholijuomien hintojen kehitys vuosina 1943—1945 verrattuna vuoteen 1939.

	Indeksiluvut			
	1. 6. 1939	1. 8. 1943	1. 7. 1944	1. 6. 1945
Viina	100	598	753	1 008
Konjakki	100	467	567	1 134
Jaloviina*	100	540	660	1 000
Väkevät viinit, kotimaiset	100	449	538	760
Miedot viinit: Bordeaux	100	407	456	848
Bourgogne	100	393	469	807
Samppanja	100	316	348	620

Lopuksi on mainittava verotuloihin luettava alkoholi- ja liikkelyn ylijäämä, joka on muodostunut yhdeksi valtion tärkeimmistä tulolähteistä. Alkoholi- ja liikkelyn hintoja on vertailuaikana korotettu kerran vuodessa. Tämän johdosta ovat alkoholitulot kasvaneet varsin suuriksi, huolimatta hintain nousun kulutusta supistavasta vaikutuksesta sekä ajoittaisista myyntikielloista ja -rajoituksista. Taulukossa 6 on esitetty erittäin tärkeimpien alkoholi- ja liikkelyn hintojen kehitys verrattuna vuoteen 1939.

Sekaluontoiset verot.

Sekaluontoisiin veroihin luetaan tässä ainoastaan leimaverot. Vanha, 28. 12. 1929 annettu leimaverolaki siihen tehtyine muutoksineen uusittiin kokonaisuudessaan 6. 8. 1943. Suurin asiallinen muutos oli se, että erinäisille viranomaisille, nimittäin korkeimmalle oikeudelle, korkeimmalle hallinto-oikeudelle, hovioikeudelle, kihlakunnanoikeudelle, maanjako-oikeudelle ja raastuvanoikeudelle annettavat asiakirjat määrättiin varustettaviksi leimoilla, jolloin veron suuruus oli oleva 10—40 mk. Muuten leimamaksuja yleensä korotettiin kautta linjan suunnilleen rahan arvossa tapahtunutta muutosta vastaavasti. Niinpä arvonimestä, joka suodaan todellisen viran sitä seuraamatta, oli veroa maksettava 100—25 000 mk arvonimen laadusta riippuen, jos saaja oli valtion, kunnan tai seurakunnan vakinaisessa virassa, muussa tapauksessa 200—50 000 mk. Apteekki-oikeuskirjasta menee veroa 4 000—100 000 mk ja kanta-apteekin erioikeuden siirtämisestä 3 000—300 000 mk apteekin tuottoisuudesta riippuen. Elokuvanäytännöistä suoritettava leimaverot korotettiin 25—50 %:iin, esityksen laadun mukaan. Sellaiset tärkeät verot kuin kiinteistön omistusoikeuden luovutus- ja osakekirjasta, obligaatiosta, velkakirjasta sekä arvopapereiden myynnistä ja vaihdosta maksettavat pysytettiin kuitenkin entisissä määrissään. — Leimaverolakiin on myöhemmin tehty joitakin pienehköjä muutoksia, nimittäin 7. 10. 1943 osuuskuntien kaupparekisteri-ilmoituksista ja 9. 2. 1945 yleisen tanssin tai kabaree-esitysten toimeenpanosta ravintolassa tai kahvilassa suoritettavaan maksuun. Viimeisellä, 13. 9. 1945 säädetyllä lainmuutoksella korotettiin arvonimestä kannettavaa maksua varsin tuntuvasti, ja se tuli käytännössä olemaan 200—75 000 mk julkisen yhdyskunnan vakinaisen viran haltijalta, muilta 400—200 000 mk.

Verojen tuotto.

Valtionverojen tuotto selviää taulukosta 7. Vertailun vuoksi on taulukossa esitetty verotulot vuodesta 1938 lähtien. Todellisten, valtion kassaan kertyneiden tulojen selville saamiseksi on valtion tilinpäätösten luvut puhdistettu viitteissä mainitulla tavalla.

Taulukosta havaitaan, mitenkä valtionverojen tuoton vuonna 1941 alkanut jyrkkä kasvu on jatkunut aina vuoteen 1944 saakka. Vuonna 1941 oli lisäys

Taulukko 7. Valtion verotulot vuosina 1938—1944 milj. mk.

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
<i>Välittömät verot:</i>							
Tulo- ja omaisuusvero ¹	1 018.2	969.0	1 516.0	1 673.0	3 716.3	4 875.6	4 743.6
Suhdannevero	—	—	3.9	84.5	550.4	807.4	1 184.9
Perintö- ja lahjaverot ²	—	—	3.8	63.6	100.0	108.3	118.3
Apteekkimaksut ³	1.5	1.5	1.4	1.6	1.8	1.9	10.1
Ylimääräinen tulovero ⁴	—	—	—	—	—	256.0	76.4
Omaisuudenluovutusvero	—	—	—	3 142.5	2 038.0	1 483.3	1 179.5
Ylimääräinen varallisuusvero	—	—	—	—	—	1 016.8	1 182.9
Erinäiset ylimääräiset verot ⁵	—	—	—	—	334.5	90.8	267.5
<i>Yhteensä</i>	<i>1 019.7</i>	<i>970.5</i>	<i>1 525.1</i>	<i>4 965.2</i>	<i>6 741.0</i>	<i>8 640.1</i>	<i>8 763.2</i>
<i>Välilliset verot:</i>							
Tuontitulli	1 827.0	1 559.8	933.1	1 366.9	1 644.6	1 044.6	664.1
Vientitulli	1.1	0.6	1.1	1.4	1.3	1.7	1.6
Tupakkavalmistevero	274.9	340.8	547.6	917.6	1 134.2	1 376.1	1 394.4
Makeisvalmistevero	29.5	33.0	51.1	104.6	116.0	69.4	1.2
Mallasjuomavero	69.7	72.1	122.0	141.2	88.2	72.3	75.5
Väkiiviina- ja marjaviinivero	53.5	83.2	65.8	85.3	97.2	125.5	106.2
Autokumirankaiden valmistevero	—	8.7	6.6	4.1	2.6	3.8	6.5
Rehutavarain ja margariinin valmistusvero	47.9	44.8	14.5	0.5	(0.03)	—	—
Tullitikkuvero	0.3	—	52.4	82.0	120.5	110.2	137.1
Sokerin valmistevero ⁶	—	—	8.4	6.3	10.4	11.7	6.9
Virvoitusjuomavero	—	—	10.5	29.0	61.8	57.5	62.5
Kahvi ⁷	—	—	56.2	(0.0)	—	—	—
Liikevaihtovero ⁸	—	—	—	1 073.6	3 019.6	3 850.2	4 016.7
Alkoholiliikkeen ylijäämä ⁹	245.2	236.1	472.7	538.6	1 336.4	2 476.0	2 380.5
<i>Yhteensä</i>	<i>2 549.1</i>	<i>2 379.1</i>	<i>2 342.0</i>	<i>4 351.1</i>	<i>9 632.8</i>	<i>9 199.0</i>	<i>8 853.2</i>
<i>Sekaluontoiset verot:</i>							
Leimaverot	264.4	261.9	210.1	238.5	271.4	304.6	364.8
Valtionverot yhteensä	3 833.2	3 611.5	4 077.2	9 554.8	14 645.2	18 143.7	17 981.2

¹ Valtionverojen tuottoa ilmaisevat luvut, alkoholiliikkeen ylijäämää lukuun ottamatta, on saatu lisäämällä valtion tilinpäätösten osoittamiin lukuihin edelliseltä vuodelta siirtyneet ja vähentämällä niistä seuraavaan vuoteen siirretyt tulorästit.

² Perintö- ja lahjaveron tuotto vuosilta 1938—1939 ja pääosaltaan vuodelta 1940 sisältyy leimaveron tuottoa ilmaiseviin lukuihin.

³ Apteekkimaksut luetaan valtion tilinpäätöksessä vuodesta 1944 lähtien osastoon »sekalaiset tulot».

⁴ Osa ylimääräisen tuloveron tuotosta sisältyy »erinäisten ylimääräisten verojen» tuottoa osoittaviin lukuihin (ks. viite 5).

edellisestä vuodesta noin 5.5 miljardia, vuonna 1942 runsaat 5 miljardia ja vuonna 1943 lähes 3.5 miljardia markkaa. Verotulojen kasvu on huomattavalta osalta vain nimellistä, inflaatiosta aiheutunutta. Näkyvänä syynä tähän lisäykseen vuonna 1941 oli silloin käytäntöön otetuista omaisuudenluovutusverosta ja liikevaihtoverosta saatu tulo, ne kun yksinään jo tuottivat yli 4 miljardia markkaa. Vuoden 1942 verotuloja lisäsivät miltei samalla määrällä tulo- ja omaisuusveron sekä liikevaihtoveron korotukset. Myös suhdanneveron tuoton ja alkoholitulojen lisääntyminen oli huomattava. Vuoden 1943 verotulojen suuruus puolestaan riippuu ensi kädessä tulo- ja omaisuusveron tuoton ja alkoholitulojen kasvamisesta sekä ylimääräisen varallisuusveron säätämisestä. Välittömien verojen tuoton kasvua näinä vuosina ei ole pystynyt estämään edes omaisuudenluovutusveron tuoton ehtyminen, joka johtui siitä, että suuri osa tämän veron maksajista käytti hyväkseen oikeutta sen kertakaikkiseen suorittamiseen. Merkille pantavaa on, että verotulot näyttävät saavuttaneen vuonna 1943 enimmäismääränsä vertailuajana. Välittömät verot osoittavat vuonna 1944 vielä lievää kasvua, mutta välillisten verojen, etenkin tuontitullien tuoton ehtymisen vuoksi ovat kokonaisverotulot hieman pienentyneet. Verotulojen kasvun havainnollistamiseksi esitettäköön alla oleva taulukko.

Taulukko 8. Verotulojen indeksikehitys vuosina 1938—1944.

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Välittömät verot	100	95	150	487	661	847	859
Välilliset verot	100	93	92	171	299	361	347
Sekaluontoiset verot	100	99	80	90	103	115	138
Verot yhteensä	100	94	106	249	382	473	469

⁵ Erinäisten ylimääräisten verojen tuottoa ilmaiseviin lukuihin sisältyvät: v. 1942 ylimääräisen tuloveron, ylimääräisen metsäveron ja säästöpankkien suoritettavan tilapäisen veron tuotto; v. 1943 edellisten rästejä sekä toisen säästöpankkien suoritettavan tilapäisen veron tuotto; v. 1944 rästejä edellisiltä vuosilta sekä toisen ylimääräisen metsäveron tuotto.

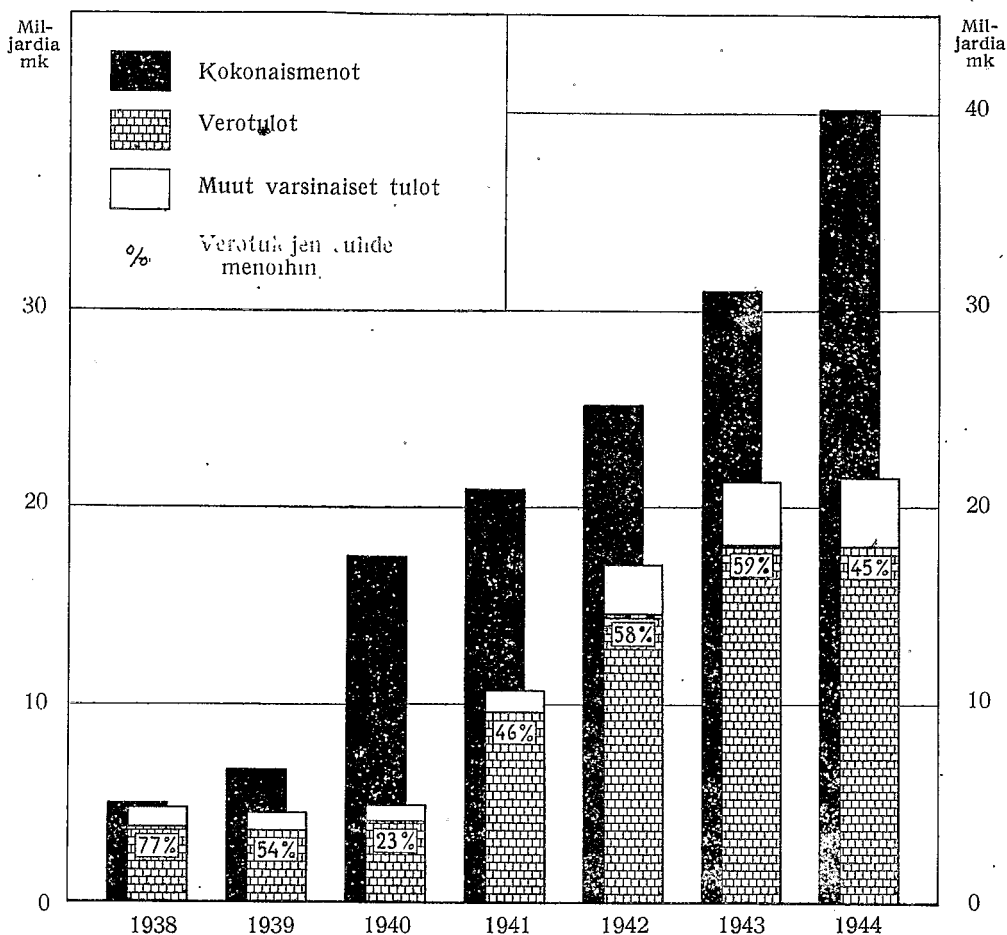
⁶ Sokerin valmistevero tuli voimaan jo 3. 11. 1939, mutta sen tuotto voimaantulovuonna on valtion tilinpäätöksessä viety osastoon »sekalaiset tulot».

⁷ Kahvivero tuli voimaan 10. 11. 1939, mutta myös sen tuotto voimaantulovuonna sisältyy »sekalaisiin tuloihin». Myöhemmin on kahvivero valtion tilinpäätöksessä luettu »sekaluontoisiin veroihin».

⁸ Liikevaihtovero luetaan valtion tilinpäätöksessä »sekaluontoisiin veroihin».

⁹ Alkoholiliikkeen ylijäämää osoittavat luvut on otettu O/Y Alkoholiliike A/B:n vuosikertomuksista. Tuottoluvut on kuitenkin asetettu a.o. kertymisvuoden kohdalle.

Valtion kokonaismenot, varsinaiset tulot ja verotulot vuosina 1938—1944



Vuoteen 1938 verrattaessa ovat välittömät verot siten vuoteen 1944 mennessä nousseet 8.5-kertaisiksi, välilliset verot 3.5-kertaisiksi ja valtionverot yhteensä runsaasti 4.5-kertaisiksi. Välittömien verojen näin suuren kasvun johdosta on samalla niiden ja välillisten verojen keskinäinen suhde olennaisesti muuttunut, mikä käy selvemmin ilmi taulukosta 9.

Taulukko 9. Eri verolaatujen osuus kokonaisverotuloista %:ssa.

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Välittömät verot	26.6	26.9	37.4	52.0	46.0	47.6	48.7
Välilliset verot	66.5	65.9	57.4	45.5	52.1	50.7	49.3
Sekaluontoiset verot	6.9	7.2	5.2	2.5	1.9	1.7	2.0

Kun ennen sotaa pääpaino valtionverotuksessa oli selvästi välillisissä veroissa, näyttää se vuodesta 1941 lähtien jakaantuvan miltei tasan välittömien ja välillisten verojen osalle. Lienee syytä huomauttaa, että jos alkoholiliikkeen ylijäämä jätettäisiin laskelman ulkopuolelle, muodostuisi välittömien verojen tuotto jopa suuremmaksikin kuin välillisten verojen.

Lopuksi on aiheellista tarkastaa, mikä osuus verotuksella kootuilla tuloilla on ollut valtionaloudessa viime vuosina. Taulukossa 10 on esitetty viitteissä mainitulla tavalla puhdistetut luvut valtion kokonaismenoista, varsinaisista tuloista ja verotuloista sekä niiden keskinäiset suhteet. Sama on havainnollisemmin nähtävissä edellisellä sivulla olevassa pylväskuviossa.

Taulukko 10. Valtion kokonaismenot, varsinaiset tulot ja verotulot vuosina 1938—1944.

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
	Milj. mk						
Menot ¹	4 958.8	6 705.5	17 528.6	20 910.5	25 160.1	30 965.8	40 169.5
Tulot ²	4 780.6	4 487.9	4 943.1	10 744.1	17 144.6	21 270.6	21 494.6
Verotulot	3 833.2	3 611.5	4 077.2	9 554.8	14 645.2	18 143.7	17 981.2
	%						
Tulot % menoista	96.4	66.9	28.2	51.4	68.1	68.7	53.5
Verotulot % tuloista	80.2	80.5	82.5	88.7	85.4	85.3	83.7
Verotulot % menoista	77.3	53.9	23.3	45.7	58.2	58.6	44.8

Vuoden 1940 poikkeuksellisen suuren nousun jälkeen valtion kokonaismenojen kasvu jonkin verran tasaantui. Vuodesta 1942 lähtien, jolloin menot lisääntyivät runsaasti 4 miljardia markkaa, niiden nousu näyttää jälleen kiihtyneen, niin että vuonna 1943 lisäys oli vajaat 6 miljardia ja vuonna 1944 peräti yli 9 miljardia markkaa. Valtion varsinaiset tulot, jotka sotaa edeltäneenä aikana yleensä riittivät menoihin, eivät vuosien 1941—1943 suotuisasta kehityksestä huolimatta pystyneet viimeksi mainittuna vuonna peittämään enempää kuin 68.7 % menoista. Vuonna 1944 tilanne tässä suhteessa jälleen huononi tulojen kasvun miltei pysähtyessä, kun menot sen sijaan lisääntyivät kolmanneksella.

Verotulojen määräävä osuus varsinaisten tulojen kehityksessä on sodan aikana jossain määrin lisääntynyt. Ennen sotaa kyettiin noin kolme neljänestä

¹ Menot on saatu lisäämällä valtion tilinpäätöksen menojen loppusummaan edelliseltä vuodelta peräisin olevat menorästit ja siirretyt määrärahat peruutetuilla vähennettyinä sekä siitä vähentämällä seuraavaan vuoteen siirretyt menorästit ja määrärahat sekä valtionvelan kuolekukset. Vuoden 1940 menojen loppusummasta on lisäksi vähennetty muodollista laatua olevat »siirto lainausrahastoon» ja »siirto osakerahastoon», yhteensä 1 097.9 miljoonaa mk.

² Tulot on saatu lisäämällä valtion tilinpäätöksen varsinaisten tulojen loppusummaan tulorästit edelliseltä vuodelta ja vähentämällä tästä seuraavaan vuoteen jääneet tulorästit.

menoista rahoittamaan verotuksella kootuilla varoilla, mutta vuoden 1940 jälkeen, jolloin verotulot riittivät vain yhteen neljännekseen menoista, ei entistä tasoa ole enää saavutettu. Vuonna 1943 oli tilanne tässä mielessä edullisin, kun vain 41.4 % menoista oli peitettävä lainoilla ja muilla tuloilla, mutta vuonna 1944 nousi tämä luku jo 55.2 %:iin.

15. 11. 1945.

Vuosi ja kuukausi	Tukkuhintaindeksi ¹								Elinkustannus-		
	Yleis- indeksi	Tuotanto- hyödyk- keet	Kulutus- tavarat	Koti- mais- tavarat	Maa- talous- tuotteet	Metsä- talous- tuotteet	Teoli- suus- tuotteet	Tuonti- tavarat	Yleis- indeksi	Ra- vinto	Asun- to
1938	114	119	106	118	117	145	110	104	108	108	111
1939	120	125	111	122	118	150	115	114	110	112	117
1940	161	166	151	158	155	182	151	165	131	137	121
1941	197	204	184	192	190	224	182	207	155	162	125
1942	243	246	238	237	221	281	227	256	183	189	129
1943	276	281	268	267	250	328	253	295	207	211	131
1944	305	315	287	293	260	364	280	333	219	214	136
1943											
I	263	267	256	255	244	312	241	279	200	209	129
II	263	267	256	255	245	311	241	279	201	209	129
III	264	267	258	256	247	310	242	281	202	210	129
IV	268	272	260	258	249	313	244	287	202	210	129
V	272	279	260	262	247	321	248	293	203	211	129
VI	274	282	261	265	250	329	249	295	203	211	129
VII	275	282	263	266	252	327	251	295	204	211	129
VIII	282	283	279	274	254	327	263	299	207	212	129
IX	284	287	280	276	250	340	264	300	213	214	136
X	286	290	281	278	250	346	265	304	214	214	136
XI	290	295	281	280	252	348	267	313	214	214	136
XII	291	297	282	281	254	349	268	313	215	214	136
1944											
I	293	298	284	283	256	350	270	315	216	214	136
II	295	301	284	283	257	350	271	320	217	214	136
III	303	312	286	291	262	360	278	329	217	214	136
IV	304	314	287	293	263	368	279	330	218	214	136
V	304	315	285	293	260	368	279	330	218	214	136
VI	304	315	285	292	259	367	279	331	218	214	136
VII	306	316	287	293	259	367	279	337	219	214	136
VIII	308	320	288	296	259	367	284	338	219	213	136
IX	309	321	287	296	260	368	285	338	220	213	136
X	309	321	287	296	256	268	285	339	221	214	136
XI	310	323	288	297	260	369	285	341	221	213	136
XII	314	327	291	299	264	370	287	351	221	214	136
1945											
I	322	338	292	303	267	370	292	371	222	215	136
II	326	344	294	306	269	370	297	378	222	216	136
III	331	350	298	311	272	376	302	386	223	216	136
IV	343	363	306	323	273	405	313	391	225	216	144
V	348	370	309	330	274	424	317	394	228	216	144
VI	383	381	386	374	392	438	348	398	264	288	144
VII	421	409	442	421	435	520	385	405	306	331	144
VIII	489	490	486	499	489	661	450	436	341	384	144
IX	515	525	499	531	497	733	475	446	354	386	144
X											
XI											
XII											

¹ Tilastollisen päätoimiston laskema virallinen indeksi.² Sosiaaliministeriön sosiaalisen tutkimustoimiston laskema virallinen indeksi.

1938—1945.

100.

indeksi ²				Tuontihinnat (cif) ³					Vientihinnat (fob) ³		
Lämpö ja valo	Vaatetus	Verot	Muut	Yleis-indeksi	Raaka-aineet	Koneet yms.	Ravinto- ja nautintoaineet	Muut kulutus tavarat	Yleis-indeksi	Puu-tavarat	Paperi-teollisuus-tuotteet
137	105	90	105	113	115	121	111	101	131	142	126
141	105	94	107	115	117	131	109	103	128	145	113
194	126	96	127	182	202	168	170	143	161	184	133
227	169	106	150	247	267	231	236	223	190	212	160
291	214	127	181	333	379	279	338	271	244	242	241
332	250	164	205	420	457	346	486	324	304	291	312
378	281	182	229	457	468	360	560	400	323	312	328
306	239	154	194	362	416	295	373	305	291	271	298
309	239	154	194	356	402	278	379	316	298	288	303
310	243	154	196	362	416	295	386	321	303	296	301
313	244	154	197	373	417	330	397	321	304	297	305
312	248	154	197	396	428	331	432	318	304	298	309
315	249	154	198	417	429	340	501	318	305	293	315
314	250	168	198	426	437	346	570	325	304	291	314
318	252	168	211	431	448	339	577	337	304	290	314
366	255	168	220	445	467	339	604	340	305	291	313
373	258	179	221	445	469	342	590	340	307	291	313
373	259	179	220	476	501	367	590	342	308	292	313
374	266	179	220	445	469	367	594	357	312	294	319
376	269	181	224	437	461	359	594	368	322	306	322
375	273	181	225	429	471	308	591	382	333	331	329
376	276	181	225	450	496	331	611	389	336	340	330
376	278	181	226	436	466	312	594	382	336	340	331
375	279	181	226	458	498	365	594	384	332	333	332
375	279	181	227	467	498	401	619	392	328	323	332
378	281	183	229	468	490	401	612	387	327	319	327
379	285	183	230	459	470	355	592	394	323	312	327
379	285	183	231	459	464	383	591	414	321	312	325
381	288	183	233	451	437	340	538	402	314	301	320
381	292	183	234	451	426	371	538	361	305	293	313
381	291	183	234	456	418	487	535	370	301	293	302
381	294	182	235	451	418	513	537	331	304	300	303
383	292	182	235	448	418	498	532	323	301	296	302
384	293	182	236	468	424	514	555	312	305	314	301
399	294	182	238	495	472	541	553	328	309	319	304
424	305	182	242	513	547	513	548	328	321	327	325
453	309	182	244	543	587	551	552	353	351	338	386
488	330	317	302	606	610	682	612	413	395	365	453
534	348	317	332								
768	369	317	341								

³ Kuukausiluvut on laskettu Tullihallituksen tilastotoimiston laskemista kuukausi-indekseistä viiden kuukauden liukuvina punnituina keskiarvoina. Keskiarvoja laskettaessa suuruudeltaan keskimääräinen on kerrottu kahdella, pienin ja suurin jätetty huomioon ottamatta sekä muut otettu sellaisinaan huomioon.

Nimike	Punnus	1936	1937	1938	1939					1940				
					I	II	III	IV	Keskim.	I	II	III	IV	Keskim.
Rakennuskustannusindeksi	1000	106	120	127	129	130	134	141	134	151	157	165	172	161
I. Rakentajan indeksi	943	106	120	127	130	130	134	141	134	152	158	165	173	162
<i>A. Rakennusaineet</i>	<i>377</i>	<i>703</i>	<i>122</i>	<i>124</i>	<i>126</i>	<i>124</i>	<i>128</i>	<i>134</i>	<i>128</i>	<i>152</i>	<i>159</i>	<i>164</i>	<i>173</i>	<i>162</i>
a. Kiviaineet	200	104	113	117	121	117	121	123	121	138	143	147	156	146
1. Tiilet (punaiset)	45	113	149	150	168	144	160	163	159	230	177	168	212	197
2. Tiilet (kalkkihiekkä-)	4	102	130	133	144	144	144	144	144	178	178	178	178	178
3. Sementti	38	98	95	106	104	103	103	110	105	118	145	145	147	139
4. Muurauslaasti	23	98	103	105	105	105	111	108	107	105	105	148	148	127
5. Hiekka	8	103	113	119	141	141	141	141	141	141	203	219	219	196
6. Sepeli	8	122	136	138	151	156	156	156	155	156	189	200	200	186
7. Välisenälaatat (kipsiset 7 cm) ..	33	100	108	111	110	110	110	110	110	110	110	110	110	110
8. Lattialaatat (poltetut)	11	96	96	96	98	98	98	98	98	98	137	137	137	127
9. Seinälaatat (kaakeliset)	4	100	100	100	114	114	114	114	114	114	160	160	160	149
10. Lasi (n:o 2, 110 cm)	11	100	100	100	100	100	100	100	100	124	124	124	124	124
11. Porrasaskeleet (mosaikki-)	10	111	117	122	122	122	125	125	124	165	165	165	173	167
12. Sokkelikivet (10 cm)	5	100	100	100	100	100	100	100	100	120	120	120	120	120
b. Puuaineet	67	110	162	157	156	162	162	165	161	183	185	200	204	193
13. Hirret (6")	1	120	143	150	120	119	119	120	120	150	161	173	207	173
14. Piirut (5×5", veistetyt)	3	116	154	175	143	167	167	184	165	212	219	232	273	234
15. Telinelankut (2")	5	115	133	136	127	125	135	142	132	154	167	179	208	177
16. Muottilaudat (1×4")	18	106	168	183	167	183	183	183	179	198	198	246	246	222
17. Betonituet (3")	2	105	130	132	130	153	130	153	142	153	153	172	172	163
18. Listat	2	113	150	156	163	163	163	175	166	175	175	213	213	194
19. Ovet ja ikkunat	36	110	167	148	159	159	159	159	159	181	181	181	181	181
c. Metalliaineet	56	98	131	116	114	110	128	155	127	203	217	214	236	218
20. Betonirauta	34	96	133	120	110	104	128	169	128	229	235	227	233	231
21. Profiilirauta	1	80	124	115	103	100	136	121	115	160	226	226	226	210
22. Naulat (lanka- 3")	5	100	110	100	111	109	126	144	123	142	148	168	218	169
23. Kattopellit	7	107	157	143	140	140	152	167	150	193	227	219	286	231
24. Solistikset (norjal. saranat, 5")	9	100	116	94	110	110	110	110	110	161	190	190	219	190
d. Eristys- ja peiteaineet	38	97	97	120	122	124	117	117	120	120	139	139	142	135
25. Eristyshuovat (bitumihuopa n:o 1)	7	100	102	106	111	111	111	111	111	127	143	143	158	143
26. Kuitulevyt	2	100	100	107	122	122	122	122	122	122	130	130	130	128
27. Korkkilevyt (bitumiilla kylläste- tyt, 3 cm)	2	100	100	106	109	109	109	109	109	115	115	115	115	115
28. Linoleumi (Jaspé 2)	27	96	96	126	126	129	119	119	123	119	141	141	141	136

Huom! Punnustaulukosta puuttuu erittelemättömien kustannusten punnuksia yhteensä 136.

kustannusindeksi v. 1936—1945.
 100.

1941					1942					1943					1944					1945			Ni- mi- ke
I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	
180	189	195	199	191	212	226	231	243	228	244	252	259	264	255	267	271	272	283	273	299	396	503	
181	191	196	201	192	213	227	233	245	230	246	254	261	266	257	269	273	274	286	276	302	399	508	1
185	194	198	207	196	225	238	249	261	243	263	271	281	292	277	292	300	307	302	299	322	407	588	A
161	166	171	183	170	198	209	213	231	213	231	243	257	274	251	274	283	283	283	281	294	391	569	a
204	204	214	214	209	223	284	284	284	269	284	284	284	284	284	284	284	284	284	284	299	427	583	1
196	196	196	196	196	268	268	358	358	313	358	358	358	358	358	358	358	358	358	358	376	654	853	2
146	146	146	146	146	168	168	168	197	175	197	197	197	237	207	237	237	237	237	237	237	309	471	3
164	172	172	172	170	189	189	189	262	207	262	262	262	344	283	344	344	344	344	344	344	469	695	4
256	319	350	350	319	398	398	398	460	414	460	460	506	506	483	506	650	650	650	614	650	791	1119	5
238	238	309	320	276	333	333	343	378	347	378	378	393	393	386	393	582	582	582	535	582	611	922	6
111	121	121	185	135	190	190	190	190	190	190	261	261	261	243	261	261	261	261	261	261	368	468	7
134	145	145	145	142	158	158	158	158	158	158	158	237	237	198	237	237	237	237	237	237	239	606	8
184	200	200	200	196	184	184	184	184	184	184	184	283	283	234	283	283	283	283	283	283	290	723	9
121	116	116	116	117	129	129	152	152	141	152	152	174	174	163	174	174	174	174	174	174	227	300	10
222	206	222	222	218	232	237	237	251	239	251	251	259	259	255	259	287	287	287	280	417	650	713	11
128	128	128	128	128	128	133	147	147	139	147	147	200	200	174	200	200	200	200	200	267	333	567	12
254	273	273	282	271	318	328	370	370	347	370	370	373	373	372	376	376	376	376	376	391	471	781	b
267	267	267	267	267	267	267	293	293	280	293	293	293	293	293	293	293	293	293	293	360	409	483	13
273	294	294	294	289	342	342	380	380	361	380	380	380	380	380	464	464	464	464	464	519	623	623	14
219	250	250	250	242	229	229	254	254	242	254	254	254	254	254	254	254	254	254	254	333	679	717	15
354	354	354	354	354	386	389	429	429	408	429	429	429	429	429	429	429	429	429	429	429	483	762	16
213	293	293	293	273	316	316	351	351	334	351	351	351	351	351	351	351	351	351	351	460	506	824	17
279	279	279	279	279	306	306	340	340	323	340	340	340	340	340	340	340	340	340	340	375	420	638	18
217	239	239	254	237	303	319	367	367	339	367	367	371	371	369	371	371	371	371	371	371	435	833	19
234	255	254	253	249	275	275	275	275	275	275	276	275	275	275	275	275	275	275	275	351	408	640	c
224	245	245	245	240	263	263	263	263	263	263	265	265	265	265	265	265	265	265	265	370	430	671	20
236	264	264	264	257	246	246	246	246	246	246	246	246	246	246	246	246	246	246	246	420	407	656	21
208	226	226	226	222	290	290	290	290	290	290	290	275	275	283	275	275	275	275	275	390	425	720	22
294	350	350	350	336	394	394	394	394	394	394	394	394	394	394	394	394	394	394	394	394	416	538	23
246	246	240	230	241	238	238	238	238	238	238	238	238	238	238	238	238	238	238	238	238	316	561	24
155	166	172	172	166	183	219	240	251	223	269	269	289	289	279	289	310	319	329	312	330	336	376	d
184	196	241	241	216	261	261	261	336	280	336	336	494	494	415	494	494	494	579	515	579	579	974	25
129	129	138	138	134	148	170	170	170	164	170	170	170	170	170	170	170	170	170	170	178	248	348	26
203	203	203	203	203	.	.	424	424	.	424	424	424	424	424	424	424	424	424	424	424	424	424	27
149	161	161	161	158	171	211	232	232	212	256	256	256	256	256	256	283	295	295	282	295	295	295	28

Nimike	Punnus	1936	1937	1938	1939					1940				
					I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.
<i>B. Alaurakkatyöt</i>	223	106	118	124	128	133	133	137	133	156	168	173	183	170
29. Maalaus (II luokan)	31	100	120	127	133	133	133	133	133	180	180	180	180	180
30. Vesijohdot	77	101	114	120	128	131	131	134	131	140	157	163	181	160
31. Lämpöjohdot	48	125	135	139	133	145	145	157	145	169	181	193	205	187
32. Kaasujohdot (keittiö-)	5	100	100	100	110	110	110	110	110	120	120	120	120	120
33. Kaasuhellat (3-liekkiset)	10	100	100	103	110	110	110	110	110	133	150	150	153	147
34. Hissit (3 hengen)	32	103	117	124	124	124	124	124	124	166	170	170	174	170
35. Sähköjohdot	18	104	112	120	128	144	144	160	144	176	192	192	208	192
36. Puhelinjohdot	2	100	107	107	121	121	121	121	121	139	139	139	139	139
<i>C. Työpalkat</i>	190	110	122	140	142	142	150	150	146	150	150	168	168	159
<i>a. Ammattityöt</i>	120	108	119	138	139	139	149	149	144	149	149	164	164	157
37. Puutyö	45	106	115	129	130	130	139	139	135	139	139	154	154	147
38. Muuraustyö	28	109	120	131	132	132	141	141	137	141	141	156	156	149
39. Rappaustyö	19	109	120	131	132	132	141	141	137	141	141	156	156	149
40. Betoni- ja sementtityö	18	118	136	182	184	184	197	197	191	197	197	217	217	207
41. Eristys- ja asfalttityö	3	108	125	156	156	156	169	169	163	169	169	189	189	179
42. Kivityö	7	93	97	138	139	139	148	148	144	148	148	163	163	156
<i>b. Sekatyöt</i>	55	116	129	145	147	147	154	154	151	154	154	178	178	166
43. Tiilenkanto	2	109	128	151	153	153	165	165	159	165	165	183	183	174
44. Laastinkanto	4	109	123	132	133	128	143	143	137	143	143	165	165	154
45. Miesaputyö	39	118	132	147	148	148	157	157	153	157	157	179	179	168
46. Naisaputyö	10	111	122	140	143	143	147	147	145	147	147	175	175	161
<i>D. Työmaan yleiskulut</i>	60	106	113	121	125	126	130	132	128	135	135	140	149	140
<i>a. Työnjohto ja sosiaaliset menot</i> ..	32	111	120	135	137	139	140	140	139	138	138	141	141	140
47. Työnjohtajat	18	103	115	136	138	138	138	138	138	138	138	138	138	138
48. Konttoristit	8	109	109	109	109	109	109	109	109	109	109	109	109	109
49. Vakuutukset	4	158	176	202	212	212	224	224	218	203	203	227	227	215
50. Kesälomat	2	110	122	140	142	178	188	188	174	188	188	210	210	199
<i>b. Muut kulut</i>	23	100	103	105	109	110	117	121	114	131	131	139	162	141
51. Kuljetukset	16	97	103	105	110	112	122	129	118	134	134	146	183	149
52. Sähkö	3	100	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80
53. Vesi	1	100	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92
54. Koivuhalat	2	127	133	140	150	150	150	150	150	183	183	183	183	183
55. Polttokoksi	1	101	143	139	149	149	149	149	149	284	284	284	284	284
II. Rakennuttajan indeksi	57	105	115	121	124	124	128	134	128	141	147	154	157	150
<i>E. (56) Arkkitehtipalkkiot</i>	22	106	113	119	122	122	126	132	126	135	140	147	146	142
<i>F. (57) Rakennuspääoman korot</i>	28	104	116	122	124	125	129	135	128	145	151	158	165	155

kustannusindeksi v. 1936—1945. (jatk.)
100.

1941					1942					1943					1944					1945			Ni- mi- ke
I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	
180	202	206	207	199	220	229	233	240	231	240	256	257	257	253	258	263	265	272	265	292	362	445	B
180	200	220	220	205	220	240	240	267	242	267	267	273	273	270	273	320	320	320	308	333	367	433	29
169	187	187	187	183	194	195	195	198	196	198	198	198	198	198	198	198	198	198	198	217	283	329	30
205	235	241	241	231	259	271	271	277	270	277	361	361	361	340	361	361	361	361	361	398	518	627	31
120	132	132	132	129	160	160	180	186	172	186	186	186	186	186	186	186	186	186	186	186	230	260	32
153	200	200	200	188	233	233	267	267	250	274	274	274	274	274	274	274	274	301	281	301	361	547	33
170	188	188	194	185	219	233	233	240	231	240	252	252	252	249	252	252	264	301	267	317	384	539	34
232	256	256	256	250	272	288	320	328	302	328	328	336	336	332	342	342	342	346	343	366	428	556	35
150	150	150	150	150	157	157	157	161	158	161	161	161	161	161	161	161	161	162	161	179	179	179	36
182	182	194	194	188	194	215	215	232	214	232	232	242	242	237	252	252	252	291	262	291	467	467	C
176	176	187	187	182	187	206	206	222	205	222	222	231	231	227	240	240	240	276	249	276	425	425	a
164	164	175	175	170	175	192	192	208	192	208	208	224	224	216	232	232	232	268	241	268	412	412	37
166	166	178	178	172	178	195	195	211	195	211	211	217	217	214	226	226	226	260	235	260	400	400	38
166	166	178	178	172	178	195	195	211	195	211	211	217	217	214	226	226	226	260	235	260	400	400	39
231	231	248	248	240	248	271	271	293	271	293	293	345	345	319	359	359	359	414	373	414	636	636	40
204	204	221	221	213	221	245	245	264	244	264	264	288	288	276	301	301	301	348	313	348	583	583	41
174	174	186	186	180	186	204	204	221	204	221	221	263	263	242	273	273	273	313	283	313	467	467	42
196	196	211	211	204	211	238	238	258	236	258	258	268	268	263	279	279	279	328	291	328	573	573	b
199	199	214	214	207	214	237	237	255	236	255	255	278	278	267	289	289	289	336	301	336	528	528	43
183	183	198	198	191	198	222	222	242	221	242	242	248	248	245	258	258	258	300	269	300	527	527	44
198	198	213	213	206	213	241	241	260	239	260	260	267	267	264	278	278	278	326	290	326	564	564	45
192	192	209	209	201	209	234	234	256	233	256	256	262	262	259	273	273	273	322	285	322	600	600	46
156	156	160	163	159	176	191	199	208	194	213	220	223	223	220	227	227	227	236	229	256	343	425	D
146	146	148	148	147	167	179	191	198	184	198	198	201	201	200	205	205	205	219	209	219	324	398	a
141	141	141	141	141	172	182	203	203	190	203	203	203	203	203	203	203	203	208	204	208	256	317	47
127	127	127	127	127	136	145	148	160	147	160	160	166	166	163	173	173	173	191	178	191	320	455	48
186	186	198	198	192	198	219	219	237	218	237	237	247	247	242	257	257	257	297	267	297	476	476	49
228	228	243	243	236	243	269	269	290	268	290	290	303	303	297	315	315	315	364	327	364	1401	1401	50
172	172	179	186	177	189	211	211	224	209	238	257	257	257	252	262	262	262	262	262	319	373	468	b
196	196	208	220	205	220	256	256	282	254	306	343	343	343	334	343	343	343	343	343	446	514	711	51
88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	88	52
92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	92	53
203	203	203	203	203	231	231	231	231	231	231	231	231	231	231	289	289	289	289	289	333	637	640	54
265	265	265	265	265	295	295	295	295	295	295	295	295	295	295	295	295	295	295	295	297	302	302	55
164	173	178	182	174	193	206	204	215	205	216	223	230	233	226	236	240	241	245	241	259	342	435	II
153	161	166	169	162	180	191	182	191	186	192	199	204	208	201	210	213	214	210	212	222	293	373	E56
173	182	188	192	184	204	217	222	234	219	235	243	249	254	245	256	260	261	273	263	288	380	483	57